دین، ژبه

او

ملت

لیکوال

مبارز ځاپی

دین، ژبه او ملت

لیکوال :

مبارز "ثاپی"

پته :

بن، جرمني

کال : 2004 ع

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب ځانګړنې

د کتاب نوم : دین ، ژبه او ملت.

لیکوال : مبارز "څاپی".

خپرندوی : د پښتونخوا د پوهنې دېره پېښور

چاپ شمېر : **1000** ټوکه.

چاپ نېټه : ۱۳۸۳ ل/۲۰۰۴ ع.

کمپوزګر : حاجي محمد "عمرخېل".

چاپ او کمپیوټر ځای

د دانش خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه

قصه خوانی بازار، پېښور **Tel/ Fax: 2564513**

ډالۍ

هغه *چا ته* چې حق پالي او د واقعیتونو له لمانځنې ډډه کوي.
هغه چا ته چې د دین پر اصولو معتقد وي نه د مذهب پر دستورونو.
هغه *چا ته* چې خپلې ژبې ته لکه د اسمانونو، ځمکې او انسانانو د رنګونو د اختلاف په څېر، چې د لوی څښتن د قدرت د خلقت سترې نښې ګڼل کېږي درناوی ولري.
هغه *چا ته* چې پر خپل هېواد، پر خپل ولس او پر خپل فرهنګ مین وي.

او

هغه چاته چې د ښځې او نر ترمنځ د حقوقو هېڅ توپیر نهویني.

په خورا مینه او درناوي.

مبارز "څاپی"

لړلیک

1. تقریظ.................................. عبدالحمد "مموزی"..............................(ا).
2. ملت، ملیت، ناسیون، نېشن، ناسیونالیزم یا نیشلیزم...............(یو)

لومړۍ برخه

3. هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی.. 1
4. نیشنلیزم هېڅکله هم د هېڅ دین بنسګټ نه دی...................................... 8
5. بیا هم وایم، چې هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی..............17
6. "چې آیا هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی؟ "........................30
7. آیا هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی؟......................................52

دویمه برخه

8. نیشنلیزم، ناسیونالیزم: یا ملت غوښتنه.. د قرآن له نظره..............67
9. نچوړ.. 112

دریمه برخه

10. بولله.. 118
11. د زرغون نورزي په یاد... 127
12. طالب ته !... 130
13. ځلوریزه: اسوېلي... 136
14. برهان الدین رباني.. 137
15. ای زماني !... 141
16. ځلوریز: دوره... 145
17. ترانه.. 146
18. ساندي... 148
19. ځلوریزي: څله؟... 151
20. څله؟.. 151
21. پرد بسه لېونتوب... 154
22. ځلوریزي: پښتون.. 155
23. د ژوندون خبره... 156
24. ځلوریزي: اوښکي... 158
25. ګور شو د ژوندیو کور... 159
26. په ګوندۍ توګه... 161
27. ناپوهي.. 163
28. ځلوریزي: چي وار زما شو.. 165
29. ځېږه.. 166
30. دعا !.. 167
31. نه لمانځنه... 169

32. د زماني ازمېښت 171
33. افقي او عمودي څلوريزه: ژړا 174
34. د لمر څرک 174
35. راشه چې پخلا شو 176
36. د سياست لوبغاړي 178
37. ژوند 180
38. څلوريزه: ازمېښت 181
39. ترانه 182
40. اغزن خوبونه 185
41. کباړ 189

څلورمه برخه

42. پرانستی لیک: ښاغی جمهور ریس بوش ! 191
43. د قبايلي مېرمنو د خير ښېګڼو.... ډاکټر بېګم جان ! 195
44. د ښاغلي عطامحمد "شېرزي" د سترګو ليدلي حالات 197
45. بلن لیک 200
46. درونډ مشر ښاغلی محمد افضل خان لالا ! 201
47. ملګري ملتونه، لویه جرګه او اساسي قانون 203
48. پرانستی لیک: د ډيورنډ د کرښې په هکله 207
49. حرکت 209
50. د مأخذونو فهرست ....

بسم الله الرحمن الرحيم

تقریظ

لنډه کتنه، تبصره او وړاندیزونه

د ښاغلي محترم (مبارز ثاپي) صاحب رساله چې د (دین، ژبه او ملت) تر سرخط او عنوان لاندې یې لیکلې، په غور او دقت سره مې ولوستله، او هم مې د (ښاغلو سرباز صافي صاحب او زلمي مومند صاحب) لیکونه، چې د مبارز صاحب د مقالې په ځواب کې یې د دعوت جریدې ته استولي په زیات اهتمام سره مطالعه کړل؛ نو بیا ما ته هم دا فکر پیدا شو، چې په دې هکله او اړوند زه هم څه ولیکم ځکه دا موضوع ډېره جالبه، مهمه، په زړه پورې او په نسبي توګه بکر او تازه بحث او خېړنه ده؛ نو بیا مې له څه سوچ او فکر کولو وروسته دا ښه وګڼله، چې د دې رسالې د عمومي مطالبو او مندرجاتو په نظر کې نیولو سره ځینې وړاندیزونه په لنډه او اجمالي توګه ښاغلي مبارز صاحب ته عرض کړم:

(1) څرنګه چې د دې رسالې زیاته برخه د دعوت په جریده کې خپره شوې؛ نو ښايي دوهم ځل خپرونه به یې (تحصیل حاصل) وي.

(2) دا موضوع او په همدې توګه ځینې نور مباحث او موضوعات ډېر جالب، جاذب؛ خو زیات حاد، بغرنج او راپاروونکي دي.

(3) د ښاغلي مبارز صاحب لیکنه ډېره سلیسه، روانه، ادبي، عام فهمه او د مطالبو په راغونډولو او تحلیل کې یې ډېر زیار ایستلی دی.

(4) محترم ثاپي د ګران هېواد افغانستان یو مشهور شاعر، لیکوال، ادیب، مسلمان، متدین او په اسلام، وطن او پرګنو مین ملي شخصیت دی، هغه تر اوسه زیات شمېر کتابونه چاپ او هم یې ډېرې مقالې په مختلفو جریدو، ورځپاڼو او مجلو کې خپرې کړې دي. ښاغلی مبارز تر وسه وسه زیار باسي تر څو له مختلفو لارو خپل دین، وطن، کلتور، ژبې، فرهنګ او مقدساتو ته خدمت وکړي، او په دې سپېڅلې او منلې شوې لاره کې یې له یو لړ اقتصادي، سیاسي او ټولنیزو ستونزو او غمیزو سره سره او چت ګامونه اخیستي او زیات کار یې کړی.

(5) څرنګه چې د اسلامي علومو او دراساتو ساحه ډېره ارته، علمي، تاریخي او فرهنګي ده، او له بلې خوا د دې څانګو او عناوینو په سر کې تعبدي اصول او احکام ځای لري؛ نو هر یو لیکوال په خپل مضمون کې د موضوع یو اړخ له یوې زاویې څخه څېړلی دی، چې په مجموع کې د ټولو مقالو مندرجات او محتویات د زیاتې پاملرنې وړ دي؛ خو ځینې لیکوالان د دې پر ځای، چې په ښاغلي مبارز صاحب د کفر او انحراف ټاپې په اشاره او طنز کې ووهي ښه او معقوله به دا وه، چې د مقالې له خپرېدو مخکې یې له هغه څخه د داسې مطالبو په اړه توضیح غوښتې

وای، ځکه دیني احکام حکم کوي او وایي چې: "یو مسلمان په یوه ګناه مه کافر کوئ او له اسلام څخه یې مه باسئ". حال دا چې ښاغلي مبارز کوم جرم او ګناه نه ده کړې بلکې د الهي متبرکه آیاتونو په رڼا کې یې ځینې موضوعات تحلیل او بر رسي کړي دي. او له بلې خوا ښاغلی څاپی یو متدین، مجاهد، پوه او په اسلامي احکامو او دساتیرو ټینګ ولاړ دیني او ملي شخصیت دی؛ نو داسې مسایل او موضوعات ددې پر ځای چې د منازعې، مشاجرې او مخاصمې له لارې ورباندې بحث او څېړنه وشي ښه به دا وي، چې د مذاکرې او تفاهم له لارې د اسلامي ورورۍ او دیني اصولو او ارزښتونو په بنا بې له توهین او تحقیر څخه ورباندې ریسرچ وشي. لکه چې امام اعظم صاحب(رح) د حج په سفر کې د ډېرو مذاهبو او فرقو له مشرانو او خاوندانو سره په ډېره حوصله او سړه سینه بحث وکړ او هغوی یې قانع کړل.

(6) څرنګه چې ددې موضوع زیاتې مقالې د دعوت په خپرونه کې نشر شوې دي؛ نو زما په نظر ښه به دا وي، چې د ښاغلي مبارز صاحب پاتې مقالې او ریسرچ او خصوصاً (18) سوالونه د دعوت په اخبار او یا په بله خپرونه کې نشر او بیا د مختلفو پوهانو او عالمانو معلومات تر لاسه، او له هغه وروسته که چېرې لازم یې وګڼي له یو لړ بدلونونو او حذفیاتو وروسته دې چاپ او خپور شي، دا به ښه وي.

(7) زما په نظر د نړۍ سیمې او خصوصاً د اسلامي هېوادونو او مذهبي ګوندونو او جریانونو د کړنلارې او پالیسۍ په نظر کې نیولو سره ددې پر ځای چې د داسې موضوعګانو خپرول د افغانانو او خصوصاً د پښتنو تر منځ اتحاد او اتفاق راولي، تضادونه او بېلتونونه زېږوي، چې البته ښکاره مثال یې په لومړي قدم کې همدې د دوو پښتنو عکس العمل دی. له بلې خوا د هېواد په دننه او همدغه شان په سیمه او نړۍ کې د (ملت، ملیت، ناسیونالیزم، نیشنلیزم، دین او ژبې) آواز پورته کول زیات دښمنان او مخالفان لري او هغوی تر وسه وسه زیار باسي، چې دا آوازونه او غورځنګونه له مختلفو لارو وټکوي او غلي یې کړي. ځکه دا حساسې او مهمې موضوعګانې دي. وګورئ دا زموږ د پښتنو څومره بدبختي او کمزوري ده، چې خپل ملي مشران او پوهان په یو نوم او بل نوم ټکوو او د هغوی په اړه ډول ډول منفي تبصرې او خبرې کوو د مثال په توګه (خان عبدالغفار خان) چې (32) کاله یې د پښتنو په غم او ویر کې زندانونه او جېلونه وګالل او د هغوی د حقوقو د تامین آواز یې پورته کړ او شپه او ورځ یې زیار وایست چې پښتانه د اسلامي، ملي او بین المللي اصولو په استفادې سره د خپلواکۍ او آزاد ژوند خاوندان شي؛ خو له بده مرغه، چې نن یې یو شمېر مزدور او اجیر کسان غندي او ورپسې پروپاګندونه کوي حال دا چې پنجابیان او نور قومونه محمدعلي جناح ملي قاید بولي، احترام او نمانځنه یې کوي او همدغه شان ګاندي ته زیات احترام او ارادت لري، او په همدې ترتیب د نړۍ په نورو هېوادونو کې ملي قایدین او زعیمان د احترام او قدر وړ شخصیتونه بولي.

(8) ښاغلي مومند په خپله مقاله کې د (رباني او مسعود) تعصب او تنګ نظري یاده کړې او

ليکلي يې دي، چې رباني د ايران پلاوي ته ويلي دي، چې زما سره تعاون وکړئ تر څو دوه کاله نور هم پاتې شم؛ نو دا پاتې پښتانه به هم له کابل نه وکاږم. او يا دا چې د ازبک هيئت د سوال په ځواب کې يې ويلي دي، چې پښتانه يو قوم دی، چې اصلاً د هندوستان څخه را مهاجر شوي دي. حال دا چې رباني او مسعود دواړه ځانونه مسلمانان او د حسن البنا، مودودي، محمد قطب او سيد قطب د لارې کلک اخوانيان بولي؛ خو له خپل قوم، ژبې، نژاد او کلتور څخه په کلکه ملاتړ کوي او همدا سبب دی، چې دوی پخوا هم واک او قدرت په لاس کې درلود او اوس هم په حکومت او ملت کې مطرح دي، حال دا چې د پښتنو کينې اړخي زمامداران لکه (تره کی، امين او نجيب) او ښي اړخي مشران لکه (حکمتيار، ملا محمد عمر) چې دوی ته قوم، ژبې، نژاد او نورو معيارونو ازرښت نه درلود له ټول واک او ځواک سره سره له منځه ولاړل. ځکه دوی نشنليزم او ناسيوناليزم په کلکه سره غانده. که چېرې نيشنليزم، ناسيوناليزم، ژبه او نور ملي معيارونه او اصول د اسلام د سپېڅلي دين سره منافات او مغايرت لري؛ نو بيا ولې دوی د جمعيت له ګروپ سره، چې په دوی کې دا صفات او خصايل په افراطي توګه وجود لري يو ځای او د هغوی قسم ورکولو ته حاضر شول؟ او هغوی ته يې ورونه وويل. او اوس هم د دوی تر څنګ په مرئي او غير مرئي توګه حرکت او فعاليت کوي.

دا چې ښاغلي مومند ليکلي، چې طالبان نشنالستان وو غلطه خبره ده، ځکه هغوی د نشنليزم ډېر کلک مخالفين او دښمنان وو، دا چې دوی زياتره په پښتو ژبه خبرې کولې علت يې دا و، چې د دوی بله ژبه زده نه وه. د پښتنو سيمو او سېدونکو له دوی سره د پښتو او پښتونولۍ په حساب ډېرې ځاني او مالي مرستې وکړې او حتی ټولې وسلې يې ورته وسپارلې؛ خو دوی ورسره جفا وکړه او همدا اوس هم پښتانه د دوی د تورو کړو، وړو له کبله ځورول کېږي، کورونه يې لټول کېږي او په ډله ايزه توګه وژل کېږي. لنډه دا چې که چېرې ددې دوو ليکوالانو په هره جمله او پاراګراف بحث او څېړنه وکړو په نتيجه کې به يو بل کتاب منځ ته راشي.

(9) د ملتونو او قومونو لوړوالی او جګوالی تعصب او پاشيستي نه ده، ځکه څښتن تعالی بني اسرائيلو ته فرمايي: "چې موږ تاسو ته د نړۍ په نورو انسانانو فضيلت درکړ". او همدغه شان الله تعالی په قران کريم کې فرمايي چې: "تاسې مسلمانان بهترين امت ياست چې د خلکو د لارښونې لپاره راوتلي ياست". ښاغلي مومند په خپله اوږده مقاله کې ځينې دلايل ذکر کړي، چې د هغو متبرکه آياتونو شان نزول او محتوياتو له موضوع سره اړخ نه لګوي. له بلې خوا مومند صاحب د ځينې کسانو او هېوادونو لکه (هتلر، لېنن، امريکا، انګليس، اسرائيل) او د ځينې نورو يادونه کړې ده؛ خو په دې هکله ويلی شو، چې دوی له خپل نشنليزم او ناسيوناليزم څخه کار واخيست او خپل هېواد يې د ترقۍ او پرمختګ لوړې درجې ته ورساوه، چې نن په اسلامي ملکونو باندې جابرانه او ظالمانه سرداري او باداري کوي او موږ په غرونو او رغونو

کې نه پرېږدي کورونه او جېبونه مو لټوي او هر څه، چې غواړي هغه راباندې اجرا کوي...
(10) لکه چې وویل شول اسلامي احکام او د ساتیرۀ پر جامع او په نړۍ کې وربانديې په زرونو کتابونه، مقالې، او رسالې لیکل شوي او هر عالم او مجتهد د خپلې پوهې، کفایت او درایت په اندازه ورڅخه ګټه تر لاسه کړې او غامض موضوعات یې څېړلي دي. نو دا چې ښاغلي (مبارز) هم په دې هکله یو لړ مطالب راغونډ کړي او پر هغه یې رڼا اچولې ده د هغه زیار او هلې ځلې د زیات قدر او ستاینې وړ دي ښتن تعالی دې محترم ځاپي صاحب ته زیات بریالیتوبونه په نصیب کړي، چې په دې اړوند او یا د نورو موضوعاتو په ارتباط نورې رسالې، مقالې او کتابونه ولیکي او د پښتو ملي ژبه غني او بډایه وګرځوي.
(11) که چېرې دا رساله په دې بڼه او شکل سره چاپېږي په حقیقت کې مبارز صاحب د هغو مقالو او مضامینو له خپرېدو سره مرسته کوي، چې د نشنلیزم او ناسیونالیزم او خصوصاً د هغه پر خلاف چې په تنګ او محدود چوکاټ کې په طنز او اشاره لیکل شوي دي. او البته ښاغلی مبارز صاحب هېڅ ضرورت او اړتیا نه لري، چې هغه زیات تکثیر کړي.

په درناوي

آزاد لیکوال (عبدالمحمد مموزی)
د سنګر او سهار د آزادو اخبارونو
موسس او چلوونکی په المان کې.
مموزی

ملت، ملیت، ناسیون، نېشن، ناسیونالیزم یا نیشنلیزم

الف: د "ملت" یا "ملیت" توری یا غونډلی په اصالت کې د عربي ژبې په ښخ او ریښې پورې نښلي. وګورئ دغه د ملت توری یو نیم زر کاله مخکې په قرآن کریم کې څو څله استعمال شوی دی.

(1) د البقرا سورا په 148 آیت کې چې وایي: هر ملت ته جدا قبله ټاکل شوې ده.

(2) د آل عمران په 95 آیت کې چې د ابراهیمي حنیف ملت په هکله روښانه هدایت لري.

ب: *"Nation"* دغه نومنیزه توری په فرانسوي او جرمني ژبو کې د "ناسیون" په غریزه توګه تلفظ کېږي؛ خو په انګلیسي ژبه کې

(یو)

د "نېشن" په شکل مګر په دواړو حالاتو کې ددغه توري اصالت د لاتیني ژبې ښخ او ریښه لري، چې په لیک دود او معنی کې یې هېڅ کوم توپیر نشته دی.

ج: نیشنلیزم یا ناسیونالیزم، چې د لاتیني ژبې د *"Nation"* په توري پورې تړاو لري، د لویدیځې نړۍ مال دی. مګر "ملت پالنه" یا "ملیت پالنه" د ختیځو ولسونو مال ګڼل کېږي.

د: د *"Nation"* کلیمه، چې له لویدیځ نه ختیځ ته راغلې په ختیځ کې ددې کلیمې لپاره د "ملیت" کلیمه استعمال شوې ده. اګر چې د ملیت توری د *"Nation"* تحت اللفظي معنی نه افاده کوي، ځکه چې "ملیت" د "مسلک"، "ایډیالوژۍ" او "فکر" په معنی په شرقي ادبیاتو کې استعمال شوی توری دی. او "ملت" د هغو خلکو مجموعې ته ویل کېږي، چې د مسلک، عقایدو او فکر کولو په اصولو سره یو ځای شوي وي. یا هغه خلک دي، چې په پورتنیو ګډو مفاهیمو کې شریک وي. سره له دې، چې د "ملت" توری عربي دی خو عربو د *"Nation"* لپاره د شعب کلیمه استعمال کړې ده، چې معنی یې "شکل"، "فورم" دی، چې "شعبي"، "تشعب" او د "انشعاب" سره شریکه ریښه لري. په دې معنی، چې "ناسیون" یا "نېشن" د انساني کتلې یوه څانګه ده، دلته خپله څرګندېږي، چې "ناسیون"، "شعب" او "ملیت" د یوه مفهوم لپاره درې مختلې اصطلاح ګاني استعمال شوې دي، چې په لاتیني ژبه کې "نژاد" په عربۍ کې "شکل"، "فورم" او په ایران، افغانستان او ځینې نورو شرقي هېوادونو

(دوه)

کې "فرهنګ" او "روح" یا د افرادو معنوي خصوصیات "محتوا" د اساس په شکل منل شوي دي. په شرق کې د ملیت د اصالت مکتب په دې هکله د غربي طرز تفکر سره تفاوت لري."[1]

---

(1) استعمار او ناسیونالیزم 64 مخ، لیکوال استانه ګل "شبزاد".

(درې)

د دغو پورتنیو لنډو معلوماتي څرګندونو سره جوخت غواړم د دعوت په خپرونه کې زما د "هر دین په خپل بنسټ کې نېشنلیزم دی" مضمون او د هغه په هکله چې کوم غبرګونونه رامنځته شوي دي په دوو برخو کې خپلو ګرانو لوستونکیو ته کتې مټ وړاندې کوم. یعنې لومړۍ برخه کې د لیک او د لیک په هکله غبرګونونه او دویمه برخه یې د غبرګونونو په هکله څېړنیزې څرګندونې دي، چې د قرآني آیتونو د ترجمو او تفسیرونو سره یو ځای وړاندې شوي دي.

په خورا درناوي

مبارز "څاپې"

بن، جرمني

لومړی برخه

هر دين په خپل بنسټ کې نيشنليزم دی

د ځمکې پر مخ، چې څومره انسانان اوسېدلي دي، يا نن چې په کې اوسېږي، دوی ټول د يو او بل په نامه خامخا د يوې لياري، د يو مذهب يا د يوې عقيدې لرونکي او د خپلواکه ژبې خاوندان دي، او دوی هېڅکله دې ته په اسانه نه د سوب شوي، لا هم نه سوبېږي، څو له خپلې عقيدې، مذهب يا له خپلې لياري او ژبې څخه واوړي. دا ژبه ده، چې عقيده او مذهب خپروي، او دا عقيده او مذهب دی، چې ژبې او فرهنګ ته وده وربښي. د لوی خدای(ج) په ستر حکمت کې هم ژبه د دين پالنې او ولس پالنې بنسټيز لامل ګرځول شوی دی. څومره چې يو ولس خپل دين پالي، هغومره يې خپله ژبه پاللې ده. څومره، چې يو ولس د خپلې ژبې له پاللو څخه لرې شوی، هغه ولس هغومره د خپل ژوند د پايښت له بنسټونو څخه جلا شوی او د هلاکت کندې ته غورځېدلی دی.

دين نه يوازې د انسان ګروهې او انګېرنې سوچه او سپېڅلې کوي، چې په ملي جوړښت کې ملي فرهنګي بنسټونو ته پياوړې وده وربښي. يعنې: دين د ژبې له لياري د ولس فرهنګ نه يوازې دا چې غښتلی کوی؛ بلکې ډېره زياته وده هم ورکوي. له دې کبله ويلی شو، چې دين د ولس د ژبې او فرهنګ د ودې او پراختيا ستر عامل دی. همدا دليل دی، چې د اسلام دين عربي فرهنګ او د عيسوي دين يهودي فرهنګ ته په نړۍ کې د ودې او پراختيا ډېره پراخه ورشو ورکړې ده. چېرته، چې څوک عيسايي دی، هغه د يهودي فرهنګ خاوند او چېرته، چې څوک مسلمان دی، هغه د عربي فرهنګ خاوند دی. موسی عليه السلام، چې کله يو شمېر بني اسرائيل د خوسي په عبادت کې اخته وليدل؛ نو هغوی يې د لوی خدای(ج) او د بني اسرائيلو د ولس د دښمنۍ په ګناه ټول ووژل. همدا راز د اسلام د مقدس دين استازي حضرت محمد(ص) هم له خپل قريشي کهول سره تر هغه مهاله دښمني وکړه تر هغو، چې قريشو د اسلام د دين دښمني کوله. د دين ساتنې په لياره کې د انسان دغه غبرګون کېدای شي دلته يوازې د روحاني، معنويت او خدای پرستۍ له اړخه د کتنې او څېړنې وړتيا ولري؛ خو زما په اند د روحانيت او معنويت نه بهر د ورځنې ژوند په ملي، سياسي، اقتصادي، ټولنيزو او فرهنګي جوړښتونو کې هم دين لويه برخه درلودلې او ستر رول يې لوبولی دی. که يو لږ څه غوندې موږ د هر دين د پلي کېدو لاملونو ته ځير شو، ډېر ژر کولای شو ويوهېږو، چې اديانو، نه يوازې د ولسونو د روحانيت او معنويت اړخ پياوړی کړی او هغوی يې د خدای پرستۍ په لياره کې برابر کړي؛ بلکې د هغوی ولسي جوړښت يې هم په سياسي اړخ يعني نشنليزم کې ډېرو لوړو پوړيو ته ورخېژولي او ژبه يې نړۍ واله ژبه ګرځولې ده. د بېلګې په توګه د موسی عليه السلام د بعثت نه پخوا بني اسرائيلو په مصر کې د مريي توب ژوند لاره، ځانته هېواد يې نه درلود، د يو ملت په توګه نه پېژندل کېدل، خپلواکه نه وو، او په فرهنګي اړخ کې هم نړيواله پېژندګلوي يې نه لرله. موسی عليه السلام د روحانيت او معنويت

په جامه کې د لوی خدای(ج) د ارادې په بنسټ بني اسرائیلو ته د مصریانو له مریې توبه ژغورنه ورپه برخه کړله، بني اسرائیل د موسی علیه السلام په لارښوونه د سینا ټاپو وزمې ته راغلل او د پرله پسې جګړو په ترځ کې یې ټول فلسطین تر خپل واک لاندې راوست. همدغه مهال و، چې بني اسرائیلو په لومړي ځل د ځمکې پر مخ خپل اسرائیلي خپلواک ملت او دولت جوړ او د یو خپلواک هېواد خاوندان شول، کوم، چې په بادشاهانو کې یې د داود علیه السلام او سلیمان علیه السلام نومونه په سر کې راځي. له دې امله د موسی علیه السلام دین په سلو کې سل یو سوچه نشنلیزم ګڼل کېدای شي، چې د هغې د پلي کېدو سره سم د ځمکې پر مخ د اسرائیلو ملت او حکومت د منځته راتلو امکانات برابر شوي دي. کله، چې اسرائیلي دولت او حکومت د تاریخي پېښو له امله رنګ او دغه ولس د رومیانو مریان وګرځېدل، بیا هم د لوی خدای(ج) له لوري دغه ولس ته عیسی علیه السلام د یو بل سترناجي په توګه وبښل شو. د عیسی علیه السلام لارښوونې نه یوازې دا، چې د روحانیت اړخ لاره، او خدای پرستي یې تبلیغاوه بني اسرائیل یې هم لمسول او هغوی ته یې جرئت بابښه، څو د رومیانو له مریې توبه ځانونه آزاد کړي، کوم چې په همدې ګناه هم عیسی علیه السلام د خپلو یو شمېر حواریونو سره د رومیانو له خوا صلیب ته وخېژول شو. د عیسی علیه السلام کوم شمېر حواریون، چې د صلیب له وېرې د یونان په لوري تښتېدلي وو هغوی په یونان کې د تاریخي شواهدو پر مخ د عیسوي دین او یهودي فرهنګ په خپرولو کې ډېر زیات بریالیتوبونه تر لاسه کړل، چې په نتیجه کې یې د خپلو دیني او فرهنګي تبلیغاتو اډه روم ته ولېږدوله، او روم یې د خپلو دیني تبلیغاتو مرکز وګرځاو، لکه چې له همدې ځایه بیا د فلسطین د بیا نیولو د موخې لپاره صلیبي جګړو ته دیني او مذهبي رنګ ورکول کېده. ددغو پېښو تر مخه موږ ویلی شو، چې لوی خدای(ج) د یو خپلواک ملت او خپلواکې ژبې د لرلو پلوي دی. که چا په دې لیاره کې کوم ګام اوچت کړ، نه یوازې دا، چې خدایي برې ورپه برخه شوې، چې په خپله هم د ولس د سترګو تور ګرځېدلی دی. په دې اړخ کې که د عربي ولس تاریخ ته ځیر شو نو په خورا روښانه توګه څرګندېږي، چې د عربو ولس د اسلام د پیغمبر حضرت محمد(ص) له بعثت نه پخوا یو بدوي او صحرایي ولس و، په خپله سیمه کې یې تاریخي خپلواک ملت او حکومت نه لاره، لوی خدای(ج) پر دوی مهربانه شو او د اسلام د دین استازی حضرت محمد(ص) یې دوی ته وبابښه. تاریخي پېښې به ټولو ته روښانه وي، چې حضرت محمد(ص) د خپل عربي ولس د یو موټي کولو او د هغوی نه د یو لوی او خپلواک ملت او حکومت جوړولو په هڅو کې څومره ربړې او تکلیفونه ګاللي دي. د اسلامي دین لارښود د عربي ولس نه یوازې روحانیت او معنویت خوندي کړ؛ بلکې ژبې او فرهنګ ته یې هم ابدي بڼه ورکړله. اسلام د عربو ژبه د ټولو عجمیانو په ژبه کې، چې په اسلام مشرف شول، ورننوېستله. اسلام د عربو فرهنګ یې د هغو ټولو عجمیانو فرهنګ وګرځولو، کوم چې په اسلامي امت کې شامل شمېرل کېږي، او اسلام د عربو څخه د نړۍ پر مخ هسې یو خورا ستر روحاني، فرهنګي، اقتصادي، سیاسي او نظامي ځواک جوړ کړ، چې په خپل مهال کې یې هېڅ ساری نه درلود. که چېرې لوی خدای(ج) عربو ته د اسلام دین نه وای وربښلی عرب به هم د داسې یو غښتلي او جاودانه فرهنګ خاوندان نه وو ګرځېدلي کوم، چې اوس هم د اسلام د دین د روښانه وړانګو په لمنه کې د نړۍ هر ګوټ ته بې له هېڅ خنډ او ځنډه ځان رسوي؛ نو ځکه بیا هم موږ ویلی شو، چې دین په خپل بنسټ کې نشنلیزم دی او دغه نشنلیزم هم د لوی خدای(ج) اراده ده. راځئ، چې د لوی خدای(ج) اراده په دواړو

ستړګو ومنو او په دواړو لاسونو يې عملي کړو. لوی خدای(ج) کوم عاجز ذات نه دی او موږ يې هم څه عاجزان نه يو پيدا کړي، لړه پوهه او لږ غوندې عمل پکار دی. لکه څرنګه، چې لوی خدای(ج) عربي ژبه، پارسي ژبه، انګليسي ژبه او داسې نورې ژبې پيدا کړې دي، پښتو ژبه يې هم پيدا کړې ده. يعنې پښتو ژبه هم د لوی خدای(ج) مخلوق دی او خدای(ج) ددغې ژبې د خاوندانو په توګه موږ هم را پيدا کړي يو. که چېرې موږ خپله پښتو ژبه، چې موږ ته او موږ پښتانه يې پښتو ژبې ته پيدا کړي يو، ونه وايو او هېره يې کړو، دا به مو نه يوازې له خپله ځانه سره دښمني کړې وي؛ بلکې له لويه خدايه سره به مو هم غټه دښمني او خيانت کړی وي. دا په دا، چې لوی خدای(ج) دومره عاجز نه دی، چې موږ پښتانه يې پښتانه پيدا کړي يو. هغه خدای(ج) کولای شوای، چې موږ يې د کومې بلې ژبې ويونکي پيدا کړي وای؛ خو د خدای(ج) حکمت، اراده او مشيت دا و، چې پښتانه، د پښتو ژبې ويونکي او د پښتو ژبې ساتونکي واوسو.

له دې کبله که غواړو، چې له ځانه سره، له خپلې ژبې سره، له خپله ولسه سره، له خپل هېواده سره او له خپل تاريخه سره دوستي وکړو، که غواړو، چې خپل لوی خدای(ج) او خپل دين او مذهب سره دوستي وکړو؛ نو راځئ، چې خپله ژبه خپله کړو، پښتو ووايو، پښتو وليکو او پښتو ژبه په سيمه او نړۍ کې څنګه، چې د لوی خدای(ج) رضا او اراده ده، له نورو ژبو سره سياله کړو.

دغه کار هغه مهال کېدای شي چې:

(1) موږ ټول ښتانه په يو مرکز راټول شو.

(2) يو موټی او خپلواک ملت او حکومت ولرو.

(3) په خپلواک ملت او حکومت کې مو يوازې پښتو ژبه د تعليمي، فرهنګي او دفتري ژبې په توګه منل شوې وي.

موږ هېواد لرو، ولس لرو، حکومت لرو، مګر واک يې نه لرو. موږ ژبه لرو، فرهنګ لرو، تاريخ لرو، مګر ناپېژندلي پاتې دي. که غواړو، چې د خپل هېواد، د خپل ولس، خپل حکومت د خپلې ژبې او د خپل فرهنګ خاوندان شو؛ نو راځئ، چې خپلو تعليمي، فرهنګي او دفتري مؤسساتو کې يوازې پښتو ژبې ته ځای ورکړو، څو په دې توګه په سيمه او نړۍ کې له نورو ولسونو سره سيال، تاريخ ته سر لوړي او د راتلونکو نسلونو د ستاينې وړ وګرځو. که نه نو د تل لپاره به د پرديو ژبو او فرهنګ په غېږ کې لټاړ پاتې يو.

مبارز ځاپي، بن جرمني

د دعوت خپرونه د 1380 کال د مرغومي میاشت پرله پسې ګڼې 132- 133

نیشنلیزم هېڅکله هم د هېڅ دین بنسټ نه دی

یوه ورځ یو غربي ژورنالست د خلق د دیموکراتیک ګوند د عمومي منشي، د وزیرانو د شورى رئیس، د وسله والو ځواکونو د سر اعلى قوماندان، د شرق سر خوږلی نابغه او خلاق رهبر ملګري نورمحمد (نور محمد تره کي) څخه پوښتنه وکړه، چې دا ګونګوسي څومره رښتیا دي، چې ته له حفیظ الله "امین" سره ژور اختلاف لرې؟ " نو هغه لومړی په کړس کړس وخندل او د تالو ژبې څپرمه د سرو زرو دوه غاښونه یې هم وبربښېدل؛ نو ځواب یې ورکړ، چې: "تاسې امپریالیستان په موږ پسې پروپاګند کوئ، زه چې ملګری "امین" هر ځل ګورم من من غوښه اخلم او په جامو کې نه ځایېږم. "

د تره کي دروغ رښتیا ؛ خو بیا د هغه په خوله د بخمل بالښت په اېښودلو ځرګند شول؛ خو زه په رښتیا ، چې د هر شریف، با درده او با احساسه افغان په خوښۍ خوښېږم او په جامو کې نه ځایېږم او هغه، چې بیا زما د قوم "صافي " بچی وي؛ نو بیا خو غوړي لا غوړ... ورمه ورځ مې د یو دوست په کور کې د "دعوت" جریدې یو سلو دوه ویشتمه ګڼه، چې غالباً همدا وروستۍ شماره ده تر نظره شوه. ټول عنوانونه مې په منډه منډه له نظره تېر کړل، چې واقعاً ډېرو په زړه پورې مطالبو ته په کې ځای ورکړل شوی و ، چې د هغو له جملې څخه یو یې د ښاغلي مبارز "څاپي " په ښکلي قلم په اتم مخ کې (د هر دین بنسټ نیشنلزم دی.) تر عنوان لاندې یو مضمون ولوست. هغه د چا خبره، چې په لومړي ځل؛ خو مې پرې سر خلاص نه شو. او د خپل عادت پر خلاف د دویم ځل لپاره مې بیا ولوست. دا مضموم، چې نیمه اکاډیمیکه بڼه لري د پرګرافونو تړاو او ارتباط یې منظم او د لیکنې ژبه یې خوږه او سلیسه ده او لیکوال د علمي پس منظر د ځرګندونې په څنګ کې د دې غمازي کوي، چې مبارز صاحب د خپلې ژبې او کلتور ودې او پراختیا ته څومره لېواله او د څومره ژور احساس درلودونکی دی کوم، چې د شاباس مستحق او د همکارۍ وړ دی؛ خو له بده مرغه مضمون نه یوازې دا ، چې یو شمېر تاریخي غلطۍ او تېروتنې لري او د اسماني ادیانو په هکله یې معلومات ډېر کمزوري دي، بلکې د پیغمبرانو د بلنې او دعوت له اصلي جریان سره چندان ډډه نه لګوي.

زه نه ملا یم، چې د زېر کتاب د متن، حاشیې او نکتې په رڼا کې د دې مضمون شرعي اړخ وڅېړم، چې د اسماني ادیانو او د خدای تعالی د ریښتینو او معصومو پیغمبرانو د حرمت او تقدس حریم په کې څومره محفوظ یا په کوم کچ پایمال شوی دی؟ نه خو د پوهاند صبب کاکړ په شان د تاریخ پوهنې له

باریکیو سره اشنا یم او نه هم پخپله د مبارز صاحب غوندې د لیکوالۍ له فن سره بلد یم، چې مقاله یې له سره چاڼ او غلبیل کړم او د ریسرچ او کره کتنې له میکروسکوپ څخه یې پاس کړم. البته یو تخنېدلی احساس لرم، چې د انتقاد او ګوت څنډنې په ځای د یو هدفمند اصل لپاره ځینې کمزورۍ په ګوته کوم، تر څو ښاغلی "څاپی" او ممکن درانه لوستونکي ورڅخه ګټه واخلي او ځینې تاریخي حقایق له نظره تېر کړي، او زما یقین دی، چې موږ د غرب نمک خورو افغانانو که ډېر معنوي او فرهنګي ارزښتونه له لاسه ورکړل؛ نو د اروپا او امریکا د دیموکراسۍ په سیوري کې مو یو ډېر مهم شی تر لاسه کړ او هغه په واقعي ډول د ژبې، مذهب، لیکنې او نظر خپلواکي ده، چې د زغم او برداشت په څنګ کې یې زموږ سینې پراخه او حوصلې لوړې کړې، او هم مو د عربي الفاظو په ځای د پښتو تورو ته مخه شوه، چې دا دی زموږ د قوم ځینې تعلیم یافته ځوانان د "صافي" د کلیمې په عوض "څاپی" لیکي، چې ځکه ص، ف اصلي عربي الفاظ دي؛ خو څ، پ پښتو ټکي دي. تر څو په دې ډول د عربي فرهنګ سره فاصله و نیوله شي او خپلې ژبې ته وده ورکړل شي. خیر دا د هر چا د مزاج او انتخاب خبره ده او حقوق یې له خاوندانو سره خوندي دي. اوس راځم اصلي مطلب ته او بهتره به وي، چې له عنوان څخه پیل وشي.

1- مبارز صاحب لیکي ((د هر دین بنسټ نیشنلیزم دی)) که چېرې دا نظریه دده شخصي اند او فکر وي؛ نو دا په ده پورې اړه لري؛ خو که خبره د واقعیت او اصولو وي؛ نو بیا حقیقت بل شی دی. ځکه د ټولو اسماني ادیانو بنسټ په درې شیانو ولاړ دی (خدای پرستي او د هغه وحدانیت، د پیغمبرانو او رسولانو استازیتوب او معصومیت او درییم یې د قیامت راتګ او نېکانو او بدانو ته د هغوی د عمل مناسب پاداش دی. مبارز صاحب ته به معلومه وي، چې د اسلامي نړۍ د شپږ پنځوسو هېوادونو څخه یوازې دوه ویشت یې عربي ژبي دي یا په بله مانا د یو میلیارد مسلمانانو څخه یوازې دوه سوه میلیونه یې عربان دي، او پاتې له نورو قومونو او ولسونو څخه دي. د عیسویت دین یوازې د رومیانو په منځ کې منحصر پاتې نه دی؛ بلکې د کاتولیک، پروتیستانت او ارتودوکس په میلیونو میلیونو پیروان د نړۍ په ګوټ ګوټ کې خواره دي. یهودیت یوازې په یورشلیم او تل ابیب کې بند نه دی، د حبشې او اریتریا فلاشا هم یهودان دي. همدارنګه غیر اسماني ادیان لکه بودیزم یوازې په تبت او بوتان کې معتقدین نه لري؛ بلکې د دلایلاما د مشرۍ لاندې درې سوه شپېته میلیونه بودیستان نن د نړۍ تقریباً څلورم دیانت شمېرل کېږي. د رام، سیتا او ګیتا عبادت کوونکي یوازې هندو برهمنان نه دي؛ بلکې د نچلې ذات "کم اصله" هندوانو دین هم دی، چې مختلفې ژبې او قومیتونه لري. په داسې حال کې، چې د دین په نسبت د نشنلیزم زاویه ډېره کوچنۍ او هېڅ د مقایسې وړ نه ده. او بله دا، چې نیشنلیزم؛ خو د یو سیاسي مکتب په صفت همدا څو لسیزې وړاندې راڅرګند شو او په پخوانیو زمانو کې یې فقط د یوې روحیې بڼه درلوده او بس.

2- نوموړی په خپل مضمون کې لیکي: (حضرت محمد (ص) له قریشو سره تر هغې دښمني کوله تر څو، چې قریش په اسلام نه وو مشرف شوي...) ددې جملې په لیکلو دې ښاغلي پخپله خبره د بطلان کرښه کش کړه، یعنې دا، چې د حضرت پیغمبر دوستي او دښمني د دین په خاطر وه نه د عربي ژبې او عربي قومیت لپاره. او ځکه؛ خو حبشي نسله بلال له روم څخه راغلی صهیب او فارسي نژادی سلمان د اسلام د ستر پیغمبر یاران او ابو لهب او ابو جهل، چې د هغوی د خپلې کورنۍ او ټبر غړي وو، ستر

دښمنان وو، او دا ددې څرګنده بېلګه ده، چې د دين بنسټ پر نيشنليزم باندې نه دی ولاړ؛ بلکې عقيده، رياضت او روحانيت د دين بنسټ جوړوي، چې د خالق له لوري ورباندې مخلوق ته هدايت شوی وي، او يا دا، چې په خپله د انسان تخليق وي؛ لکه بت پرستي او نور، چې هېڅکله او هېڅ چېرې د يوې ځانګړې ډلې، ژبې او قبيلې په انګړ کې قيد نه دی پاتې شوی او مختلفې پرګنۍ، ولسونه، رنګونه، ژبې، سمتونه او اړخونه يې په بر کې نيولي او زه فکر کوم، چې تاسو هم په دې کې د شک لپاره ځای نه لرئ.

3- مبارز صاحب فرمايي: ((د موسی عليه السلام دين سل په سلو کې سوچه نيشنليزم ګڼل کېږي)).
خو زه وايم که نو موړی يو ځل بيا د اديانو په هکله لږه سرسري غوندې مطالعه وکړي؛ نو دا به راسره ومني، چې دا يوه افترا ده ځکه کله، چې موسی عليه السلام ته د پيغمبرۍ لومړنی اسماني پيغام راغی؛ نو هغه دا و، چې ته ولاړ شه او فرعون ته د سمې لارې بلنه ورکړه او دا هغه حقيقت دی، چې د اخري سپارې د سورت نازعات په اولسم، اتلسم او نولسمو اياتونو کې ورته په صراحت اشاره شوې ده. او دا ددې مانا لري، چې دا پيغمبر يوازې بني اسرائيلو ته نه دی راغلی بلکې لومړۍ دعوت يې قبطيانو ته و، چې د فرعون قوم و؛ خو کله، چې د فرعون د ايمان څخه نا اميده شو نو خپل قوم ته يې وويل، چې اوس بايد له مصر څخه کډه وکړو تر څو د فرعون له غلامۍ ازاد او يوازې د خدای(ج) بنده ګي وکړو. همدا رنګه که ښاغلی ځاېي په دې نظر وي، چې د حضرت موسی(ع) دين سوچه نشنليزم دی؛ نو بيا دې مهرباني وکړي او دا دې په ډاګه کړي، چې په دې صورت به د يو اسماني رسالت او د ګاندي او غفار خان د سياسي غورځنګ تر منځ څه توپير وي؟.

4- نوموړي د خپل مضمون په بله برخه کې ليکلي: ((محمد(ص) د خپل عربي ولس د يو موټي کولو او د هغوی (عربانو) لپاره د يو خپلواک ملت او حکومت د جوړولو په هڅو کې ډومره ربړې او تکليفونه ګاللي دي...)) خو حقيقت دا دی، چې د اسلام ستر پيغمبر د مکې معظمې د حرا له سمڅې واخله د وفات تر ورځې، يعنې د پيغمبرۍ په ټول درويشت کلن عمر کې هېڅکله، هېڅ چاته، هېڅ چېرې د عربيت او عربي امت او عربانو لپاره د خپلواکۍ او عربي قوم د حکومت خبره په خوله هم نه ده ياده کړې؛ بلکې تر دې، چې يوه ورځ د هغه په وړاندې د عربيت خبره وشوه؛ نو د هغه مخ سور شو او هغه سړي ته يې وويل، چې په تا کې لا اوس هم د جاهليت خوی پاتې دی. په حج الوداع کې، چې تر نژدې يو لک اصحاب د عرفات په غونډۍ باندې د حضرت پيغمبر(ص) په شاوخوا کې راټول او چوپ ولاړ و؛ نو د نبوت وروستی پيغام و: ((ما په تاسو باندې خپل نعمتونه تمام کړل، تاسو يو د بل ورونه ياست. ستاسو وينه، مال او ناموس يو پر بل حرام دی او اسلام مې ستاسو لپاره غوره او منلی دين در استولی دی)).

کله، چې د اسلام دويم خليفه عمربن خطاب(رض) د بيت المقدس د فتحې او تسليمۍ په مراسمو کې د ګډون لپاره ورغی؛ نو هلته ځينو فاتحينو او قوماندانانو ورته وويل، چې امير المؤمنينه ته په اوښ سپور شه او غلام دې را کوز کړه او بله دا، چې قيمتي جامې او چپن واغونده، که نه؛ نو بيا به د يهودو او عيسايانو مشران خاندي، چې د عربو مشر دا څرنګه سړی دی؟ نو هغه ورته وويل: دا عزت او دبدبه خدای پاک(ج) ماته د اسلام له درکه راکړې که نه؛ نو په مکه کې؛ خو په ما باندې خپل پلار اوښان هم نه ساتل، خبره د عربيت نه ده د اسلام ده.

5- په بل پرګراف کې مبارز ځاپې صاحب داسې وايي: ((موسی علیه السلام، چې کله بني اسرائیل د خوسي په عبادت اخته ولیدل..؛ نو هغوی یې ټول ووژل)). داسې ښکاري، چې مبارز صاحب د مکې په ځای ترکستان ته تللی دی او خبره یې ببخي سرچپه لیکلې ده. ځکه کله، چې الله تعالی نژدې او یا تنه بني اسرائیل په خپل عذاب هلاک کړل؛ نو موسی علیه السلام سخت خپه شو او د ګیلې په ډول یې وویل، چې یا ربه دا خلک به دې بل ځای هلاک کړي وای او س؛ خو دوی له ما سره راغلي وو... موسی علیه السلام هېڅکله هم د پیغمبرۍ په وخت کې څوک نه دي وژلي البته مخکې له دې، چې پیغمبر شي، یو قبطي یې په بوکس وهلی و او هغه ترېنه مړ شوی وو. له دې واقعې پرته هېڅ اسماني کتاب، نه کوم مستشرق، نه کومې انسایکلوپیډیا ((دائرآ المعارف)) نه اسلامي او یهودي مؤرخ لیکلي، چې حضرت موسی علیه السلام دې د خپل امت او قوم خلک وژلي وي.

6- مبارز صاحب د خپلې مقالې په پای کې غالباً د وړاندیز په ډول وايي چې: راځئ له پښتو سره پښتو وکړو، هغه د نورو ژبو سیاله کړو او دا هله ممکن ده، چې پښتو زموږ د ملک او حکومت یوازېنۍ رسمي ژبه شي؛ خو زه په خپل وار، چې یو ساده او شډل پښتون یم د لږ څه اختلاف د اجازې تر څنګ دده ملاتړ کوم او دعا کوم، چې خدای(ج) دې د افغاني نشنلیستانو دا بنده بېړۍ روانه کړي، چې د طلبای کرامو نه وروسته په کابل کې د دوی حکومت راشي. ځکه شرمېدلو کمونستانو او ازار ګټلو اخوانیانو، چې د انقلابي سرو او شنو شعارونو په سیوري کې یې خپل وطن برغنډ برغنډ کړ او د ملت ملي جوړښت، قبایلي دود دستور او عنعنوي او فرهنګي اډانې یې لتاړې کړې، ډېره ممکنه ده، چې نشنلیستان هغه له سره ترمیم او په پښو ودروي او هم به له دې څخه په الهام د کوزې پښتونخوا قوم پرستان وتوانېږي، چې خپل نصب العین او موخې ته ورسېږي. ځکه ومو لیدل، چې غلام احمد بلور او افضل لالا د نواز شریف او بې نظیر بوټو په فیدرالي حکومتونو او د فرید طوفان او بشیر بلور د مشرۍ لاندې یو درجن وزیرانو د صوبه سرحد ((پښتونستان)) په کابینه کې نه یوازې دا، چې د خپل ایالت د نوم په بدلولو کې ناکام راغلل؛ بلکې د پېښور د تلویزیون هغه دوه ساعته تلویزیوني پښتو خپرونه یې بېګرته فعاله نه کړای شوه، چې افتاب "شېرپاو" پیل کړې وه. په هر حال د مبارز صاحب مبارزه که د پښتو په ځای افغان شموله شي دا به بهتره وي، ځکه ددې واقعیت تر اړخه، چې پښتانه د افغانستان اکثریت دي دا هم حقیقت دی، چې تاجکان، هزاره، بلوچ، ازبک، ترکمن، قزلباش او پشه یان هم ددې ملک ګډ وارثین دي او زموږ اساسي قانون د هغوی حقوق ټاکلي دي او که نه؛ نو هغه د شینواري خبره به شي، چې ما دې دور بابا ووهي که یې راڅخه شل کړې ".

دا وه د ښاغلي سرباز "صافي "نیوکه، چې د دعوت له خپروني څخه کټ مټ ولیکله شوه. ددې نیوکې په ځواب کې، چې ما څه لیکلي، هغه د دعوت خپروني په **138- 139** پرله پسې ګڼې کې په **1381** کال کې خپاره شوي دي، چې ګران لوستونکي یې دا لاندې لوستلی شي.

بیا هم وایم، چې هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی

ښاغلي سرباز "صافي"، چې ښايي صافي شوی "ساپی" وي، د دعوت د ښکلي خپروني په 132 ګڼه کې د "نشنلیزم د هیڅ دین بنسټ نه دی" تر سریزې لاندې یوه ښکلې او استادانه لیکنه خپره کړې ده، نوموړی، چې د مضمون د سبک څخه یې بربښي ښايي د سید قطب او حسن البناء له مکتبه راوتی وي، په دې لیکنه کې زما د هغه مضمون پر عنوان او محتویاتو ګوت نیونه کړې کوم، چې د دعوت د ګرانې خپرونې په 122مه ګڼه کې د "هر دین په خپل بنسټ کې نشنلیزم دی" تر عنوان لاندې خپور شوی و. مخکې تر دې، چې د ښاغلي سرباز "صافي" د انتقاد په هکله څه ولیکم غوره ګڼم د دین د کلیمې د تعریف په هکله کتاب ته مراجعه وکړم.

د پښتو اریانا دائرآ المعارف پینځم ټوک په 986یم مخ کې ددې په هکله داسې وايي:

دین: Religion د پوهانو په نزد، دین الهي وضع ده، چې د ذوالعقولو لپاره له دې جهته راغلی دی، چې هغه ومنې او عمل پرې وکړي. او د دوی د دنیایي چارو د سمون او په آخرت کې د فلاح باعث شي، او دا دوې خواوې لري: یوه د عقیدې خوا، بله د عمل خوا. د دین نوم د عقیدې او عمل په هر سیستم اطلاقیږي؛ خو د مذهب او د امامانو په نزد، د دین کلیمه یوازې د اسلام پر دین دلالت کوي؛ لکه، چې په قرآن کریم کې راغلي دي:

((إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الإِسْلَامُ)) یعنې دین د خدای(ج) په نزد اسلام دی. دین ځکه خدای(ج) ته مضافوي چې له ده څخه راغلی دی. او له دې جهته یې پیغمبر ته مضافوي، چې د هغه په واسطه څرګند شوی دی، او له دې جهته یې حکومت ته نسبت ورکوي، چې: دوی په دین ګروهېدلي او هغه یې منلی دی. وايي، چې دین او ملت یو مفهوم لري او په خپل ذات کې یو له بله اختلاف نه لري، او ددې دوه وو تر منځ اختلاف د ځینو اعتباراتو په وجهه دی؛ لکه شریعت ته، چې له دې جهته دین وايي، چې د اطاعت وړ دی، او له دې سببه یې ملت بولي، چې پر ده باندې خلک راغونډیږي، او وايي، چې د دین، مذهب او ملت تر منځ توپیر دادی، چې: دین الله(ج) ته منسوب دی، ملت پیغمبر ته منسوب دی او مذهب مجتهد ته منسوب دی.

د دین او ملت تر منځ توپیر فقط یو اعتباري توپیر دی او په ذات کې سره اختلاف نه لري، یوازې په اصطلاح کې شریعت او ملت پیغمبر ته مضافوي او دین خدای(ج) ته مضافوي".

د دین دغه پورتنی تعریف کټ مټ هغه تعریف دی، چې اسلامي پوهانو او عالمانو وړاندې کړی او د پښتو اریانا دائرآ المعارف په پینځم ټوک 986یم مخ کې په کال 1354 کې په کابل کې چاپ شوی دی. ددې تعریف په مخ په روښانه توګه څرګندیږي، چې دین او ملت سره یو مفهوم لري او د هغه په ذات کې کوم توپیر نشته. کوم توپیر، چې ددې د پلي کېدو نه په وروستیو زمانو کې رامنځته کېږي، هغه ته اعتباري توپیر وايه شي، چې لا پرې هم د دین اصطلاحي سیستم واکمن شوی وي. ښه به دا وي، چې د اصطلاح د کلیمې په تعریف هم پوه شو. د اصطلاح کلیمه د پښتو - پښتو تشریحي قاموس د لومړي ټوک په اویا یم مخ کې داسې تعریف شوې ده:

اصطلاح: "یعنې داسې ژبنی ترکیب، چې په هغه کې ټولې کلیمې په خپلو اصلي معناوو نه استعمالېږي، او د ټولو کلیمو د معناوو د ترکیب څخه داسې یو واحد مفهوم لاس ته راځي، چې په جلاجلا ډول د هرې کلیمې د اصلي معناوو سره مستقیم ارتباط نه لري. "

د اصطلاح ددې پورتني تعریف له مخې به ښاغلي سرباز "صافي" ته روښانه شوې وي، چې دین او ملت په خپل ذات کې سره یو دي، او دا به هم راسره ومني، چې ما ویلي دي، چې هر دین په خپل بنسټ کې نشنلیزم دی، مګګر دا مې نه دي ویلي، چې نشنلیزم د دین بنسټ دی. بیا هم په خپلې خبرې ټینګار کوم او وایم، چې: دین د ملت د جوړونې ذاتي جوهر دی، چې د لوی خدای(ج) د سپېڅلې ارادې او مشیت له مظاهرو څخه یې ګڼلی شو، او همدا سبب دی، چې اسلامي عالمانو او پوهانو هم د دین په تعریف کې د ملت او دین تر منځ کوم توپیر نه دی لیدلی. له دې امله موږ هم ویلی شو، چې که څېړې د نویو سیاسي علومو په چوکاټ کې نشنلیزم د ملت جوړونې مفکوره ګڼله کېږي؛ نو دین د عقیدې سره جوخت د ملت جوړونې مفکورې سیستم هم په خپل ذات کې د ځانه سره لرلی دی، چې په پورته توګه د دین په تعریف کې اسلامي پوهانو او عالمانو ورته اشاره کړې ده.

په دې توګه کله چې ملت په خپل ذات کې د دین سره کوم توپیرونه لري؛ نو د ملت جوړونې مفکوره یعنې نشنلیزم هم، چې په ملت پورې اړه لري په خپله د دین د بنسټ سره وصلت مومي؛ لکه، چې ما هم په خپل پخواني لیک کې ورته اشاره کړې او هغه مې د لوی خدای(ج) سپېڅلې اراده، مشیت او رضا ګڼلی دی، د اوسنیو نویو مروجو علومو له مخې هم هغه ته د نشنلیزم بنسټ وواېو.

د عقیدې او عمل پر هر سیستم باندې د دین د نامه اطلاق په ننني مذهبي حاکمو شرایطو او حالاتو کې نه یوازې دا، چې په دین کې خورا زیات اعتباري توپیرونه رامنځته کړي، چې په عملي سیستم کې یې هم ډېر زیات اصطلاحي توپیرونه رواج کړي دي. کوم، چې اوس اوس اسلامي نړۍ ټول په ټوله کې د مجتهدینو د رامنځته کړو مذاهبو په وسیله د دین په اصطلاح مینه مسلماني دودیزه شوې ده. د مثال په توګه:

1- ښاغلی سرباز "صافی" که څېړې په خټه "ساپی" وي؛ نو "ساپی" پښتون دی او پښتون که موږ وغواړو او که ونه غواړو ارو مرو افغان دی؛ نو د غه ښاغلی به څنګه وکولای شي د افغان په نامه له پښتو او پښتونولۍ نه ووځي؟ له دې سره جوخت دا هم د پوښتنې وړ برېښي، چې ښاغلی سرباز که په رښتیا سره "ساپی" وي؛ نو د ساپیانو له دې څلورو قبیلو نه به له کومې قبیلې وي؟ ګوربز دی؟ ودیر دی؟ مسید دی؟ او که ګنداری دی؟ یعنې د دغو قبیلو څخه له کومې قبیلې دی؟.

کله، چې ښاغلی سرباز پوه شو، چې "ساپی" دی او د ساپیانو له دې څلورو قبیلو نه له یوې قبیلې څخه دی؛ نو بیا څنګه کولای شي ځان ته "صافی" وواېي؟ معلومه ده، چې نو موږ د دین په اصطلاحي سیستم کې له "ساپي" توبه وتلی او "صافی" شوی دی. او دده دغه په اصطلاح کې فرهنګي بدلون د دین په ذات پورې هېڅ اړه نه لري.

دغه ټکي ته هم باید پام وساتل شي، چې هېڅکله هم په هېڅ دین کې داسې نه دي راغلي، چې انسانان دې باید د دین له امله له خپلې څانګې او قبیلې نه بېګانه شي. په قرآن کریم کې په څرګنده توګه راغلي دي، چې لوی خدای(ج) انسانان قبیلې قبیلې او څانګې څانګې را پیدا کړل څو سره

وپېژندل شي. په قرآن کریم کې دا هم راغلي دي، چې لوی خدای(ج) هر قام ته د هغه قام په ژبه هادي استولی دی. تاسې وګورئ، چې د هادي او پیغمبر تر منځ څومره توپیر موجود دی؟ هادي خو لاربنوونکي ته وايي، چې لا اجرايي واک او څواک هم لري؛ خو پیغمبر یوازې استازی یا پیغام رسوونکي ته وايي، چې له اجرائي واک نه لرې ښکاري. په قرآن کریم کې دا هم راغلي دي، چې لوی خدای(ج) انسانانو ته مختلف ادیان و استول څو پرې وازمېيل شي. که لوی خدای(ج) غوښتي وای، چې ټول انسانان په یوه واحد دین کې راغونډ کړي دا کار د هغه ذات د ارادې په مخه کې هېڅ مشکل نه لاره. ښايي همدغه خبره به وي، چې د مجتهدینو له خوا د دین په فروعاتو کې دومره زیات اعتباري توپیرونه رامنځته شوي، چې اوس اوس هېڅکله هم د ایران مسلمانان د پاکستان مسلمانانو، او د سعودي عربستان مسلمانان د مصر د مسلمانانو سره په یو واحد اسلامي سیستم باندې نه شي راټولېدلی. او په افغانستان کې، چې د طالبانو څواک د ټولو اسلامي هېوادونو د عملي سیستم په خلاف زعامت لاره.

2- په کال **1998** میلادي کې د پېښور د قصه خوانۍ بازار د دانش په کتاب پلورنځي کې ناست وم، چې یو "صافی" شوی طالب راغی او په کتاب پلورنځي کې له مونږ سره کېناست. د پېژندګلوۍ نه وروسته د ږیرې پر مسئلې باندې، چې په هغو ورځو کې ډېره توده وه بحث او خبرې پیل شوې. هغه محترم طالب، چې ځان یې د طالبانو په تشکیلاتو کې د کابل د طب د انستیتیوت رئیس هم ګاڼه، په ږیرې باندې کلک ولاړ و، او ویل یې، چې د ږیرې ساتل او اوږدول فرض دي. دا ځکه، چې د اسلام پیغمبر د عمر تر اخره پورې ږیره ساتلې ده. ما ورته وویل ستا خبره رښتیا ده پیغمبر(ص) ږیره ساتلې وه؛ خو په هغه مهال کې د پیغمبر(ص) ستر دښمن ابوجهل، ابو لهب او ابو سفیان هم ږیرې لرلې. طالب وویل، چې موسی علیه السلام هم ږیره لرله. ما وویل منم، چې لرله یې؛ خو فرعون هم ږیرور و. نومونړی هېڅ قانع نه شو او ټینګار یې کاوه، چې که پیغمبر کوم عمل په همېشه توګه کړی وي، هغه پر مونږ فرض دی. ما ورته وویل: پیغمبر(ص)؛ خو چیلتار هم تاړه، هغه وویل، چې مونږ هم باید چیلتار وتړو. ما ورته وویل، چې پیغمبر(ص)؛ خو عرب هم و؟ هغه وویل، چې مونږ هم باید عربان شو".

دغه بحث د څلورو ګېنټو نه وروسته بې له کومې نتیجې پای ته ورسېده. دا په دا، چې په کومو ټکیو، چې طالب ټینګار لاره، هغه زما په اند د دین په اعتباري توپیر کې نه، چې د دین په اصطلاحي سیستم پورې اړه لرله او همدا خبره وه، چې طالبانو د اسلام په خاطر غوره ګڼله، چې عربان هم شي. کوم، چې زما په نظر د هغوی داسې هلې ځلې د اسلام د دین په ذات پورې وصلت څه، چې لا رجعت هم نه لاره.

3- په **2000** میلادي کال کې د طالبانو د روغتیا وزیر ښاغلی ملا عباس اخوند المان ته په سفر راغلی و، نوموړي په هغه غونډه کې، چې د کولن ښار په مربوطاتو کې د یو شمېر افغانانو له خوا ورته جوړه شوې وه، ګډون کړی و، چې زه هم په هغه غونډه کې وم. نوموړي وزیر د خپلو اوږدو خبرو په پای کې د یوه افغان د پوښتنې په ځواب کې د ږیرې په هکله وویل، چې: ږیره فرض ده او مونږ به دغه فرض په زوره عملي کوو. یعني پر خلکو په زوره ږیرې اوږدوو". ما ورته وویل، چې ښاغلی وزیر صاحب د اسلامي دین د فقهي کوم کتابونه، چې ما له خلاصې نه د مستخلص تر اخره پورې لوستلي دي، په هېڅ یوه کې داسې نه دي ویل شوي، چې ږیره دې پر خلکو باندې په زوره اوږده شي، تاسې، چې دا کار

کوئ، داسې برېښي، چې له پیغمبره مخکې منډې وهئ ".

ښاغلي ملا عباس اخوند په ځواب کې ماته وویل، چې: ته د لویدیځې نړۍ تر فرهنګي اغېز لاندې راغلی یې او په دې هکله پوره پوهه او معلومات نه لرې. په هغه فتاوي کتاب کې، چې د قاضي د پرېکړو د صادرولو لپاره لیکل شوی پوره او واضح هدایت شته.

دغه و د طالبانو په عملي سیستم کې د مذهب واکمنه ګروهه. طالب د دین په اصطلاحي سیستم د مجتهد په مذهب دومره د دین له پولې اوښتی و، چې د سنتو او فرضو تر منځ توپیر لا څه، چې سنتونه به یې د فرض په څېر لمانځل، او په دې نه پوهېدل، چې سنتونه؛ خو د زماني په اوښتلو سره تغیر مومي. لکه د مثال په توګه: د پیغمبر(ص) په زمانه کې د عربانو په شمول په ټوله نړۍ کې د جګړې اسیران به د وینځو او مریانو په څېر ساتل کېدل او دغه عمل د هغې زماني له سنتونو څخه شمېرل کېده؛ خو نن ورځ په ټوله نړۍ کې غندل کېږي، چې لا منعه شوي هم دي ".

ښاغلي سرباز "صافي" په خپل زعم زما د مضمون د ځینو برخو په تاریخي پېښو کې هم ځینې تېروتنې په ګوته کړې دي، چې زما په نظر هغه ټول د موضوع په فروعاتو پورې اړه نیسي.

دا ، چې د موضوع د بنسټ په هکله په پورته توګه زما تله درنه ښکاري؛ نو فکر کوم، چې همدومره به ښاغلي ته بس وي، او په فروعاتو کې به څه حاجت نه وي، چې سره لا پسې وڅېړو.

راغلو د پښتو او افغاني سیاست په هکله: دلته غواړم لږ غونډې تم شم. په دې ټکي زه پوره باور لرم او دا حقیقت هم دی، چې هر پښتون افغان دیکه په تورنتو کې هم اوسي؛ خو هر افغان پښتون نه دی که په افغانستان کې هم اوسېږي. سربېره پر دې دغو تېرو دوه درې لسیزو هم وښودله، چې که په افغانستان کې پښتون نه وي؛ نو اوس به افغانستان هېڅ نه و. دا د پښتون برکت دی، چې افغانستان لا شته او د ښاغلي سرباز "صافي" په څېر ښاغلي هلته په تورنتو کې هم ځانونو ته افغان وایي. که نه؛ نو په افغانستان کې مېشتو "صافي" شویو افغانانو به دغه نوم هم لا دمخه له هغوی څخه اخیستی و. که چېرې ښاغلی سرباز "صافی"، چې ښایي "ساپی" وي، ځان پښتون وګڼي، دا به ورته ډېره غوره وي ځکه، چې "ساپی" پښتون دی او پښتون د افغان د ذات نوم دی. دا یوازې پښتون نه دی، چې دوه درې نومونه او صفتونه لري پارسیان هم په یو ځای کې پارسي، په بل ځای کې "دري" او په بل ځای کې ځان تاجک معرفي کوي، چې دا درې واړه سره یو دي. همدا رنګه په منځني ختیځ کې یهودان هم دوه نومونه لري، هم یهود او هم په اسرائیلو یادېږي. همدارنګه چېرته، چې زه اوسېږم د هغه هېواد د خلکو هم درې نومونه دي، چې بهرنیان ورته جرمن او الماني وايي؛ خو دوی په خپله ځان ته دوچ او خپل هېواد ته دوچ لاند وایي.

ښاغلی سرباز "صافی" د خپل لیک په پای کې د لرې پښتونخوا او د هغه ځای د ځینو پېښو په هکله د یادونې سره جوخت د ځینو سیاسي اشخاصو نومونه هم په ګوته کړي دي. په دې هکله باید ووایم، چې په لره پښتونخوا کې د طالبانو په څېر داسې ځواکونه او شخصیتونه شته، چې د دین په اصطلاح مینه مسلمانان دي او هر څه د دین تر نامه ځاروي، حتی خپله ژبه هم. له دغو کسانو څخه یو هم مولانا حسن ګل دی؛ لکه څرنګه، چې ماته ویل شوي دي، نوموړی مولانا حسن ګل صاحب د طالبانو په واکمنۍ کې د ننګرهار پوهنتون محصلینو ته د خپلو اسلامي ارشاداتو په ترځ کې دا هم ویلي وو، چې: عربي ژبه د جاهلانو ژبه ده، پښتو ژبه د کافرانو ژبه ده، او اردو ژبه د مسلمانانو ژبه ده، ځکه چې

دغه ژبه په اسلامي ټولنه کې زېږېدلې او را لويه شوې ده. له دې امله تاسې محصلين بايد د پښتو او عربي ژبو پر ځای د اردو ژبه زده کړئ، چې يوه سوچه اسلامي ژبه ده. "

وګورئ په يوه ټولنه کې، چې داسې کسان شته والی ولري او د ځواک خاوندان هم وي؛ نو څوک به وکولای شي هلته د ملت جوړونې يوه وړه غوندې هڅه هم په لياره واچوي؟ سره ددې، چې داسې هڅې به د دين له ايجاباتو څخه هم ګڼل کېږي.

لره پښتونخوا؛ خو د پاکستان په برخه شوې څوک، چې پاکستانی سياست کوي هغه به اردو مرو اردو ژبه وايي؛ لکه څنګه، چې په بره پښتونخوا کې تر اوسه پورې دود او معمول دی، څوک، چې افغاني سياست کوي؛ نو خامخا به پارسي ژبه وايي. دا رنګه عملي سيستم، چې هغه هم کاملاً د انساني حقوقو او اسلامي دين د بنسټيزو ارشاداتو په خلاف د يوې تحميل شوې پېښې او حادثې نه زيات نور څه ارزښت نشي لرلی؛ نو څوک به ورته درناوی وکړي او وبه يې مني؟

راغلو په افغانستان کې د مېشته و لږکيو قومونو په هکله.

لږکي؛ خو په هر هېواد کې شته ، چې ښاغلي سرباز هم په خپل ليک کې ورته ګوته نيولې ده. په قوانينو کې هم د هر چا حق او حقوق خوندي شوي وو ، زه هم وايم، چې دا کار شوی لا ، چې زما او ستا حق او حقوق هم په قوانينو کې تثبيت شوي وو ؛ خو سرباز به افغان وګڼم، چې په رښتيا سره د افغانستان په ټولو فرهنګي او اداري ارګانونو کې د خپل حق په تناسب خپله ژبه وکاروي؟ دا کار ځکه نه شي کولی، چې په افغاني اصطلاح مين او له افغاني بنسټه، چې پښتونولي ده جلا شوی دی. همدې ښاغلي وړانديز کړی، چې د پښتني سياست په ځای که افغاني سياست ته مخه وشي دا به ښه و. "زه هم وايم دا ښه کار دی؛ خو په اوسنيو حاکمو شرايطو او حالاتو کې هغه هم په داسې افغانستان کې، چې لکه د امريکايي فوټبال د لوبې د پنډوس په څېر کله د پاکستان او کله د ايران په لاس کې رغړي، دا لا څه، چې اوس له پولې نه بلخوا هغه خوارکي تاجکان هم برېتونه تاوه وي او افغانانو ته خپل زور ښيي، افغاني سياست کول به د ټولو انساني حقه حقوقو په چوکاټ کې کله ممکن وبرېښندلای شي؟ چې د افغانستان د اصيلو وارثانو له لاسه د افغاني سياست اصيله وسله هم د هغوی د دښمنانو په لاس ورغلې او هغه وسله هم شبېه په شبېه په ماتېدو ده. افغانستان خو پښتنو جوړ کړی، او دا پښتانه دي، چې افغانستان به ساتي.

په پای کې به د "ځاپي" د توري په هکله هم څه ووايم :

ما د "ځاپي" توری، چې د پښتو ژبې د "څپې" د توري د مصادرو څخه يو اصيل توری دی غوره کړی، چې هېڅکله هم د دين په خلاف کار نه دی. دا په دا ، چې د داسې توريو په کارولو سره څنګه، چې ددې ليکنې په پورتنيو برخو کې ورته اشاره وشوه، هېڅکله هم په دين کې خلل نه پرېوځي؛ بلکې د دين د اصيل بنسټ پر مخ د ملت جوړونې په هڅه کې يو پياوړی ګام ګڼل کېږي. که د ښاغلي سرباز "صافي" هدف دا وي، چې د عربي توريو پر ځای د پښتو توريو کارول به د عربي فرهنګ سره دښمني وي، آيا دې ټکي ته يې هم کله پام اوښتی، چې د پښتو توريو پر ځای به د عربي توريو کارول هم د پښتني فرهنګ سره دښمني وي او که نه؟ په دې ځای کې زما انګېرنه داده، چې: کوم اسلام، چې په مکه او مدينه کې نازل شوی، هغه په مدينه کې خاورو ته سپارل شوی؛ خو کوم اسلام، چې موږ ته را رسېدلی، دا د عربو فرهنګي يلغار دی، چې د حضرت معاويه له زمانې نه را پدېخوا به د اسلام تر بيرغ

لاندې هرې خوا ته صادرېده.
ګنې اصیل اسلام او هغه، چې به پیغمبر(ص) ته وحې کېدله او پیغمبر(ص) به تبلیغاوه هېڅکله هم د کوم ولس د الفبا د توریو سره ضدیت نه لاره، او نه هم د کوم ولس د الفبا توري اسلام ته صدمه رسوي لا چې اسلامي دین ته پراختیا بخښي.
هره ژبه د لوی خدای(ج) مخلوق دی؛ نو له دې امله هېڅ یوه ژبه پر بلې ژبې غوره والی او سپېڅلتیا نه لري. کومې ژبې، چې اوس اوس د عربي ژبې په شمول د تقدس وړ برېښي، هغه خو یو اعتباري تقدس دی، چې په اصطلاح کې د هغې ژبې د مجتهدینو له خوا ورته ورکړل شوی.
دا وه زما ځوابیه لیکنه. هیله ده ښاغلی سرباز "صافی" تر هر څه دمخه په هره پېښه، هره موضوع او د هرې مسئلې په بنسټ کې څېړنه وکړي، او بیا دې د هغه په فروعاتو کې د فکر او سوچ نیلی وځغلوي. دا که په ادیانو پورې هم اړه ولري. ځکه، چې دغسې کړنه د پوهانو لپاره یو اغېزناک لیاره ده، چې د ریښتیاو په لوري ورباندې تللی شي.

مبارز څاپې
27/3/2002 بن، جرمني

دغه ځوابیه لیک د دعوت د خپروني په 138 او 139 ګڼه کې، چې په 1381 کال کې خپره شوې خپرو شو. ددې ځوابیه لیک په ځواب کې بیا یو چا د زلمي "مومند" په نامه د دعوت د خپروني په 141 مه ګڼه کې خپله او ږده نیوکه خپره کړله، چې ګران لوستونکي یې کټ مټ دا سې لوستلی شي:

"چې آیا هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی؟"

په لنډ ډول غواړم یو څو حساسو ټکو ته، چې مبارز ځاپي د هغې یادونه د دعوت په 138 او 139 ګڼو کې کړې ده اشاره وکړم او تر څنګ یې دا باید په ډاګه شي که چېرې مبارز ځاپي دغه لیکنې اشتباهاً کړې وي او یا د احساساتو لاندې یې خپل نشنلیزم داسې سترګې ورپټې کړې وي، چې له یوه اړخه د دین په تعریف او قرآني آیتونو کې نغښتې د زهرو ګولۍ د دعوت لوستونکو ته وړاندې کړي، او په دې ترتیب یې هڅه کړې تر څو یې خپل نشنلیزم په خلکو کې په دغه ډول تزریق کړي. او له بله اړخه هغه د توهین نه ډک کلیمات، چې د دین، شریعت او د هغه پورته یې د اسلام د ستر پیغمبر(ص) په هکله کړې باید الله ته توبه وکاږي.

دین او مذهب:

دین او مذهب یوه عقیده او عملي لاره ده، چې د انساني ټولنې د بهبود او لارښوونې لپاره د الله له اړخه وضع شوې او د پیغمبرانو او انبیاوو په واسطه انساني ټولنې ته وړاندې شوی. دین په خپله یوه عقیده او د یو ژوند یو سیستم دی، او ملت د انساني ټولنې یو ټولې ته، چې په یوه ځانګړې جغرافیایي پوله کې ژوند ولري ویل کېږي. څرنګه، چې دین د ټولې انساني ټولنې لپاره نازل شوی په دې اساس اسلامي امت د یوې خاصې او ځانګړې ټولنې او یا جغرافیایي پولو پورې محدود نه دی؛ بلکې د ټولې انساني ټولنې سره سر و کار لري. که چېرې انساني ټولنه نه وي؛ نو بیا د دین مانا به څه وي؟ په دې اساس دلته د دین او ملت تر منځ د توپیر او تضاد سوال نه پیدا کېږي. تضادات او توپیرونه تل د دوو هم مثلو او همرنګه موجوداتو تر منځ پیدا کېږي، نه د عقیدې او انسان تر منځ. په یو څیز نه یو څیز عقیده درلودل د انسان یو طبیعي او حتمي ضرورت دی او د نړۍ په هېڅ ګوټ کې به داسې انسان و نه موندل شي، چې په یوه شي نه یو شي عقیده و نه لري؛ نو څرنګه، چې دین او مذهب یوه عقیده او د ژوند یو سیستم دی او ملت د انسانانو ټولنه ده؛ نو په دې اساس دغه دواړه یو د بل لازم او ملزوم دي او یو د بل تکمیلوونکي هم.

دا ، چې تاسې کښلي، چې نشنیلیزم د ملت جوړونې مفکوره ده او په خپله د دین د بنسټ سره وصلت مومي کېدای شي ستاسې خپل دید وي. اما دا ، چې هڅه مو کړې، چې نیشنلیزم په دین پورې وتړۍ

ډېر په خطا یاست. او دا په دې خاطر، چې دین په خپل اصل کې د نشنلیزم په خلاف مبارزه ده. اصلاً نشنلیزم د تل لپاره په کوچنیو ملیتونو کې را څرخېږي او د دغې مفکورې په اساس هر یو ملیت د خپلو نشنلیستي ځانګړتیاوو په نظر کې نیولو سره په بل باندې د تفوق او برترۍ ادعا کوي. د ملیتونو تر منځ د شخړو او نه حل کېدونکو لانجو سبب ګرځي. د نظامونو په جوړښت کې حق او ناحق د داسې څه غوښتنې کوي، چې په هېڅ صورت به یې وړ نه وي. د دې نه اخوا په نشنلیزم او نشنلیستي ټولنه کې بیا په خپله د هغې ټولنې د وګړو او قبیلو تر منځ یو پر بل د قومیت او پلرني میراث په بنسټ جګړې او شخړې راپورته کېږي او هر یو ځان د بل څخه یو من پورته ګڼي، او نور هم له ځانه ټیټ.

دا مسئله کورنیو ته او بیا په کورنیو کې افرادو او وګړو ته راښکته کېږي، چې هر یو په خپله کورنۍ کې خپل ځان د بل نه پورته ګڼي، چې مثالونه یې نن په ټولو نشنلیستي خوځښتونو کې زیات لیدل کېږي. اما په دین کې د دغه سیاست نه یوازې سخت مخالفت شوی؛ بلکې د دې سیاست موجد یې شیطان ګڼلی؛ لکه د سورآ بقرآ د 30 آیت په اخر کې، چې راغلي او وایي، چې شیطان آدم(ع) ته د سجدې کولو نه انکار وکړ. دغه انکار د شیطاني سیاست لومړنی بنسټیز اصل جوړوي. دا ځکه، چې هغه د شرعي قانون د فوقیت څخه انکار کړی او د خدای(ج) د امر څخه یې مخ اړولی و. شیطان لویي وکړه، یعنې خپل ځان یې د نورو څخه لوی وګاڼه او د خپل ځان لپاره یې لوړوالی او مطلق العنانیت اختیار کړ. او هغه د کافرانو د ډلې څخه و، یعنې د مسلمانانو په پرتله یې کافرو ته ترجیح ورکړه او د هغو د ډلې سره یو ځای شو. شیطان وویل، چې زه د آدم(ع) نه ډېر ښه یم او دا ځکه، چې زه د اوره پیدا شوی یم او آدم(ع) د خاورې څخه. دا ټول هغه خصوصیات دي، چې د نشنلیزم بنسټ پرې ولاړ دی. د شیطان دغه وینا دا په ډاګه کوي، چې د نیشنلیزم یا قوم پالنې او نژاد پالنې موجد او لومړنی داعي شیطان دی، هغه به ویل، چې عقل هېڅکله دا نه قبلوي، چې د اعلی نسل او نژاد پر ځای ښکته او ادنی نژاد ته د ځمکې د خلافت او سیاست امور وروسپارل شي. د دې تر څنګ شیطان سوګند وکړ، چې که مهلت ورکړل شي؛ نو د نبغې لارې څخه به خلک خپلې یعنې د ګمراهۍ د لارې په لور سوق کوي او دا د هغه کړنلاره وه؛ لکه څنګه یې، چې د آدم(ع) او د هغه د ماندینې سره وکړل. او د هماغې پالیسۍ دوام دی، چې په ننني ټولنو کې د نشنلیزم، قوم پرستي، ژبني تعصب، د خپل ځان د علویت ښوولو او تل خپل قوم او ولس ته پرته له موازینو په نورو ترجیح ورکول او خپله هره غلطي توجیه کول او د بل هر نېک عمل د ذهني تنګ نظري او قومي تعصب په اساس محکومول. د خپل قوم او ولس د برترۍ په خاطر د نورو ولسونو نفې کول، هغوی له خپلو کورونو او وطنونو نه شړل..... په څېر سر راپورته کوي. هټلر د خپل جرمن قوم د غلبې او په نوره نړۍ باندې د هغوی د حاکمیت په خاطر د میلیونونو انسانانو په وژلو هم صرفه ونکړه، مګر نتیجه یې برعکس وختړه او تر نیمایي زیات جرمنیان په خپله د روس په غلامۍ کې راګېر شول. لېنن که څه هم د یوې ایډیالوژۍ خاوند و؛ خو د خپلو نظریاتو تر څنګ یې د سپینو روسانو د غلبې او حاکمیت په خاطر په میلیونونو انسانان تر تېغه تېر کړل او پاتې یې په دې عصري دور کې د کمونیزم د غلامۍ په ځنځیرونو کې راونغاړل؛ خو د خپلو منحطو نظریاتو سره یو ځای دا دی د زوال کندې ته پرېوت. امریکا او انګلیس د خپلو سپین پوټکو د تفوق، برترۍ او علویت په خاطر او هغوی ته د اسانتیاوو د پیدا کولو په خاطر د افریقایي نړۍ ټول تور پوټکي د غلامانو په څېر په ځنځیرونو کې وتړل او د اجباري کار د نه کولو په صورت کې د سپین پوټکو د سپیو خوراک

وګرځېدل.

نن په دغه معاصره نړۍ کې همدا اوس امريکا ، چې په نوره نړۍ کې د بشر د حقوقو د ساتلو لپاره خپل ټټر وهي په خپل هېواد کې د تور پوټکو او سرو پوټکو يا ريډ انډينز د بشري حقوقو په هکله چوپه خوله پاتې دي. د امريکا په زياتو برخو کې هوټلونه اوس هم په خپله دروازه دا ليکنه لري، چې دلته د سپي او تور پوټکي راننوتل منعه دي. په سپينه روسيه کې سور او تور پوټکي اوس هم د جايداد د اخيستلو حق نه لري. په زمبابوې کې د انګليسي سپين پوټکو لړکيو حکومت په تور پوټکو باندې د ظلم او تېري بې مثاله داستانونه لري او اوس برعکس. انګليسانو په زمبابوې کې د خپلو ورلېږل شويو سپين پوټکو ، چې د هغه هېواد زراعتي فارمونه يې غصب کړي وو ، د دفاع په خاطر او د خپل قومي نشنليستي خصوصياتو او د خپل ځان د علويت په خاطر د هغه ځای د تور پوټکو د نظام په خلاف په کومو کومو کارونو او دسيسو لاس نه دی پورې کړی.

اسرائيلي نشنليزم د خپل اسرائيليت د علويت په خاطر د فلسطين په ولس کوم ناتار نه دی راکوز کړی. په هند کې د قومي عصبيتونو او يو په بل د برترۍ لپاره هره ورځ څومره کسان وژل کېږي او هلته د پورته او ښکته طبقې او د اعلی او ادنی نسل په نوم څومره بې ګناه انسانان په بې رحمانه توګه وژل کېږي او په همدې ترتيب په ګران هېواد افغانستان کې د روسانو د ماتې د مخه او د کمونيست رژيم د ړنګېدو تر څنګ روسانو د قومي تعصباتو د راپارولو لپاره له کومو کومو تاکتيکونو څخه کار وانه خيست؟ آيا ټول اقوام يې يو د بل په خلاف د قومي عصبيت په اساس ونه جنګول؟ که څه هم په افغانستان کې قومي تعصب ته لمن وهل اصلاً د انګليسانو او د هغې وروسته د روسانو له خوا د خپلو مستعمرو د خوندي ساتلو او د خپل اقتدار د دوام په خاطر پيل شوه؛ خو په افغانستان کې دغه اور ته لمن د کمونستو عناصرو له خوا د روسانو او کې جي بي په مرسته هله زور واخيست، چې کمونيزم او روسي لښکرو په مجاهد او مسلمان افغانستان کې نا باوره ماتې وخوړه. دوی، چې ويې نه شوای کولای د خپل ټول ترور او وحشت له لارې او هم د خپلې منحطې ايډيالوژۍ له لارې د افغان ولس مجاهدانه مقاومت ورمات کړي؛ نو د نژادي تعصب د راپارولو لار يې اختيار کړه. يو قوم يې د بل په مقابل کې ورواچاوه، ازبک او هزاره يې د پښتنو سيمو ته او همدا راز د پښتنو ملېشه يې د هغو سيمو ته د قومي او ژبني د ښمنۍ د را پيدا کېدو او فساد په خاطر ورلېږل. روسانو د خپل همدغه کار لپاره په تاجکو کې په مسعود ، په ازبکو کې په دوستم، او همدا راز په هزاره او ځينو خاصو وګړو باندې سرمايه ګذاري وکړه او بالاخره يې د کمونيست ګوند د له منځ تللو په صورت کې د تاجکو د قوم په نوم د احمدشاه "مسعود " او د ازبکو د قوم په نوم د ګلم جم "دوستم " په څېر څېرې په خپل لاس کې واخيستې. او په هغو يې سرمايه ګذاري وکړه، د هغو په واسطه يې په شمال کې قومي تعصبات راوپارول او هغوی يې دې ته وهڅولې، چې د خپل حاکميت لپاره راپورته شي. "مسعود " يې تر پوزې پورې تقويه کړ، تر څو د تاجکو قوم په ټولو حاکم کړي، او د خپل قوم برتري او علويت پرې رامنځته کړي. مسعود هم د مجاهد او مسلمان په لباس کې د 1982 کال را وروسته د عصبيت دغه اور ته لمن ووهله، او کله چې روسانو کابل وروسپاره؛ نو په هغه وخت کې يې يو ځل بيا د دوهمې سقاوۍ خوب وليد او په دې هڅه کې شو ، چې کابل د نورو ټولو قومونو څخه پاک او يوازې د تاجکو په لاس کې ورکړي، چې په نتيجه کې د زرګونو هېوادوالو په وژلو ، د هېواد په ورانولو او د نظام په له منځه تللو

منتج شوه؛ خو د خپل ټول نشنلیستي او ژبني تعصب دا خوب یې له ځانه سره ګور ته یوړ. او ځای یې طالبانو ونیو؛ لکه څنګه، چې د طالبانو زیاته شمېره پښتانه وو. او دوی هم د اسلام په لباس کې هڅه وکړه چې نور اقوام نفي کړي او یوازې د اسلام تر نامه لاندې د طالبو پښتنو حاکمیت په ټول هېواد قایم کړي؛ خو نژدې پينځه کاله په پرله پسې توګه په ژبني او قومي تعصب کې راګېر وو طالبان دا خوب د خپل ځانه سره اوس د تورو غرونو په تورو سوړو کې پټ ګرځوي.

همدا راز نشنلیستي عصبیت د قدرت لپواله رباني دې ته وهڅاو، چې د خپلې اسلامي مقدسي ایډیالوژۍ په خلاف د نورو اقوامو په نفي کولو لاس پورې کړي او د خپلو ټولو تعهداتو په خلاف د واکمنۍ کرسۍ تر خپلې ملا کلکه وتړي. د یوې باوري سرچینې له مخې کله، چې رباني د خپلې سیارې واکمنۍ په وخت کې د ایران له یوه هیئت سره په ایران کې خبرې کولې؛ نو د هغوی ددې پوښتنې په ځواب کې، چې په کابل کې څومره پښتانه اوسي؟ او هغه ددې پر ځای، چې خپله سنګینې د یو افغان مشر په څېر ایرانیانو ته په ډاګه کړي برعکس ورته وایي، چې زما سره تعاون وکړئ، تر څو دوه کاله نور هم په کابل کې پاتې شم؛ نو دا پاتې پښتانه به هم له کابله وکاږم. او یا د همدې سرچینې له مخې په ازبکستان کې د یو ازبک هیئت د سوال په ځواب کې، چې د پښتنو تاریخ د کومه ځایه پیل کېږي؟ نو ددې په ځای، چې ووایي پښتانه اصلاً د زرګونو کلونو تاریخ لري او ددې خاورې اصلي بچیان دي او په دې ترتیب هغوی ته خپل ولس درووند او عزت مند معرفي کړي، نیشنلیستي او نژادي تعصب یې داسې سترګې ورپټې کړې وې، چې په ډېره بې شرمۍ سره وایي، چې دا یو قوم دی، چې اصلاً د هندوستان څخه مهاجر شوی او د افغانستان په غرنيو سیمو کې یې ځای نیولی... او دا په دې خاطر، چې هغوی ته ځان نژدې کړي او تایید یې تر لاسه کړي او یو څو ورځې نور هم خپلې دغې کاذبې واکمنۍ ته دوام ورکړي؛ خو بالاخره ترې امریکایانو داسې واخیسته، چې ان شاء الله بیا به یې په عمر کې هم ونهویني. مګر دا، چې کوم نوی بادار پیدا کړي "وَتِلْكَ الأَيّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النّاسِ".

اسلام نه یوازې د یوې سپېڅلې ایډیالوژۍ په توګه بلکې د انساني ټولنې د پرمختیا او د هغوی د لاربښوونې لپاره یو مکمل نظام رامنځته کړی. دغه نظام د انسانانو په یوې ټولنې، ملیت، ژبې، قوم او... پورې تړلی نه دی؛ بلکې د ټولې انساني ټګولنې لپاره راغلی د ژوند سیستم دی. انساني ټولنې ته د اسلام غږ د عربو یا عجمو کومې قبیلې ته غږ نه؛ بلکې د "یَا اَیُّهَا النّاسُ" غږ دی. په همدې خاطر قرآن کریم په ډېرو ځایونو کې د اسلامي ټولنې په جوړښت کې لومړی د انسان او بیا په مجموعي توګه د انساني ټولنې جوړښت تر بحث او څېړنې لاندې نیولی. څکه قرآن کریم وایي چې: تاسې مې ډلې ډلې او قبایل را پیدا کړي یاست تر څو یو له بله سره وپېژنئ؛ خو تر څنګ یې دا هم فرمایلي، چې په تاسو کې بهتر او غوره هغه دی، چې ډېر متقي او د الله(ج) نه وېرېدونکی وي. ددې تر څنګ د اسلام ستر پیغمبر(ص) فرمایلي دي، چې خبر اوسئ، چې ستاسې عرب په عجم او عجم په عرب یا تور په سپین او سپین په تور هېڅ ډول برتري نه لري. ټول د یو آدم(ع) اولاد یاست او آدم(ع) له خاورې څخه پیدا شوی دی. په تاسو کې بهتر هغه دی، چې ډېر متقي او د الله(ج) نه وېرېدونکی اوسي. ددې تر څنګ د اسلام ستر پیغمبر(ص) د تعصب او عصبیت نه، چې نن د اقوامو تر منځ د برترۍ او علویت لپاره مطرح دی سخت نفرت کړی او فرمایلي یې دي، چې: هر څوک عصبیت "ژبني، قومي نژادي... " وکړي زموږ نه،

نه دی، همدا راز فرمايي څوک، چې په عصبيت کې ومړ هغه زموږ نه، نه دی... البته په دې هکله ډېر شمېر اياتونه او احاديث شته، چې دا صحفه يې د نشر توان ممکن ونه لري. د اسلام يو ستر عالم ليکلي، چې ننی تهذيب، چې پرې د ځينو ټولنو، ټولنيز، سياسي او اقتصادي نظامونه چلېږي په درې بنسټيزو اصولو ولاړ دی، چې عبارت له دنيا پالنې (سيکولريزم) "نشنليزم" قوم پالنې او ديموکراسۍ يعنې د خلکو حکومت څخه دی؛ خو ددې په مقابل کې د اسلامي تهذيب فکري، سياسي او اخلاقي اصول کاملاً د هغې پر خلاف دي، ځکه اسلام د سيکولريزم په مقابل کې د خدای(ج) د بندګي او اطاعت "طبيعي" ده، چې ددې څخه هدف د الله(ج) له اړخه رالېږل شويو او د هغه د پيغمبر له اړخه د تبليغ شويو ټولو قوانينو مراعات دي.

د نشنليزم يا قوم پالنې په مقابل کې انسانيت پالنې او په يوې محدودې ډلې ټپلې کې د رانغښتو په ځای د ټول انسانيت خدمت کول او دريم د خلکو په مقابل کې د الهي حاکميت موضوع مطرح ده. په دې اساس د اسلامي امت بنسټ او اساس په دغه درې اصولو، چې عبارت له توحيد يعنې د الله(ج) حاکميت، رسالت يعنې د رسول الله(ج) قيادت او دريم نيابتي حکومت يا خلافت باندې اېښودی دی. د غرب د سياسي نظريې په اساس جمهور په خپله بادشاه دی، چې پخپله به قانون جوړوي؛ خو د اسلام سياسي نظريه په جمهوري خلافت ولاړه ده. ځکه په دې نظام کې د هغه شريعت په اساس تلل کېږي، چې د الله له اړخه د هغه رسول اسلامي امت ته وړاندې کړي دي. "اسلامي سياست (187، 189) مخونه".

پيغمبر(ص)، نبي او هادي:

همدا راز هر پيغمبر او نبي چې د الله(ج) له اړخه راغلی د پيغام رسونې تر څنګ يې اجرايي ځواک هم درلود. شاه ولي الله په دې هکله ليکلي، چې نبوت درې ارکان لري، چې عبارت دي له: حکومت او سياست، علم او حکمت، رشد او هدايت څخه. په نبي کې دا درې واړه ارکان په پوره توګه موجود وي. هغه د حکمرانۍ او سياست واک هم لري، که څه هم هغه ته عملاً د منظمې حکمرانۍ وخت په لاس ورنشي. 184يم مخ.

اما دا بايد په ډاګه شي، چې هادي او لارښوونکی يوازې الله(ج) دی او پيغمبران ټول د هغه په هدايت او لارښوونې باندې نورو انسانانو ته د ښوونکو په څېر مقرر کړل شوي. په قرآن کريم کې په دې مسئله ډېر زيات بحث او څېړنه شوې. په خپله الله(ج) قرآن د هدايت او لارښوونې کتاب ګرځولی او ويلي يې دي، چې "هُدىً لِلْمُتَّقِيْنَ... او يا دا، چې مسلمان په خپل لمانځه کې وايي: اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ.. او يا دا، چې فرمايي: لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا.. او فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِنِّيْ هُدىً". په دې اساس هادي او هدايت کوونکی يوازې او يوازې الله(ج) دی؛ خو هغه خپل پيغمبران د همدغه هدايت سره يوازې پيغام رسوونکی نه؛ بلکې د اجرائيوي قوت او ځواک خاوندان هم ګرځولي دي. د انبياوو په تاريخ کې داسې کوم مثال نه پيدا کېږي، چې يو نبي دې يوازې په تبليغ اکتفا کړې وي؛ بلکې د هغه سره په جنګ کې د تقنيني او حکمي کارونو په تر سره کولو هم مکلف وو.

د مسلمانانو د يووالي موضوع:

دا چې ولې د ايران مسلمانان د پاکستان د مسلمانانو سره او يا د سعودي مسلمانان د مصر د مسلمانانو سره په يوه واحد اسلامي سيستم کې نه شي راټولېداى، د دين په فروعاتو کې د مجتهدينو له خوا په اعتباري توپيرونو پورې قطعاً اړه نه لري. ځکه لومړى دا چې د مجتهدينو تر منځ په فروعاتو کې دغه توپيرونه هماغه وخت هم موجود وو، چې ټوله اسلامي نړۍ د يوه خلافت لاندې اداره کېده او په فروعاتو کې دغه توپير اوس هم شته؛ خو د دې سره سره بيا هم مسلمانان تر يوه چتر لاندې ژوند کوي. د مثال په توګه په پاکستان کې د اسلام تر نامه لاندې د ټولو مذاهبو خاوندان که شيعه دي او که سني، يو ځاى ژوند کوي، همدا راز په ايران کې هم، په ګران افغانستان کې همدا، اوس شيعه او سني ټول د يو چتر لاندې پرته له کوم مذهبي تبعيض نه د ورورولۍ په فضا کې ژوند تر سره کوي، او د سعودي او مصر د مسلمانانو تر منځ؛ خو مذهبي توپير او جدا والى هم نشته او په دې کې هېڅ شک هم نشته، چې که چېرې په اسلامي نړۍ کې د اوسنيو غاصبو نظامونو پر ځاى، چې د صليبي حکماوو په مستقيم او يا غير مستقيم تعاون واکمنۍ ته رسېدلي دي په اسلام پوه او د پرديو کړيو څخه آزاد عناصر حاکميت تر لاسه کړي؛ نو بيا به دا جغرافيايي پولې په کومو کې، چې اوس دغه ملتونه رانښکېل دي بې کاره وي.

که تاريخ ته وکتل شي؛ نو د اسلامي امت تجزيه او ټوټې ټوټې کېدل؛ خو د صليبي او کليسايي جنګونو نه وروسته صورت ونيو. دا هغه وخت و، چې کليسا او صليب د اسلام په مقابل کې هغه وخت يرغل پيل کړ، چې اسلام د اروپا په دروازه کې استقرار موندلى و، او بشريت، چې د کليسا د ظلم او استبداد نه په تنګ راغلى و، او تر څنګ يې نژاد پالنې او نشنليزم دې حد ته وده کړې وه، چې په نوم د اعلى نسل اسنانانو د ښکته نسل انسانانو ته د بشر په سترګه هم نه کتل، اسلام د خلکو تر منځ يو نوى منل شوى حقيقت و، او خلک د اسلام لور ته ډلې ډلې راروان وو. کليسا خپل ځان په حرج کې وليد او د اسلام په خلاف يې يلغار پيل کړ. د بله لوري کليسا، چې خپل ځانته يې يو نظام درلود او حاکمو سياسي نظامونو سره په اختلاف کې اخته و، د اسلام د مکمل سياسي، مذهبي او اخلاقي واکمنۍ نه په وېره کې وه؛ نو په دې يې بسنه ونه کړه او د خپل فرهنګي يلغار په جريان کې يې د قومونو تر منځ د تفريق او اختلاف روحيه تزريق او ترويج کړه په هغوى کې يې د قوم پالنې او يو د بل په خلاف د ملي ګرايۍ تر عنوان لاندې د دغو موضوعاتو تخم وشينده او د دغه تخم اوبه خور اوس هم کوي، تر دې حده، چې اوس يې راټولېدل ګران؛ بلکې ناممکن ښکاري. د دې تر څنګ يې په داسې حال کې، چې د خپلو ځانونو او ولسونو لپاره د ديموکراسۍ لاره اختيار کړه؛ خو په اسلامي امت او اسلامي هېوادونو کې يې د خپلو جاسوسي شبکو له لارې او خپل مادي تعاون او کومک په واسطه د يو شمېر مزدورو او پلورل شويو عناصرو په واکمن کولو سره هڅه وکړه تر څو په اسلامي امت کې دغه اختلاف نه يوازې په خپل ځاى وساتي؛ بلکې نوره هم وده ورکړي. په دې اساس دا اند په خپل ځاى بلکل غلط دى، چې وواىو، چې د اسلامي نړۍ مسلمان وګړي د فقهي فروعي اختلافاتو په اساس تر يوه سيستم لاندې ژوند نه شي کولاى؛ بلکې بايد داسې وويل شي، چې د اسلامي نړۍ واکمنان د اقتدار په لټونتوب کې د کليسا او صليب په جالونو کې داسې راګېر شوي، چې اسلامي امت ورڅخه د خلاصون

لار نه شي پيدا کولی. ددې تر څنګ يې د قوم، نژاد ، ژبې او... په داسې ناروغيو ککړ کړي، چې د خلاصون لار ميندل يې ګران دي او که څوک په کې د خپلې آزادۍ لپاره غږ پورته کړي؛ نو غږ يې هملته په يوه نوم او بل نوم خفه کېږي.

د ږيرې موضوع:

د ږيرې په هکله، چې د کوم توهين نه ډک بحث يادونه "ځاپي" کړې، هغه په هېڅ صورت منطقي نه ده. حقيقت دادی، چې د الله(ج) له اړخه ځومره پيغمبران، چې راغلي هغوی ټولو ږيرې درلودې طبيعي ده، چې د مکې مشرکينو هم د اسلام نه دمخه په يوه مذهب پورې تړاو درلود. هغه که ابو جهل و او که ابو لهب. ټول د اسلام نه دمخه د پخوانيو مذاهبو پيروان وو ، چې وروسته يې بيا د الله(ج) د عبادت په ځای د تيږو او بتانو پالنه او عبادت پيل کړ او په همدې خاطر ، چې هغوی د الله(ج) سره په واکمنۍ، عبادت او ټولو نورو شرعي امورو کې نور خلک شريک ګڼل او لکه د نن په څېر د همداسې بت پالنې، قوم پالنې، تفوق او اعلی نسل په ناروغيو اخته وو ؛ نو ځکه ورته مشرکان وايي؛ خو د پخوانيو مذاهبو له مخې يې ږيرې هم درلودې. بايد په دې وپوهېږو ، چې يو مسلمان د الله(ج) عبادت او د هغه د احکامو د منلو او پلي کولو او اطاعت نه اخوا بله لار نه لري. که څوک په کې بله هره وړه يا غټه لار پيدا کول غواړي؛ نو هغه ته نوښت يا بدعت ويل کېږي، او بدعت په خپله په شرک منتج کېږي. د پيغمبرانو سره د مشرکينو په يوه تله کې اچول په خپله په شرک منتج کېږي. په دې هکله بدني عبادات او روژې نيول او يا نور عبادات هېڅ ځای نه نيسي. د اسلام د دين فقهاوو دا خبره په کلکه کړې، چې ټول هغه اعمال، چې د اسلام پيغمبر(ص) په تداوم سره کړي په يو مسلمان موکد سنت او واجب ګرځي. ږيره يو د هغو سنتو څخه ده، چې د اسلام پيغمبر يې په کلکه سپارښتنه کړې. څرنګه، چې په هغه وخت کې يهود او نصاراوو، او مشرکينو هم ږيرې او بربتونه اوږدول؛ نو ددې لپاره، چې د مسلمانانو او د هغوی تر منځ فرق وشي؛ نو حکم وشو ، چې تاسو بربتونه وخريئ او ږيرې پرېږدئ. تر څو د نورو قومونو سره مو فرق وشي؛ خو هغوی، چې په دې هکله کمزوري ښودله او يا يې د بربتو په خرېيلو کې لږ څه سستي کوله؛ نو د خدای(ج) پيغمبر(ص) د داسې خلکو په هکله وفرمايل، چې: "مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ" يعني څوک، چې د کوم قوم سره ځان مشابه کړي هغه د هغوی څخه دی. او دا حديث د هماغه وخته څخه را پد پخوا د ټولو مسلمانانو لپاره تنبيه ده. برعکس کله، چې صليب او کليسا وليدل، چې مسلمانانو ږيرې اوږدې کړې؛ نو د کليسا رهبانيانو خپلو پيروانو ته حکم وکړ، چې ږيرې لرې کړئ. او په ځای يې بربت پرېږدئ. همدا راز کليسا د مسلمانو ښځو د پردې په خلاف داسې تبليغاتي کمپاين پيل کړ، چې په نتيجه کې يې د ښځې ټول هغه بشري کرامت له منځه يوور، چې بايد درلودای يې. نن ښځه په اروپايي او امريکايي ټولنو کې د نارينه وو د لاس يوه د لوبو آله ده او د نارينه وو د شهواني غريزې د پوره کولو لپاره په هر ځای کې لکه د حيواناتو په څېر استعمالېږي. کليسا غواړي د خپل همدغه تهذيب په لور اسلامي نړۍ هم راتاوه کړي. په دې خاطر د فرهنګي يلغار تر عنوان لاندې ټول هغه څه، چې د اسلام په خلاف يې لري، اسلامي نړۍ ته صادروي، او تر څنګ يې د اسلامي نړۍ مسلمان کم پوهه وګړي په خپل تهذيب او کلتور کې داسې را ګېر کړي دي، چې خپل کلتور او تهذيب يې ترې بلکل هېر کړی. مګردا ، چې په هره غونډه او ټولنه کې، چې کښيني نو حتماً به د خپل کلتور د

ساتني لپاره ټېټر وهي. اما نه په خپله په ده کې او نه؛ خو به يې په فاميل کې د خپل کلتور اثرات ليدل کېږي.

لباس:

اما هغه څه، چې د پيغمبر(ص) د لباس په هکله يې "څاپي" اند ښنمن کړی، بايد عرض شي، چې په دې هکله هېڅ ډول حرج او اصرار نشته. ځکه د اسلام پيغمبر(ص) د مختلفو رواياتو له مخې چلتار هم تړلی، لونګۍ يې هم پر سر کړې. سر تور سر يې هم لمونځ کړی، وښتان يې خرېيلي هم دي او پرېښي هم... په دې اساس په دې کې مسلمانانو فقهاوو کوم څه توضيحات نه دي ورکړي؛ خو که چېرې کوم کس وغواړي ټول هغه عبادات، چې د اسلام ستر پېشوا درلودل خپل کړي او ځان د هغې سره مشابه کړي؛ نو طبيعي ده، چې خير به بيامومي. ځکه، چې د پيغمبر(ص) د حديث سره سم يې عمل کړی دی.

د غلامۍ مسئله:

دا بايد په ياد ولرو، چې اسلام د همغه لومړۍ ورځې څخه د غلامۍ د سيستم کړی ورماتې کړي او د هغه جاهلي زمانې دود، کلتور او تهذيب يې په دې هکله ورمات کړ. که چېرې په ابتدايي وختونو کې د غسې څه موجود هم وو؛ خو د بهترينو عملونو څخه يو عمل هم دا و هر مسلمان، چې مالي استطاعت ولري او وکولای شي، چې يو غلام آزاد کړي؛ نو بهترينه صدقه يې کړې؛ خو کله، چې هلته په مدينه منوره کې اسلامي ټولنه جوړه شوه؛ نو بيا د دغې ټولنې د حاکميت په اساس د غلامانو د غلامۍ ځنځيرونه هم ورمات کړل شول. د همدغه ځايه ده، چې اسلام ټولو انسانانو ته د غلامۍ نه د آزادېدو درس ورکړی، د هغه جاهلي زمانې سنتونه؛ خو اسلام ورمات کړل، ښځې او نر يې ټول مدنيت ته رهنمايي کړل، ټول انسانان يې آزاد وګڼل. د ټولو حقوق يې يو په بل يو شان رايج کړل او ټولو ته يې د ظلم، زور، ستم، بې عدالتۍ او محکوميت په خلاف د خلاصون او نجات لاره وښودله. غلامي په هماغه وخت کې، چې څومره محکومېده، نن په اصطلاح په مهذبه نړۍ کې هغومره نه محکومېږي. نن؛ خو په دغه مهذبه نړۍ کې غلامي د هر وخت نه زياته او د هر وخت نه توهين آمېزه ده، منتها د غلامۍ شکل تغير موندلی، يوازې په دغه عصري قرن کې د تور پوټکو د غلامولو او د افريقا د لويې وچې څخه په لومو کې د انسانانو د انتقالولو فلمونه همدا اوس زړه بوږنوونکې منظرې رامنځته کوي، او همدا اوس په ټوله غربي نړۍ کې د تور پوټکو د غلامۍ پېښې لکه د پخوا په څېر موجودې دي؛ خو تر څنګ يې د اقتصادي غلامۍ مرحله خپل اوج ته رسېدلې. نن د اسيا او افريقا د لويې وچې زيات هېوادونه د غربي نړۍ د داسې اقتصادي پورونو د بار لاندې کاره شوي، چې د هېوادونو غاصب واکمنان به يې د غلامۍ پرته بله لار ونه لري. نن د درېيمې نړۍ څخه خام مواد (چې د انسانانو تعليم يافته طبقه هم په کې شامله ده) غربي هېوادونو ته په ډېر ارزان قيمت باندې صادرېږي. او بيا بېرته همدغه پاخه مواد په ډېر ستر قيمت واردوي، او هغه هم د پور او سود په شکل کې. اسلام هر ډول غلامـــــــــــي محکومـــــــــــوي او آن تـــــــــــر دې، چـــــــــــې د ظـــــــــــالم

حکمران تر مخه د حق کليمه ويل يا رښتيا څرګندول جهاد بولي.

د افغانستان موجودیت:

د ځاپي دا خبره په هېڅ ډول درسته نه ده، چې که چېرې پښتانه نه وای؛ نو افغانستان به نه و؛ بلکې په افغانستان کې ددې هېواد د آزادۍ لپاره د انګلیسي ځواکونو تر روسي سرو ځواکونو پورې ټولو افغانانو تاریخي رول په لږ څه کم او زیات سره لوبولی. د روسانو په خلاف په ستر اسلامي ملي قیام کې ټول افغانان د ایمان او شهادت په جذبې سره، پرته له قومي، نژادي او توکمي توپیر سره د جهاد په یوه سنګر کې جنګېدلي. واضح ده، چې پښتنو به د نورو په نسبت زیات رول لوبولی وي، او زیات وګړي به یې په شهادت رسېدلي وي؛ خو افغانستان د ټولو افغانانو واحد او ګډ کور دی او ټول افغانان په کې د اسلامي ورورګلوۍ د اصل په اساس د پتمن ژوند خاوندان دي. او د داسې پتمن ژوند لپاره دې ته اړتیا لري، چې په افغانستان کې ټول مېشته اقوام که لږکي دي او که ډېرکي. خپل ځانونه افغان وګڼي او یو په بل باندې د برترۍ او علویت لپاره د ژبې، قوم او نژاد د جاهلي خصلتونو په ځای د علم، پوهې او یو بل ته د خدمت د برترۍ او علویت شعار خپل کړي. هېڅ یو قوم او ژبه د نشنلیزم د شعار لاندې علویت نه شي تر لاسه کولای. تر څو، چې د هغه قوم وګړي په علمي، اقتصادي او سیاسي ډګرونو کې د هغې د ودې لپاره کار ونکړي. د همدې زیار نتیجه ده، چې نن انګلیسي، عربي، فرانسوي او فارسي ژبې یا خو په ټوله نړۍ او یا هم په سترو سترو منطقو باندې حاوي دي. د اسلام دین د ژبو زده کړه د اسلام د ستر پیغمبر د حکم په څېر معرفي کوي او خپلو پیروانو ته حکم کوي، چې د نورو اقوامو ژبې زده کړئ، تر څو د هغو سره د ښه تفاهم لپاره لاره پرانستله شي.

آیا د اسلام دین رښتیا هم د عربو فرهنګي یلغار دی؟ د "ځاپي" دغه لیکنه، چې وایي د اسلام اصلي دین، چې په مکه او مدینه کې نازل شوی و هغه په مدینه کې خاورو ته سپارل شوی او دغه اوسنی دین د عربو فرهنګي یلغار دی. کاملاً د هغه په جهالت او ناپوهۍ باندې دلالت کوي. ځکه له یوه اړخه هغه د همدغه دین له مخې د خپلې لیکنې په لومړیو کرښو کې استدلال کړی او بیا یې وروسته په ټول دین د بطلان لیکه راښکلې ده. لوستونکي نه پوهېږي، چې ددې جملې څخه مقصد څه دی؟ د اسلام دین؛ خو هماغه دین دی، چې په مکه او مدینه کې نازل شوی او بیا یې په مدینه کې د لومړنۍ اسلامي ټولنې بنسټ کېښودل شو. او د هغې وروسته نورې نړۍ ته په خپله د اسلام د ستر پیغمبر په وخت کې او هم د هغې وروسته د هغې د خلفاء راشدینو او نورو مسلمانانو له خوا ټولې نړۍ ته ورسېد. نن د اسلام د دین رڼا په ګرده نړۍ کې خپره ده، په دې هکله مسلمانو او غیر مسلمانو علماوو خپل تحقیق او څېړنو ته دوام ورکړی او د اسلام دین د حقانیت او علمیت په هکله نوي انکشافات کوي. او ګڼ شمېر هغه انسانان، چې په اصطلاح د متمدن غرب د اخلاقي زوال نه زړه بدي شوي او د انساني کرامت او حرمت په لټه کې دي، د خپل ځان لپاره د خلاصي لاره اسلام ګڼي. یو کوچنی مثال یې د هغې ښځینه ژورنالستې دی، چې د طالبانو د زوال په وروستیو ورځو کې په جلال آباد کې لس ورځې زنداني شوې وه او هلته یې د اسلام په هکله لومړنۍ مطالعه په هغه لږ وخت کې تر سره کړې وه، او بیا یې په لندن کې یې د پوره تحقیق او څېړنې وروسته د اسلام دین قبول او خپل ځان یې مسلمان اعلام کړ او همداسې د اسلام دین داسې یوه پدیده ده، چې د انسانانو تر اخري وګړي پورې به د ځمکې په مخ موجوده وي، او دا ځکه، چې ددې دین رالېږونکی او جوړوونکی الله (ج) دی او الله(ج) تل پاتې، ژوندی او حَي او قیوم

دی.

که چېرې ددې جملې څخه ستاسو مقصد د پیغمبر(ص) وفات وي او فکر کوئ، چې د پیغمبر نه وروسته دین پاتې نه دی، او آیا دا، چې ستا د خلاصې نه تر مستخصله پورې په کتابونو کې داسې څه له نظره تېره شوې وي؛ نو دا ستا د نظر تنګ والی، د علم او پوهې کمښت او د پوچو او میان تهي نظریاتو په تنګنا کې د اسلام د دین په هکله سوچ او فکر او بالاخره د اسلام څخه په مکمله توګه لرې والی او عقده ښیي، چې ته یې دې ته وهڅولې تر څو د دین په هکله داسې کلیمات استعمال کړې. الله(ج) فرمایي، چې نن مې ستاسې دین تاسې ته تکمیل کړ او په تاسې مې خپل نعمت "د اسلام دین" تمام کړ او تاسې ته مې د اسلام دین غوره کړ. ددې آیت له مخې د اسلام دین د الله(ج) له اړخه پیغمبر(ص) راوړلی، په خپله پیغمبر(ص) ددغه دین د پلي کولو، عملي کولو، تشریح کولو او خلکو ته د رسولو ستر رسالت په غاړه درلود؛ خو په خپله پیغمبر ددې دین موجد او خالق نه دی؛ بلکې ددې دین خالق الله(ج) دی د پیغمبر د وفات نه وروسته د الله(ج) کتاب او د پیغمبر(ص) سنت په پرله پسې توګه په انساني ټولنه کې ګردش کوي او د زده کړې او تحقیق لپاره یې د ریسرچ ستر ستر مرکزونه، نه یوازې په اسلامي نړۍ کې؛ بلکې په غربي نړۍ کې هم، کلونه کلونه راهیسې پرانستي او کار کوي؛ خو تر اوسه پورې د غربي پوهانو د ډلې څخه، چې د اسلام په مطالعه مصروف دي یوه هم دغسې نظر لکه تاسې، چې د نشنلیزم د تنګنا نه راوېستلی نه دی ورکړی. "

دا وه د ښاغلي "مومند "لیکنه، چې کټ مټ ولیکل شوه. ددې لیکنې په ځواب کې ما هم یو څه ولیکل او د دعوت خپرونې ته مې واستول؛ خو په دعوت کې لا تر اوسه پورې نه ده خپره شوې. هغه څه، چې ما لیکلي دا دي ګران لوستونکي یې په لاندې ډ ،ل مطالعه کولی شي:

آیا هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی؟

د پورتني سرلیک لاندې ښاغلي زلمي "مومند" د دعوت خپروني په 141 ګڼې کې زما د "هر دین په خپل بنسټ کې نشنلیزم دی" لیکنې پر خلاف په خپلې انتقادي لیکنې کې نشنلیزم ته ډېر زیات بد او رد ویلي او زه یې هم ښکنځلی یم، چې ګڼې ما به نعوذ بالله کفر ویلی وي او باید توبه وباسم."
د خدای بخښلي ملنګ جان وینا ده:

ځوک به په رښتینه د رښتینو طرفدار شـــي
مـــه وایه رښتیا راباندې سر به مې په دار شي

تر دې دمخه، چې زه د رښتیاو دغه دار ته ودانګم او زلمي "مومند" ته څه ولیکم، غواړم د ګناهونو په هکله څه ووایم: یو انسان که هر څومره له ګناهونو پاک او سپېڅلی هم وي؛ خو د لوی خدای(ج) په وړاندې مجبور دی توبه وباسي او بخښنه وغواړي. همدغه سبب دی، چې لا پیغمبرانو او انبیاو هم همېشه د لوی خدای(ج) په وړاندې له شیطان نه پناه او له ګناهونو څخه ژغورنه او بخښنه غوښتله. زه، چې یو ډېر کوچنی انسان او یو ډېر ستر ګناهګار یم، ولې به توبه نه وباسم او له لویه خدایه به بخښنه نه غواړم؟ له دې امله په هر لمانځه کې له لویه خدایه غواړم، چې ما ته د سمې لیارې هدایت وکړي، د شیطان له وسوسو مې وژغوري او ګناهونه مې راوبښي. او په هر لمانځه کې هم د لوی خدای(ج) پر محبوب استازي درود استوم. د لمانځه سره جوخت د روژې فریضه هم ادا کوم؛ خو د نصاب خاوند نه یم، چې زکات ورکړم. حج راباندې هم فرض شوی نه دی، ځکه، چې شتمن نه یم؛ خو د ثواب لپاره نیت لرم یو ځل د مبارکې کعبې زیارت ته ورشم. له فرایضو او وجایبو نه وروسته په حسناتو او صدقاتو کې هم هلې ځلې کوم، چې له چا نه وروسته پاتې نه شم. قاتل نه یم، د چا حقوق مې نه دي غصب کړي. د چا پر ناموس مې بلوسه نه ده کړې. وطن پلورونکی نه یم، او ولس مې پر چا نه دی پلورلی. دروغ مې نه دي ویلي، او ځوک مې نه دي دوکه کړي. خدای(ج)، قرآن او پیغمبر ته مې خیانت نه دی کړی. د اسلام په نامه هېڅکله او هېچرته ناوړه استفاده مې نه ده کړې. پر خپل لاس مې ګټلې او په خپله مې خوړلې، چې خپل دغه ټول کړه وړه مې د اسلام د مبارک دین د احکامو سره سم ګڼلي دي. هڅه مې کړې، چې په دغه لیاره کې د لاپسي پراخې پوهې او کړنې خاوند هم شم. ځکه، چې پوهه او د پوهې سره جوخت سمه کړنه د اسلام د دین له اصولو څخه شمېرل کېږي؛ نو زړه مې پر ښاغلي زلمي "مومند" باندې وسوځېده، چې عاجز د مذهبي تعصب د افراط له امله که ځوک، چې پر خره سور وي او خر نهویني هم د نشنلیزم غند نه کوي او هم ځان زلمی "مومند" معرفي کوي. که چېرته نشنلیزم دده په ګروهه دومره بد او د غندنې وړ وي؛ نو بیا ولې یې پر خپل ځان د پښتو نوم ایښی او ځان یې د پښتون په ټبر کې شمېرلی؟ هغه ته؛ خو د هغه د ګروهې له مخې لازمه وه، چې د پښتون د نوم پر ځای د عربي نوم غوره کړي او د پښتون د ټبر پر

ځای کوم عربي ټبر ته یې ځان منسوب کړی وای.
ځکه، چې د زلمي "مومند" په څېر د متعصبو مذهبي ډلو په ګروهه عربي نوم، عربي ژبه، عربي فرهنګ او عربي ټبر خو د اسلام د دین بېخ او بنسټ ګڼل کېږي. لکه، چې په دې هکله د زلمي "مومند" نه مخکې د سرباز "صافي" په نامه هم یو چا زما د نامه د "څاپې" پر توري نیوکه کړې او هغه یې د عربي ژبې او فرهنګ سره په دښمنۍ کې ګڼلی و.
په هر حال مانه غوښتل د زلمي "مومند" د نیوکې په هکله څه ولیکم ځکه، چې هغه راته د هغې د لیکني له مخې ډېر زیات افراطي متعصبه مذهبي وبرېښنده، چې متعصبه مذهبیان ددې حق چاته نه ورکوي څو خپل دیني نظر هم ووایي. دلته مې یو متل را په یاد شو:
یو سړي له یو چا نه وپوښتل، چې نوم دې څه دی؟ هغه وویل: خدای، پوښتونکي ورټوپ کړل او له ستوني یې کلک ونیو او په مرګ یې تهدید کړ، چې ته لا ځان ته خدای هم وایې؟ هغه سړي ورته وویل: نه وروره داسي نه ده، تر بیردي خو مې پرېږده. زما نوم خدای نه دی؛ بلکې خدای بیردي دی. "
د متعصبه افراطي مذهبیانو عادت هم همدغسې وي، چاته تر بیردي چانس نه ورکوي؛ خو کله، چې مې د زلمي "مومند" د لیک دغې کرښې ته پام شو، چې دین او مذهب ته یې په کې په یوه سترګه کتلي دي او دا دواړه یې د لوی خدای(ج) له اړخه ګڼلي، د پارسي ژبې شاعر دغه وینا را په یاد شوه، چې وایي:

اگر بینی که نابینا و چاه است
و گر خاموش بنشینی گناه است

ځان مې مجبور وګاڼه، چې یو څه ورته ولیکم. ښاغلي زلمي "مومند" د خپل لیک په مقدمه کې داسي لیکلي دي: دین او مذهب یوه عقیده او عملي لاره ده، چې د انساني ټولني د بهبود او لارښووني لپاره د الله(ج) له اړخه وضع شوی او د پیغمبرانو او انبیاوو په واسطه ټولني ته وړاندې شوی. "
دا وه د ښاغلي زلمي "مومند" د لیکنې کټ مټ یوه برخه. نومړي په روښانه توګه دین او مذهب دواړه د لوی خدای(ج) له اړخه ګڼلي او په خپل اوږده لیک کې یې لا څو ځایه هم مذهب ته د دین په سترګه کتلي دي. ښاغلي زلمي "مومند"، چې په خپلي لیکنې کې په اسمانونو کې د آدم علیه السلام او د ابلیس لعین قصه په خوږه ژبه وړاندې کوي؛ خو په ځمکه کې ددې توان نه مومي څو د دین او مذهب تر منځ توپیر ووینې. سره ددې، چې زما په پخوانۍ لیکنې کې د دین، ملت، امت او مذهب په هکله د اسلامي نړۍ د علماوو دریځ هم وړاندې شوی و. په هغه لیکنه کې مې روښانه کړې وه، چې دین په لغوي معنی عقیده او ملت ته وایي، او همدا رنګه په کې ویل شوي وو، چې: دین لوی خدای(ج) ته ملت او امت پیغمبر ته او مذهب مجتهد ته منسوب دی. "زلمي "مومند"، چې مذهب لوی خدای(ج) ته منسوبوي ښایي د هغه به خپل ابتکار وي؛ خو زه غواړمه په دې ځای کې د لا پسې روښانتیا لپاره نور هم تم شم.
ښه مې په یاد دي کله، چې د شپږو کلونو شوم، د پلار له خوا د جومات ملاصاحب ته وروستل شوم، چې لمونځ زده کړم. ملا صاحب راته لمونځ او د لمانځه قواعد را زده کړل او بیا یې په غوږونو کې راته دغه څو ټکي هم رانئو بستل چې:

که چا درنه وپوښتل، چې بنده د چا يې؟ وو ایه، چې بنده د لوی خدای(ج) یم. که چا درنه وپوښتل، چې په ملت د چا يې؟ وو ایه، چې په ملت د ابراهیم خلیل الله یم. که چا درنه وپوښتل، چې په امت د چا يې؟ وو ایه، چې په امت د محمد مصطفی یم. که چا درنه وپوښتل، چې په مذهب د چا يې؟ وو ایه، چې په مذهب د امام اعظم ابو حنیفه رحمآ الله علیه یم. که چا درنه وپوښتل، چې ولې په مذهب د ابو حنیفه يې؟ وو ایه، چې په دغه مذهب کې افراط او تفریط نشته او یوه منځنۍ لاره ده؛ خو ملا صاحب ماته دا ونه ویل، چې په مذهب د لوی خدای یا د پیغمبر يې. یوازې دومره یې وویل، چې بنده د لوی خدای(ج) یې او بس. کله، چې را لوی شوم؛ نو ما ددغو پوړتنیو ځو ټکیو په هکله، چې د ګروهې بنسټ ګڼل کېږي. د لاپسې پراخې پوهې د لاس ته راوستو په لیاره کې د توان په اندازه اسلامي فقهه ولوستله بیا مې اسلامي تصوف او اسلامي تاریخ کې مطالعه او ورپسې مې د نړۍ د ادیانو په هکله د خپلې مطالعې لړۍ اوږده کړله، چې اوس اوس دې ځای ته را رسېدلی یم، چې وو ایم:

لوی خدای(ج) په خپلې ازلي ارادې سره د ابراهیم خلیل الله حنیف ملت په دغو دریو امتونو وېشلی دی: موسوي امت، عیسوي امت او محمدي یا اسلامي امت. کوم مذهب، چې په دغو امتونو کې د هغوی د لومړیو لارښوونکیو نه په وروسته زمانو کې راټوکېدلی او لا تر اوسه موجودیت لري. هغه د هغه امت د علماو له خوا د ځینو ټولنیزو او سیاسي شرایطو له مخې په شریعت کې د اجتهاد له لیارې رامنځته شوی دی. یعنې: امت د ملت له بدن څخه د لوی خدای(ج) د هدایت له مخې او د وحې له لیارې را جدا شوی دی. وګورئ د المائدآ سورآ **48** آیت او د النحل سورآ **123** آیت او داسې نور. مګر مذهب د امت له بدن څخه د مجتهدو علماو له خوا را جدا شوی؛ نو ځکه مذهب مجتهد ته منسوب دی، نه لوی خدای(ج) یا پیغمبر ته. د المائدآ سورآ د **48** آیت د صراحت له مخې د امتونو تر منځ یوازې اختلاف روا دی نه د ښمنې. مګر په دغو امتونو کې، چې کوم مذاهب راټوکېدلي دي هغوی د امتونو تر منځ د اختلاف په ځای ډېره ستره دښمني او مخاصمت پیل کړی، چې دغه چال چلند ددې درې واړو امتونو په منځ کې داسې جداوالی رامنځته کړی، چې د یوه ملت په څېر د بیا رامنځته کېدو هڅو هېڅ سوچ او فکر هم نه تر سترګو کېږي. یهودیان فلسطینیان وژني او فلسطینیان یهودیان. همدارنګه د عیسوي امت متعصبه مذهبي ډلې، چې همدا اوس یې په سر کې بوش ودرېدلی د اسلامي امت متعصبه مذهبي اسامه په بهانه لګیا دی د اسلامي امت بې ګناه وګړي وژني، چې اسامه هم د عیسوي امت پر بې ګناهو وګړو مرګاني حملې کوي. په دې جریان کې هېڅ یو یې د خدای(ج) د هدایت سره سم، چې اختلاف باید د خبرو له لیارې حل شي په اختلاف معتقد نه دي او لګیا دي د مخاصمت او جګړې له لیارې غواړي ابراهیمي ملت، چې درې ګونی امت دی محوه او نابود کړي. مذاهب، چې له بنسټه د سیاست له خېټې رازېږېدلي، د تاریخ په اوږدو کې هم تل د سیاست د ځوباړې په توګه استعمال شوي دي. تېرې پېړۍ په پرېږدو او همدا په افغانستان کې د جهاد د دوران ځو کلونو ته به نظر واچوو.

1- افراطي متعصبه مذهبیانو په افغانستان کې په زرګونه افغاني ځوانان یوازې په دې ګناه ووژل، چې دعای قنوت یې نه وه زده. ښایي زلمي "مومند" به هم اورېدلي وي.

2- افراطي متعصبه مذهبیانو د ننګرهار د خېوې ولسوالۍ ښځې او نجونې د جنګي غنیمت په نامه او په دې دلیل، چې پیغمبر هم همداسې عمل کړی دی پاکستان ته وروستل او د وینځو په څېر یې وپلورل، چې ښایي زلمي مومند به هم اورېدلي وي.

3- افراطي متعصبه مذهبيانو د تورخم يو ټولی امنيتي عسکر، چې کمونيستي حکومت نه اوښتي او مجاهدينو ته تسليم شوي وو، هم ټول ووژل او مړي يې د تورخم پر سرک واچول.
4- کله، چې طالبانو په کابل کې د عبدالعلي مزاري د قوماندانۍ مرکز ونيو، له هغه ځايه يې يو شمېر زياتي لوڅې او بربنډې ښځې او نجونې راووېستلې، چې دغه مرکز هم د افراطي متعصبه مذهبيانو مرکز و. ښايي زلمي مومند به هم اورېدلي وي.
5- افراطي متعصبه مذهبيانو د کابل په ښار کې د ډېرو بې ګناهو انسانانو پر سرونو مېخونه ټک وهل او د ډېرو بې ګناهو ښځو تيونه يې پرې کړل او د ډېرو بې ګناهو انسانانو د مړيو د نڅا فلمونه يې هم جوړ کړل، چې ښايي زلمي مومند به هم اورېدلي وي.
6- همدا اوس هم داسې متعصبه افراطي مذهبيان شته، چې هېڅکله د خدای(ج)، د خدای(ج) د رسول او د قرآن شفاعت نه مني؛ خو د علي، حسن يا حسين نوم، چې ورته واخلې له سر او مال، ننګ او ناموس نه به هم درتېر شي.
7- مذهبيانو د شبرغان د ليلي په دښته کې زرګونه طالبان ژوندي تر خاورو لاندې ښخ کړل، چې ټوله نړۍ تري خبره ده.
8- مذهبيانو، چې همدا اوس پر افغانستان باندې د "حکومت اسلامي" په نامه هم واکمن دي، په زرګونه طالبان د کندز، مزار او شبرغان په لاره کې په کانتينرونو کې ووژل.
داسې او دا رنګه نور ډېر افراطي مذهبيان شته، چې زلمي مومند يې مذهب لا د خدای(ج) له اړخه ګڼي. وګورئ لکه څرنګه، چې دغه ټول مذهبيان د سياست له خېټې زېږېدلي دي، د دوی له مذهب نه هم سياسي ځوباړې جوړ شوې دی. څرنګه، چې هغوی له دين نه څه وقوف نه لري، دين هم د هغوی له مذهب سره څه اړخ نه لګوي. په افغانستان کې مو وليدل، چې تر يوې زمانې پورې افراطي متعصبه مذهبيان د يوه سياسي واحد ځوباړي په توګه وکارول شول؛ خو، چې کله د سياسي واکمنانو ګېډو، روا وګڼله پر هغو ځوباړو باندې د خراړي نوم کېښودل شو او د شر او فساد د عاملينو په توګه سپک شول. دويمې ډلې، چې د طالبانو په نامه د هغوی ځای ونيولو هغوی هم د ځوباړي په توګه کار پيل کړ. د خراړو او د ځوباړو لانجه لا روانه وه، چې ستر سياسي واکمن په غړمبا شو او چيغې يې کړلې، چې: ځوباړي؛ خو نور ځوباړي نه دي؛ بلکې غوباړي دي، چې زموږ غوايان چيچي او بايد نابود شي. هماغه و، چې په غوباړيو پسې راغلل او داسې يې وټکول، چې پاغوندې يې لا د کيوبا تر ګونتانامو پورې هم ورسېدلې. مګر ځای يې هماغو پرونيو د شر او فساد خراړو ته وسپارلو، چې د ډېرې خواشينۍ ځای دی.
وايي چې: "د تارو يې کيزه وي، د هغه آس به څه مزه وي؟".
د خراړو د واکمنۍ دويمه دوره، چې امريکايي بي **52** ډوله الوتکو په کې مارشال او قهرمانان زېږولي بيا هم د افراط او تفريط، د شر او فساد نه ډکه دوره وختله.
په هر حال د افراطي مذهبيانو د جهاد نتيجه؛ خو اوس په همدې ځای او په همدې توګه د نړيوالو تر سترګو کېږي. وبه ګورو، چې په راتلونکو مياشتو او کلونو کې د اوسني اسلامي دولت له ځوباړي نه به ستر واکمن بله بده بلا جوړه کړي او که نه؟ زما خبره دلته داده، چې داسې نظامونو ته نه زه ديني نظام ويلی شم او نه هم د اسلام دين هغه ته اسلامي نظام وايي. ځکه ددې نظام هر واکمن په زرګونه بې ګناه

مسلمانان په قصدي او عمدي توګه وژلي دي. کوم، چې د قرآني آيت د صراحت په مخ چا، چې کوم مؤمن مسلمان په قصدي او عمدي توګه وژلی وي، هغه هېڅکله د لوی خدای(ج) له خوا د بخښلو وړ نه دي او د جنت مستحق نه کېږي. ځوک، چې د جنت مستحق نه وي؛ نو هغه به څنګه د دې وړتيا ولري، چې اسلامي نظام جوړ کړای شي لا، چې د مسلمانانو په وژلو هم بوخت وي؟ هيله ده، چې ښاغلی زلمی مومند او د هغه ملګري به د بصيرت په سترګو د دين او مذهب تر منځه توپير ووينې.

ښاغلي زلمي "مومند" په خپلې ليکنې کې طالبان د ناسيوناليستانو په نومونو نومولي او د هغوی ټول کړه وړه يې ناسيوناليستي ګڼلي دي، چې زه يې د دې لاندې ټکيو پر بنسټ ردومه:

1- يوه ډله، چې د مذهب پر اساس يو لوی ملک د ديري په نامه يرغمل ونيسي او پر خلکو په زوره ديره اوړده کړي؛ نو هغه به څنګه ناسيوناليستان وي؟

2- يوه ډله، چې په هر ګام کې يې ناسيوناليستان ټکولي دي، هغوی به څنګه ناسيوناليستان وي؟

3- په ايران کې خميني د اسلام ناري وهلې؛ خو کله، چې يې وليدل ايران ته خطر متوجه دی، اسلام ته يې شا کړله او ايران ته يې مخ. مګر په افغانستان کې طالبانو د خطر په مهال کې وطن ته شا کړله او مذهب ته مخ. آيا ناسيوناليستان داسې وي يا که هغسې؟

4- وګورئ پيغمبر(ص) هغه بتان مات کړل، چې عبادت يې کېده. مګر د عربو په خاوره کې لا تر اوسه پورې ډېر ستر ستر بوتان پاتې دي، چې چا ورته د دښمنۍ په سترګه لا څه، چې د مخالفت په سترګه هم نه دي کتلي. عربانو خپل بتان د پيغمبر(ص) په قول د عبرت نښې وګڼلې او ويې ساتلې. مګر زموږ د سيمې زاړه او متروکه بتان يې تل د کفر او جهالت نښې وګڼلې او زموږ د سيمې پر متعصبو افراطي مذهبيانو يې ماتې کړلې.

دغه او داسې نور اعمال دي، چې په روښانه توګه ښيي څه، چې طالبانو غوښتل او کول هغه نه يوازې د اسلام په دين پورې اړه نه لرله، چې په ناسيوناليزم پورې يې هم څه تړاو نه لاره. خو د عربو د فرهنګ د تعميم په لاره کې سوچه مذهبيانه وو. داسې ډلې لا په تېرو زمانو کې هم زموږ په سيمه کې راميدان ته شوې وې، او په راتلونکو زمانو کې به هم د دې امکان ډېر زيات وي، چې په بيابيا توګه په مختلفو نومونو او شکلونو رامنځته شي.

دا يوازې افغانستان نه دی، چې د دا رنګه پېښو شاهد ګرځېدلی دی؛ بلکې په ايران کې هم د خميني نظام د مذهب پر بنسټ وکارول شو، چې ډېر ښه وکارول شو.

دين پراخه لمن لري؛ خو مذهب لکه خرنګه، چې په ايران او افغانستان کې وازمييل شو د ډېرې تنګې حوصلې او متعصبې سينې خاوند دی. کوم جنايتونه، چې د شيعه او سني په نامه لا زموږ د سترګو په وړاندې په ايران، افغانستان او پاکستان کې همدا اوس اوس په تکرار سره پېښ شوي او لا به هم پېښ شي، د مذهب او مذهبيانو کار دی، چې هېڅکله په دين او دين مينو کسانو پورې تړاو نه لري.

ښاغلي زلمي "مومند" په خپلې ليکنې کې د ديرې په هکله هم ښې خوږې خبرې کړې دي؛ خو د دې متل په اساس چې: "دوست دې ژړوي او دښمن دې خندوي". ما د دوست په جامه کې د ديرې په هکله په هماغه وخت کې ترخې خبرې کړې وې، چې لا زموږ زلمی "مومند" يې هم وژړاو، هاغه نېک او معقول حرکت، چې زلمي "مومند" په خپلو خوږو خبرو کې ورته اشاره کوي د عمل په ساحه کې هېڅ نه

لیدل کېږي. ځکه؛ نو د ږیرې مسئله ډېره پېچلې ده. که مو په یاد وي د جهاد په دوران کې په پېښور کې هېچا دا حق نه لاره، چې بې له ږیرې د شمشتو کمپ ته ورشي. داسې پېښې هم وشوې، چې د کوم مهاجر نږدې خپلوان به په شمشتو کې مړ و؛ خو هغه به د ږیرې د نه لرلو له امله پر جنازه نه شو سوبېدلی. بیا، چې کله د طالبانو وار راغی، هغوی؛ خو د افغانستان هغو ټولو برخو ته، چې تر واک لاندې یې راغلې وې، هېچا ته دا حق نه ورکاوه، چې بې له ږیرې ورشي. موږ د جهاد په دوران کې د غو مذهبي ډلو سره هم په دې هکله ډېر زیات په لانجه کې وو. هغوی به چا ته، چې ږیره نه لرله، لا د کافر خطاب هم کاوه. مګر خوښي په دې کې ده، چې "زمانه" خپل کار کوي او هېڅوک په یوه حال کې نه پرېږدي. داسې مهال هم راغی چا، چې مسلماني یوازې په ږیره ګڼله او غوښتله، پر هغوی نور د ږیرې په نامه ډالرې او کلدارې بندې شوې، مجبور شول، لکه د نورو بې ږیرو په څېر کار وکړي او د کار له لیارې نفقه پیدا کړي. دا، چې کار والاو به ږیرور ته کار نه ورکاوه؛ نو هغوی هم مجبور شول د نفقې د پیدا کولو لپاره له خپلو ږیرو تېر شي. په دې توګه په ډېره لږه موده کې د ږیرو مسلمانانو خپلې ږیرې وبايللې او لکه موږ غوندې بې ږیرې شول. نو؛ نو زموږ وار و او ورته به مو ویلې، چې څه شوه هغه د ږیرې مسلماني؟ د هغوی ځواب یوازې دا و، چې: موږ نه پوهېدو، او اوس پوهېږو، چې مسلماني په زړه ده نه په ږیره.

دلته زه د زلمي "مومند" خبره خپله ګڼم، چې ږیره لرل له حسناتو څخه ده. ما هم په خپل یو شعر کې لا پخوا داسې ویلي وو:

ږیره که ګاڼه د سرېتوب مې ده
مه وایه چې لنډه یا اوږده یې کړه

جبر او اکراه، زجر او تکلیف، بند او ځنځیر له سیئاتو څخه شمېرل کېږي، چې طالبانو له دغې لیارې پر خلکو ږیرې اوږدولې. زما په اند د سیئاتو له لیارې د حسناتو رواجول به هم په هېڅ یوه دین کې روا نه وي. زموږ بد مرغي په دې کې ده، چې پر موږ باندې افراطي مذهبیانو تل د سیئاتو له لیارې حسنات رواج کړي دي.

د ږیرې په هکله د طالبانو نیت متعصبه مذهبي نیت و نه د میني نیت. کله، چې په نیت او عمل کې جبر او اکراه ځای ولري حسنات هم په سیئاتو بدلېږي؛ لکه، چې هماغسې هم وشول. طالبانو پر خلکو د سیئاتو له لیارې، چې: وهل، ټکول، بند او ځنځیر و، ږیرې ګاوږدې کړلې؛ خو، چې کله د طالبانو واکمني ړنګه شوه، هغه په زوره اوږدې شوې ږیرې هم د تنفر او کرکې په سیند کې لاهو شوې.

په پای کې د روان بحث لمنه په دې ټکیو کې رانغاړم:

1- دین په لغوي معنی کې عقیده او ملت ته وایي، هغه مذهبیان، چې عقیده مني او ملت ردوي، یا هغه ملت غوښتونکي، چې ملت مني او عقیده ردوي، په روښانه توګه په غلطه او خطا تللي دي. زما په اند دغه دواړه خواوې دې په خپلو تګلارو کې نوې کتنه وکړي، او ځانونه دې د دین په بنسټ، چې عقیده او ملت دي، عیار کړي. ځکه، چې عقیده او ملت یعنې: "دین" د انسان د معاد او معاش بنسټ دی کوم، چې بې له معاد او معاشه ژوند څه ارزښت نه لري. نېکمرغه به هغه کسان وي، چې هم معاد ولري او هم معاش، چې دا دوه توکي یوازې د دین د اصولو په خپلولو سره

خپلېدای شي او بس.

2- د ابراهيمي حنيف ملت د امتونو تر منځ، چې کومې دښمنۍ رامنځته شوې او ابراهيمي ملت يې د انهدام د خطر سره مخامخ کړی دی، دا د هغو مذاهبو د چال چلند نتيجه ده، چې په دې امتونو کې راټوکېدلې او واکمنه شوې ده. زما په اند د ملت د تحفظ په خاطر ضروري ښکاري، چې د ملت د امتونو څخه د دين په اصولو مينو پوهانو او عالمانو يوه غښتلې جرګه جوړه شي، څو دغه جرګه د امتونو تر منځ هغه ټول اختلافي موضوعات، چې پرې دښمني او جګړې رواني دي، د خبرو له لیارې په سوله ييزه توګه حل او فصل کړي او د افراطي متعصبه مذهبي ډلو د جګړه ييز سياست مخه دې ونيسي. ځکه، چې همدا اوس د افراطي متعصبه مذهبي ډلو جګړه ييز سياست د نړۍ سولې او امنيت ته ستر ګواښ پېښ کړی دی.

په نړۍ کې د سولې او هوسايني په هيله.

مبارز "څاپی"

***12/12/2002** بن، جرمني.*

زما دغه پورتنۍ ځوابيه ليکنه، چې ما د دوه زرم کال د دسمبر په مياشت کې د دعوت د خپروني په پته استولې وه، سره ددې، چې زه ډاډه يم، چې هغوی ته رسېدلې ده؛ خو تر اوسه پورې د دعوت په خپرونه کې خپره نه شوله؛ نو غوره مې وګڼله، چې د موضوع د لاپسې روښانتيا په هيله لاپسې خبرنيزې څرګندوني وشي او هغه خبرې لا پسې سپينې شي، چې لا هم څرګندې شوې نه دي او په سيمه کې د واکمن ذهنيت له وېرې د هېرې په تيارو ګوټونو کې د پېښو د ډېلو برستنو لاندې پراته دي.

دويمه برخه

نیشنلیزم، ناسیونالیزم: یا ملت غوښتنه، ملت روزنه، ملت پالنه او ملت جوړونه

د قرآن کریم له نظره

الف: ژبه: د الروم سورا آیه 22 آیت کې داسي لولو:

ترجمه: "او ځني له نښو د قدرت دد غه الله پیدا کول د اسمانونو او پیدا کول د ځمکي او اختلاف دی د ژبو ستاسي او بل اختلاف دی د رنګونو ستاسي. بېشکه په دغه اختلاف کي خامخا ډېري نښي د قدرت دي لپاره د عالمانو پوهانو ".

تفسیر: ګرد "ټول" انسانان یې له یوه مور او پلار څخه پیدا او سره یې مخلوط او مېشته او د ځمکي پر ټولو نقاطو کي یې خپاره "خواره" کړل، د هر یوه ژبه او وینا یې سره بېله کړه. که د یوه مملکت سړی بل ملک ته ورشي د ژبي په اعتبار محض پردی او اجنبي ښکاري. بیا وګورئ، چي د دنیا له شروع څخه تر نن ورځي پوري څومره بېشماره انسانان پیدا شوي دي، مګر هېڅ یوه داسي جوړه انسانان نه پیدا کېږي، چي د هغوی شونډې، ژبې، لهجې، تلفظ، د تکلم طرز او نور خصایص سره یو شان وي. هم هغسي، چي د هر انسان شکل او صورت او رنګ او نور سره جلا "جدا" او ممتاز دي، غږ او شونډې او لهجه یې هم بېخي سره بېل دي، هېڅ یو داسي دوه انسانان نه پیدا کېږي، چي د دوی په غږ او رنګ، هیئت او وضعیت کي کومه بېلوونکي علامه او نښه نه وي. د عالم له ابتدا څخه تر نن ورځي پوري نوي نوي صورتونه، او د وینا او تکلم نوي نوي حالات لیدل کېږي او سره له هغه د الله تعالی خزانه هم هغسي ډکه پرته ده. په واقع کي دغه د الله تعالی له لوی قدرت څخه څومره یوه لویه نښه ده. فَتَذَکَّرُوْ یَا أُولِی الأَلْبَاب.

ددي آیت د حکم پر مخ په ژبو کي اختلاف د لوی خدای(ج) د قدرت د ځینو عجیبو خلقتونو په لړ کي یوه عجیبه د خلقت د نښي په توګه پېژندل شوی دی؛ نو ځکه ویلی شو، چي: که څوک د کوم ولس د ژبي سره دښمني کوي، هغه نه یوازې، چي د هغه ولس دښمن ګڼل کېږي؛ بلکي د لوی خدای(ج) د یوه ستر خلقت د نښي دښمن هم دی. دا په دا، چي ژبه لکه د اسمانونو، لکه د ځمکي او لکه د انسانانو د رنګونو په څېر د قدرت د لویو او مهمو خلقتونو د نښو په لړ کي یو ستر او مهم او له ارزښته ډکه د قدرت د عجایبو نښه ګڼله شوي او په رښتیا چي دغه د قدرت د عجایبو لویه نښه د انسانانو او د نورو ذي روحو حیواناتو تر منځ د توپیر او پېژندني د ساتلو سره جوخت د انسانانو تر منځ هم د بېلابېلو څانګو او قبیلو د وېشلو سره یو ځای د وګړیو او ټولنو د ځان پېژندني لامل او د مختلفو دودونو، رواجونو او فرهنګونو د رامنځته کولو مور هم ده.

له دي امله ده، چي پوهان وايي: "که چېري ژبه ووژله شي، ولس مړی دی". دغه دلیل دی، چي د ژبي قاتل ته د ولس قاتل او د ولس قاتل ته د لوی خدای(ج) دښمن ویل کېږي. په دي ځای کي دی، چي باید ومنل شي، د ژبو سره د ښمني که د هر دین او آیین لا، چي په هر نامه هم وي د جنایت په څېر مردود او

محکوم دی. موږ تر او سه پورې په ړنو سترګو وینو او په اوریدونکیو غوږونو اورو ، چې زموږ پښتانه د پردیو په لمسه ژبې ته یوازې د افهام او تفهیم د ارزښت نه پرته بل څه د رنښت نه دی ورکړی او لا پـه دې هم بسیا نه کوي او وايي، چې په پښتو ژبه کې؛ خو ډوډۍ نشته.

مګر له قرآن کریم نه پرته هېڅکله او هېڅ خبره کوم پښتانه عالم دا خبره ونه کړه، چې ژبه لکه د اسمانونو ، لکه د ځمکې او لکه د انسانانو په رنګونو کې د اختلاف په څېر د لوی خدای(ج) د قدرت د پنځونې له مهمو نښو څخه ده او هېچا ته دا اجازه نشته، چې ژبې ته په سپکه وګوري یا له هغې سره دښمني وکړي. لکه څنګه، چې هېچا ته واک نشته له اسمانونو سره، له ځمکې یا د انسانانو له رنګونو سره دښمني وکړي، همدارنګه دا هم د هېچا په واک کې نه ده ورکړل شوې څو د انسانانو د ژبو سره دښمني وکاندي، که څوک د دښمنۍ په لیاره ځي هغه خو ارومرو د ابلیس په لیاره تللی دی، چې ابلیس د انسان اصلي دښمن دی.

ب : ځان پېژندنه:

د الحجرات سورآ په 13 آیت کې داسې لولو:

ترجمه: اې خلکو موږ پیدا کړي یئ تاسې ټول اصلاً له یوه سړي، چې "آدم" او له یوې ښځې، چې "حوا" ده، او ګرځولي یئ موږ تاسې څانګې څانګې او قبیلې قبیلې، لپاره ددې، چې وپېژنئ یو له بله سره ښېشکه، چې ډېر مکرم او معزز دی له تاسې څخه په نزد د الله(ج) ډېر متقي ادب لرونکی ستاسې. ښېشکه، چې الله(ج) ښه عالم، ډېر خبردار دی.

تفسیر: زیاتره د غیبت، طعن، زم او عیب لټولو منشاء کبر او غرور دی، چې آدمي خپل ځان لوی ګڼي او نورو ته په حقارت او سپکه ګوري؛ نو ځکه الله تعالی دلته دا راښیي، چې انسانانو سره نه ښایي، چې په خپل اصل او نسب او لویي اوعزت باندې مغرور شي. بلکې ودې پوهېږي، چې د انسان اصلي لویي او عزت په دې کې دی، چې ښه روش او ښه خصلتونه ولري، او تل له الله تعالی وو ېرېږي، مؤدب او پرهېزګار وي. تر څو ددې ښو صفاتو په مېچ او اندازه د الله تعالی په دربار کې معزز او مکرم او محترم شي. د نسب حقیقت؛ خو دادی، کې ګرد "ټول" نارینه او ښځې له "آدم" او "حوا" علیهم السلام څخه پیدا شوي دي. سیدي، عثماني، فاروقي، صدیقي، انصاري، شیخي، خاني، زویتوب او نور صفتونه د ښه علم، عمل او تقوی په مقابل کې هېڅ دي. او دا خاندانونه، صفتونه او ستاینې پرته له دې څخه، چې خلق پرې پېژندل کېږي او په تعارف کې کار کوي، بل کوم قدر او قیمت نه لري. اصلي قدر او قیمت د هر سړي په دې کې دی، چې متقي، پرهېزګاره او پوه وي. بلاشبهه هر څوک، چې الله تعالی په کومه شریفه، لویه، معززه او ښې کورنۍ کې پیدا کړی وي، هغه خو یو مهذب شرف دی لکه، چې ځینې کسان یې ښکلي "خوبصورت" جوړ کړي دي؛ خو یوازې هم هغه ښکلیتوب د ناز او فخر وړ "لایق" نه دی، او نه د کمال او فضیلت معیار ګڼل کېږي، او نه د هغه له امله نورو ته په سپکه سترګه کتی شي.

هو ! شکر دې وکړي، چې الله تعالی بلا اختیار او کسب موږ ته دا نعمت را مرحمت کړی دی. دا هم په شکر کې داخل دي، چې د غرور او تفاخر څخه ځان وژغوري، او هغه نعمت دې په هغسې

رڼلیو روشونو، بدو اخلاقو او خرابو خصلتونو سره خراب نه کړي. لنډه یې دا، چې د مجد، شرف، عزت او فضیلت اصلي معیار نسب نه؛ بلکې تقوی او طهارت دي. متقي سړی نورو ته هېڅکله په سپکه سترګه نه ګوري.

دا وه د قرآن له نظره د ځان پېژندنې په لیاره کې د انساني خلقت اصلي هدف. وګورئ د لوی خدای(ج) له لوري انسان په څانګو او قبیلو وېشلی شوی څو پر خپلو منځونو کې یو بل سره وپېژني او په دې توګه د لوی خدای(ج) په نزد د انسان لپاره لومړنی ضرورت پېژندنه او پېژندګلوي ده، چې په څانګو او قبیلو سره ممکنه شوې. او دا څانګې او قبیلې دي، چې انسانان په کې په خپل جلا هویت ژوند کوي، چې په اوسنۍ نړۍ کې په مختلفو هویتونو د مختلفو ملتونو او سېدل یو روښانه دلیل ګڼل کېږي؛ خو تقوی او پرهېزګاري د انسان لپاره په ټولنه کې دویم ضرورت دی، چې د هغه له امله نه یوازې د لوی خدای(ج) په نزد مکرم او معزز کېږي؛ بلکې په خپلو څانګو او قبیلو او لا هم د سیمې او نړۍ په کچه د اعزاز او شرف خاوند ګرځي. موږ نه شو کولای او لا، چې ددې اختیار هم نه لرو، چې د تقوی په نامه یا د تقوی د ضرورت له امله څانګې او قبیلې ړنګې کړو، یا بالعکس د څانګو او قبیلو د پاللو په نامه تقوی او پرهېزګاري نفې کړو.

څانګې او قبیلې د انسانانو د هویت د پېژندنې بنسټ دی؛ خو تقوی او پرهېزګاري د وګړو د اعزاز او شرف وسیله ده. دا ځکه، چې د خلقت اصلي موخه د خالق او د مخلوق تر منځ معرفت او پېژندګلوي ده، او تقوی د اعزاز او شرف د لاس ته راوړلو په لیاره کې د عبادت لوړ مقام دی. له دې امله لوی خدای(ج) د انسان تقوی او پرهېزګارۍ ته څه ضرورت نه لري، مګر دا انسان دی، چې د شرف او عزت د خپلولو لپاره تقوی او پرهېزګارۍ ته محتاج دی. همدغه خبره ده، چې پوهان وایي: ځان وپېژنه، چې خپل خالق وپېژنې. دلته ده، چې انسان اړ کېږي څو لومړی ځان وپېژني او بیا خپله څانګه او قبیله وپېژني. د پېژندګلوۍ په لړۍ کې ده، چې انسان اړ دی د انساني نړۍ په ولسونو کې د یوې ځانته قبیلې یا څانګې غړی وي، او دا څانګې او قبیلې دي، چې تر ې ملتونه او هېوادونه جوړ شوي دي، چې هره یوه یې بیا ځانته ځانته دیني، سیاسي، اقتصادي، ټولنیزې او فرهنګي موخې او ګټې لري. د خلقت په دې رنګه اختلاف کې دی، چې د خالق او مخلوق تر منځ د ازمېښت پروسه په بریې سره پر مخه درومي، او دغه ټولنیزه اړتیا ده، چې زه اړ یم ووایم په انساني ټولنه کې د ابراهیمي ملت وګړي، د اسلامي امت غړی او د افغاني "پښتني" ولس بچی یمه. که ددغې ځان پېژندنې سره جوخت زه د تقوی او پرهېزګارۍ خاوند هم واوسم؛ نو زما به اعزاز او شرف نه یوازې د لوی خدای(ج) په نزد؛ بلکې په افغاني ټولنه کې لا، چې په اسلامي امت کې ډېر زیات شي، او که نه؛ نو د خپل پښتني ولس یو ساده بچی به اوسمه، چې یمه.

د ځان پېژندنې او د لوی خدای(ج) پېژندنې لپاره په هر ځای او هر مهال کې د لوی خدای(ج) له لوري د لارښوونکو په وسیله لارښوونې شوې دي، چې زموږ دیني کتاب لوی قرآن او زموږ د اسلامي دین لارښود حضرت محمد(ص) هم د یو ستر لارښود په څېر منل شوی دی، او د هغوی له خوا د خالق او مخلوق تر منځ د امر او نهې له لیارې د پېژندګلوۍ او عبادت "لمانځنې" مزی په اصولي توګه ټینګ او مزبوت شوی دی. لکه، چې د ابراهیم سورة په 4 آیت کې داسې لولو:

ترجمه: او نه دی لېږلی موږ هېڅ رسول مګر خو په ژبه د قوم دده لپاره ددې، چې بیان کړي دوی ته

امر او نهي د الله(ج)؛ نو گمراه کوي الله(ج) هر هغه، چې اراده وفرمايي د گمراهۍ یې او هدايت کوي هر هغه ته، چې اراده وفرمايي د هدايت يې. او هم دی ښه قوي، غالب دی په انفاذ د احکامو، ښه حکمت والا، چې هر کار په تدبير او مصلحت سره کوي.

تفسير: يعني همغسې، چې موږ تاسې ته د خلکو د هدايت لپاره دغه عظيم الشان کتاب عطا فرمايلی دی، پخوا له دې نه هم په هره زمانه کې د هدايت وسايل خلکو ته ورلېږلي او رسولي دي. کله، چې له طبيعي ترتيب سره موافق د هر نبي ړومبني مخاطبين د هغه قوم خلق وي، چې په دوی کې هغه نبي مبعوثېږي؛ نو ځکه د هغه قوم په ژبه وحي لېږله کېږي، څو د الله تعالی د احکامو په پوهولو کې پوره سهولت او اساني وي. د نبي کريم صلی الله عليه وسلم په امت دعوت کې اګر که د جهان گرد انسانان او پېريان شامل دي؛ خو بيا هم په هغه قوم کې، چې دوی مبعوث شوي دي، د هغوی ژبه عربي ده، او د طبيعي ترتيب په موافق د هدايت د شيوع همدغه يو صورت مقدر و، چې د دوی ړومبني مخاطبين او مقدم زده کوونکي په داسې سهولت او ښه والي سره په قرآني تعليماتو او حقايقو باندې وپوهېږي، چې ښه يې په ياد او محفوظ کړي، څو د دوی په ذريعه د عالم تمام اقوام او راتلونکي نسلونه درجه په درجه په قرآني رنګ سره رنګ کړی شي. لکه، چې همداسې هم وشول، عربو د خپل نبي په صحبت په قومي ژبې کې، چې له هغې سره دوی له حده زيات مينه او محبت درلوده پر قرآني علومو پوره علم او پوهه حاصله کړه، بيا دوی په مشرق او مغرب کې خپاره "خواره" شول او په روم او پارس کې د کلمآ الله د اعلا لپاره خپاره "خواره" شول. په دغه وخت کې د الله تعالی قدرت په عجمي اقوامو کې داسې زبردست جوش او د الله تعالی د کلام د معرفت داعيه او په عربي ژبه کې د پوهې او مهارت حاصلولو داسې شوق پيدا فرمايلی و، چې له لږې مودې څخه وروسته دوی د قرآني علومو په شرح او تبين کې له خپلو معاصرو عربو څخه ډېر پر مخ ولاړل؛ بلکې عموماً د دينيه وو او ادبيه وو علومو مدار تر ثريا پورې الوتونکو عجميانو ته پاتې شو او په دې ډول سره د الله تعالی حجت پر بندگانو په اتمام ورسګېده، او وقتاً فوقتاً له قرآني آياتونو څخه د مستفيد کېدلو اسباب به سره برابر کېدل. په هر حال د خاتم الانبياء عليه السلام د عربو په خاص قوم کې د مبعوث کېدلو که وجوه موجود دي او يقيناً شته؛ نو د همدغو وجوهاتو په نتيجه کې ددې سوال ځواب راځي، چې د قرآن کريم نزول په عربي ژبه سره ولې شوی دی؟ د لوی قرآن د نزول څخه په عربي ژبه کې د عربو رعايت ولې فرمايل شوی؟ نو گمراه کوي له هر هغه، چې اراده وفرمايي د گمراهۍ يې. او هدايت کوي هر هغه، چې اراده وفرمايي د هدايت يې. او همدغه الله تعالی ښه قوي او غالب دی په انفاذ د احکامو. ښه حکمت والا دی، چې هر کار په تدبير او مصلحت سره کوي.

ج: په توحيدي ملت کې د اسلام دين او اسلامي هدايت:

د الانبياء سورآ په 92 او 93 آيتونو کې داسې لولو:

ترجمه: په تحقيق سره دا ملت د توحيد ملت او د اسلام دين ستاسې ملت يو دی، چې په دغه دين متفق دي ټول انبياء او زه رب ستاسې يم. پس عبادت وکوئ زما خاص، نه د بل. او ټوټې ټوټې کړ دغو پخوانيو امتونو کار د دين خپل په منځونو خپلو کې، ټولې فرقې موږ ته راتلونکې دي؛ نو جزا به ورکړو دوی ته.

تفسير: یعنې الله تعالی یو دی او ستاسې د دین اصول هم یو دي. ګرد انبیاء علیهم السلام هم د دین په اصولو کې داسې سره یو دي، چې هر هغه تعلیم، چې یو یې ورکوي، هغه بل هم د هغه تصدیق او تایید کوي. کوم اختلاف، چې په فروعو کې د زماني او مکان د اختلاف له امله منځته راځي، هغه عین مصلحت دی. مذموم اختلاف هغه دی، چې په اصولو کې وي؛ نو ځکه لازمه ده، چې ټول سره په ګډه د خدای(ج) بندګي وکړئ، او په کومو اصولو کې، چې ټول انبیاء سره متفق دي هغه ټول په یو طاقت ټینګ ونیسئ. موږ خو د اصولو په اعتبار ټولو ته یو دین ورکړی و؛ خو خلکو په کې په خپله اختلاف پیدا کړ او هغه دین یې سره ټوټې ټوټې کړ او په خپلو کې یې سره نفاق او شقاق پیدا کړ. یعنې کله، چې زموږ حضور ته راشئ؛ نو ټول اختلافونه به هلته سره فیصله شي، هر یو ته به د هغه د عملونو جزا ورکړی شي، چې تفصیل به یې په راتلونکې آیت کې راشي.

د العنکبوت سورآ په 146 آیت کې له کتابیانو سره د مباحثې او جګړې په هکله داسې لولو:

ترجمه: او جګړه مه کوئ تاسې اې مؤمنانو له کتابیانو سره، مګر په هغه خصلت سره، چې هغه ډېر ښه وي. مګر هغه کسان، چې ظلم یې وکړ له دوی ځنې؛ نو ورسره په توري مجادله کوئ.

تفسیر: یعنې د مشرکانو دین له اساسه غلط دی. د کتابیانو دین اصلاً حق او ربښتیاو؛ نو له کتابیانو سره د مشرکانو په شان جګړه مه کوئ، چې له بېخه د هغوی خبرې باطلې او پرې کړئ؛ بلکې په نرمي، متانت، خیر غوښتنې، صبر او تحمل سره په ضروري خبرو باندې دوی وپوهوئ. هو ! هغه کسان، چې د دوی له منځه ښکاره بې انصافي، ظلم، عناد او سرتمبه ګي کوي، له هغوی سره په مناسب صورت د سختۍ او تشدد معامله کولی شئ. او له دې نه وروسته دوی په سزا هم رسولی شي.

تنبیه: پخوا د قرآن کریم د تلاوت حکم و، په زیاترو وختونو کې به منکرینو د هغه د اورېدلو ځنې په مباحثه او مناظره شروع کوله؛ نو دا یې راوښودله، چې د مباحثې په وخت کې د مقابلې ډلې د علمي او دیني حیثیت خیال ولرئ، او د مناظرې په ځوښ کې د اخلاقو او صداقت له حده مه وځئ. او هر چېرې، چې ځومره صداقت وي پرې اعتراف کوئ.

د: د موسی علیه السلام دین او له بني اسرائیلو نه د یوه ملت جوړونه:

ما په خپلې لومړنۍ لیکنې کې په دې ټکي اړخ لګولی و، چې: د موسی علیه السلام دین سل په سلو کې سوچه نیشنلیزم دی؛ خو زما ددې خبرې سره ښاغلي سرباز "صافي" مخالفت ښوده او په خپلې نیوکې کې یې ولیکل، چې دغه خبره افترا ده. نو موږ په دې هکله د قرآن شریف د النازعات سورآ په 17- 18 او 19 آیتونو کې راغلي احکام روښانه دلایل وګڼل.

ددې لپاره، چې ګران لوستونکي په پوره توګه پوهه تر لاسه کړای شي غوره ګڼم د النازعات سورآ د 17- 18 او 19 آیتونو د ترجمې او تفسیر پوره متن وړاندې کړم. دا هم د یادونې وړ ګڼم، چې وو ایم د النازعات سورآ په مکه کې نازل شوی په تلاوت کې (79 یم) او په نزول کې (81 یم) سورآ دی؛ خو د ابراهیم سورآ، چې ما پرې اړخ لګولی دی هم مکي دی. یعنې پرته له 28 او 29 آیتونو، نور ټول په مکه کې نازل شوي، چې په تلاوت کې (14م) او په نزول کې (72 یم) سورآ دی. یعنې د ابراهیم سورآ په مکه کې د النازعات له سورآ نه مخکې نازل شوی، چې هم په نزول کې مخکې دی او هم په تلاوت کې. دا دی

د هغو دواړو پوره متن:

1- د النازعات سورآ 17- 18 او 19 آیتونو ترجمه: لاړ شه "په رسالت زما" طرف د فرعون ته، چې ښشکه ده سر غړولی "تجاوز يې کړی دی" له احکام الله؛ نو ووايه ورته آیا مینه لرې ته په طرف ددې، چې پاک شې له شرک او معاصي نه، او "رغبت لرې دې ته، چې "لاره درونښیم تاته د رب ستا، پس وو بریږه ته "له عذابه".

تفسیر: یعني که ته خپل ښه والی او اصلاح غواړې؛ نو زه د الله تعالی په امر ستا اصلاح کولی شم. او داسې لاره درښیم، چې پر هغې باندې له تللو څخه ستا په زړه کې د الله تعالی وېره او د هغه کامل معرفت ټینګ شي. ځکه، چې د وېرې شته والی بې له پوره معرفت څخه متصور نه دی.

ښکاره شوه، چې د حضرت موسی علیه السلام له بعثت څخه مقصد د فرعون اصلاح هم وه، او یوازې د بني اسرائيلو نجات او ژغورنه "ساتنه" له قیده نه وه. پس موسی علیه السلام فرعون ته ورغی او هغه ترې معجزه وغوښته.

2- د ابراهیم سورآ په پینځم آیت کې داسې لولو:

ترجمه: او خامخا په تحقیق لیږلی و موږ موسی علیه السلام په ښکاره وو معجزو زموږ، چې راوباسه قوم خپل له تیارو د جهالت او ضلالت څخه رڼا د علم او یقین ته او ور یاد کړه پند ورکړه دوی ته په هغو سختو ورځو، حوادثو او غورو نعمتونو د الله. بېشکه په دغو یادولو د سختیو او نعمتونو کې خامخا دلایل د قدرت دي لپاره د هر صبر کوونکي په زحمتونو ډېر شکر په نعمتونو.

تفسیر: یعني د هغو معجزاتو له ورکولو سره موږ موسی علیه السلام لیږلی و، چې د تسعه وو آیتونو په نامه مشهور دي، یا به د تورات آیات مراد وي. او ور یاد کړه او پند ورکړه دوی ته په هغو سختو ورځو د الله(ج). یعني د هغو ورځو واقعات يې ور په یاد کړه کله، چې پر دوی باندې د شدایدو او مصایبو غرونه ولوېدل. بیا ؛ نو الله تعالی دوی ته له هغو څخه نجات ورکړ، او خپله مهرباني يې پرې وفرمایله ځکه، چې د دواړو قسمو حالاتو له اورېدلو څخه صابرو او شاکرو بندګانو ته عبرت حاصلېږي او د مصیبت په وخت کې وېرېدل او د راحت په وخت کې مغرورېدل نه دي په کار. هغه خلکو، چې پخوا له دې نه په بري او کامیابۍ رسېدلي دي، یوازې په دې وو، چې هغوی په سختیو صابران او د الله تعالی په نعمتونو باندې شاکران وو. لکه څنګه، چې د الاعراف سورآ په **137** آیت کې راغلي دي:

او پوره شوه کلیمه او وفا ته ورسېدله وعده د رب ستا، چې نېکه ده دا احسان پر بني اسرائيلو په سبب د صبر کولو د دوی پر ظلمونو د فرعونیانو او خرابې کړې موږ هغه کلکې ودانۍ، چې ودانولې به فرعون او قوم دده او هغه پخې پخې ودانۍ، چې لوړولې به دوی هغه.

د ابراهیم سورآ په شپږم آیت کې بیا هم هغه مصایبو او شدایدو ته اشاره شوې، چې د فرعونیانو له لوري به پر بني اسرائيلو عملي کېدل. لکه: مریې توب، بېګار او د زامنو وژل او نور.

په دې توګه موسی علیه السلام د لوی خدای(ج) له لوري خامخا او په تحقیق سره خپل قوم ته یعنې بني اسرائيلو ته استول شوي و، چې خو خپل قوم له تیارو د جهالت او ضلالت نه د علم او یقین رڼا ته راوباسي، او د آزادۍ او خپلواکۍ په خوندونو يې ماړه کړي.

موسی علیه السلام د لوی خدای(ج) د امر اطاعت وکړ د خپل ورور هارون علیه السلام سره د

فرعون په لوري ورغی، چې د النازعات سورآ د 17- 18 او 19 آیتونو پر مخ فرعون د موسی علیه السلام بلنه ونه منله؛ خو د ډېرو معجزو له لیدلو نه وروسته یې موافقه وکړه څو موسی علیه السلام خپل قوم له مصر څخه وباسي. کله، چې موسی علیه السلام خپل قوم د سینا سیمې ته راورساوه دلته و ، چې د موسی علیه السلام د غیابت په مهال کې ځینې بني اسرائیل بت پرست شول؛ نو کله، چې موسی علیه السلام راغی او ویې لیدل، چې ځینې د خوسي د بت لمانځنه کوي او د لوی خدای(ج) له لمانځنې نه اوښتي دي. له دې امله ډېر زیات په قهر او غصه شو. ښه به وي، چې په دې هکله قرآني آیاتونو ته مراجعه کړو:

د البقرآ سورآ په 54 آیت کې داسې لولو:

ترجمه: او یاد کړئ هغه وخت، چې وویل موسی علیه السلام خپل قوم ته اې قومه زما ! بېشکه تاسې، چې یئ ظلم کړی دی تاسې پر خپلو ځانونو په سبب د نیولو د تاسې خوسي لره په خدایي سره، پس توبه وباسئ ټول خالق د تاسې ته، نو ووژنئ ځانونه خپل. دغه ځان وژل ستاسې بهتر دي تاسې ته په نزد د خالق د تاسې. پس قبوله یې کړه توبه ستاسې. بېشکه الله(ج) هم دی ښه توبه قبلوونکی ښه مهربان دی په توبه کوونکو.

تفسیر: له قوم نه خاص همغه خلق مراد دي، چې هغوی خوسي ته سجدې کولې. یعنې هغه کسان، چې خوسي ته یې سجده نه ده ایښې. هغوی دې هغه کسان ووژني، چې خوسی یې خدای ګڼلی او سجده یې ورته کړې وه. ځینې وایي، چې بني اسرائیل په درې برخو وېشلي شوي وو:

1- هغه ډله، چې یې خوسي ته سجده ونه کړه او هم یې نورو ته وویل، چې خوسي ته سجده مه کوئ.

2- هغه ډله چې په خپله دوی خوسي ته سجده ونه کړه، مګر نور یې د خوسي له سجدې نه منع نه کړل.

3- هغه ډله، چې په خپله دوی خوسي ته سجده وکړه.

په دریمه ډله امر وشو ، چې ټول دې ووژل شي. عالمان په دې خبره کې سره اختلاف لري، چې آیا همدا وژل کېدل توبه وه؟ او که د توبې تتمه وه؟.

دا وه د آیت ترجمه او تفسیر. له دې پېښې نه وروسته کله، چې موسی علیه السلام خپل قوم سره د شام ملک ته نژدې کېږي خپل قوم ته د وطن او په وطن کې د آزاد ژوند لپاره د جهاد امر کوي، چې په قرآن کریم کې داسې لولو:

د المائدآ سورآ 20 آیت:

ترجمه: او یاد کړه اې محمده(ص) هغه وخت، چې وویل موسی(ع) خپل قوم ته اې قومه زما ! یاد کړئ تاسې نعمت "احسان" د الله(ج) پر تاسې باندې کله، چې یې وګرځول په تاسې کې ډېر انبیاء او وګرځول "الله" په تاسې کې "یا له تاسې نه "باچایان او درېې کړ تاسې ته هغه، چې نه یې و ، ورکړی هېڅ یوه ته له خلکو د زمانې ستاسې.

تفسیر: په "موضع القرآن" کې دي، چې حضرت ابراهیم علیه السلام د خپل پلار وطن "عراق"

پربښود او د الله تعالی په لاره د شام ملک ته لاړ او هلته یې هستوګنه غوره کړه او تر یوې مودې پورې یې اولاد ونه شو. دلته الله تعالی پرې زیرې وکړ، چې زه ستا اولاد خپروم او د "شام" ځمکې به هغوی ته ورکوم او نبوت، دین، کتاب او سلطنت به د دوی په منځ کې ږدم. بیا یې د حضرت موسی علیه السلام په وخت کې هغه وعده پوره کړه او بني اسرائیل یې د فرعون له بېګاره وژغورل او قبطیان یې ډوب کړل، سبطیانو ته یې وفرمایل، چې له "عمالقه وو" سره جهاد وکړئ، او د شام ملک ځانته فتح کړئ. بیا د تل لپاره د "شام" ملک ستاسې دی. حضرت موسی علیه السلام هغه دولس تنه سړي، چې د بني اسرائیلو په دولسو قبیلو باندې سرداران مقرر کړي وو "شام" ته ولېږل، چې د هغه ملک حال احوال راوړي. کوم خبرونه، چې دوی د خپلو مطالعاتو په اثر راوړل له هغو ځنې دا څرګنده شوه، چې د "شام" په ملک کې خورا ډېر محاسن او ښېګڼې (فایدې) شته او د هغو "عمالقه وو" زور او قوت یې بیان کړ، چې دوی پر شاماتو او شامیانو مسلط او حاکمان وو. حضرت موسی علیه السلام دوی ته وویل، چې تاسې خپل قوم ته د "شام" محاسن بیان کړئ، مګر د دښمن د قوت ذکر مه کوئ. له دوی ځنې یوازې دوو تنو پر دغه حکم عمل وکړ او لسو تنو نورو یې ترې مخالفت وکړ. کله، چې نورو بني اسرائیلو دا خبرې واورېدې؛ نو بې زړه شول، او ویې غوښته، چې بېرته ستانه شي، پس مصر ته راشي. ددې تقصیر له امله تر څلوېښتو کلونو پورې د شاماتو په فتح کېدو کې ځنډ او تعطیل پېښ شو. په دې موده کې دوی په میدانونو کې سرګرداله ګرځېدل. کله، چې د هغه قرن او زمانې سړي مړه شول؛ نو د همغو دوو سړیو په لاس هغه فتح پوره شوه، چې موسی علیه السلام څخه وروسته دده خلیفه ګان شوي وو.

"اِذْ جَعَلَ فِيْكُمْ اَنْبِيَاءَ" کله، چې وګرځول الله تعالی په تاسې کې ډېر انبیاء یعنې ستاسې د اعلی جد حضرت ابراهیم علیه السلام له زمانې راهیسې تر نن ورځې پورې څومره ډېر انبیاء علیهم السلام ساستې په منځ کې پیدا شوي دي، مثلاً حضرت اسماعیل، حضرت اسحاق، حضرت یعقوب، حضرت یوسف علیهم السلام او په خپله موسی علیه السلام او هارون علیه السلام او وروسته له دوی نه هم دا سلسله تر یوې اوږدې زمانې پورې قایمه پاتې وه، چې تاسې ته به دوی ارشادات کول او پرې مشرف او معزز کېدلئ به.

"وَجَعَلَكُمْ مُلُوكاً" او وګرځول الله تعالی په تاسې کې یا له تاسې نه باچایان. یعنې د "فرعون" له خورا ډېر ذلت، سپک توب او غلامۍ څخه یې آزادي درکړه، او د فرعونیانو په اموالو او املاکو مو مسلط وګرځولئ. او له دې نه وړاندې ستاسې له منځه مو حضرت یوسف علیه السلام ته څرنګه د مصر په خزاینو او سلطنت تسلط عطا فرمایلی و؟ بیا وروسته مو حضرت سلیمان علیه السلام او نور انبیاء علیهم السلام او باچایان پیدا کړل. ګواکې د دین او دنیا له دواړو لویو نعمتونو سره مو تاسې ته سر لوړي درکړه. څکه، چې په دیني مناصبو کې خورا ډېر لوی منصب "نبوت" او په دنیا کې اخري اقبال آزادي او باچاهي ده، چې دا دواړه شیان الله جل جلاله تاسې ته اې بني اسرائیلو در عطا فرمایلي دي.

"وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُرتِ دَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ" او در یې کړ تاسې ته اې بني اسرائیلو هغه شیان، چې نه یې و ورکړي هېڅ یوه له خلکو د زمانې ستاسې ته. یعنې موسی علیه السلام ته یې دا خطاب وفرمایه، چې پر بني اسرائیلو باندې د دنیا له ګردو خلکو څخه د الله تعالی زیاته مهرباني او لورېینه شوې ده لکه: من، سلوی، د وریځې سیوری، بهول د اوبو له تیږو "ګټو" او د بحر څیرول.

د المائدآ سورآ په 21 آيت کې داسې لولو:

ترجمه: اې قومه زما ننوځئ ځمکې پاکې کړی شوې "بيت المقدس يا د شام يا د ايليا يا د اريحا " ته هغه ځمکه، چې مقرره کړې ده الله تعالی تاسې ته په لوح محفوظ کې "په شرط د ايمان ستاسې " او بېرته مه ځئ په شا و خپلو "له جهاده " نو وبه ګرځئ تاسې زيان کاران "په سعې خپلې ".

تفسير: يعنې الله تعالی پخوا له دېنه له حضرت ابراهيم عليه السلام سره وعده فرمايلې وه، چې ستا اولادې ته به دا ملک ورکوم، او هغه وعده هرومرو "خامخا " پوره کېدونکې ده، هغه خلق به نېکمرغه او بختور وي، چې په لاسونو او وسيله دغه پوره شي؛ نو "ننوځئ " دې پاکې ځمکې ته او شا مه ګرځوئ له جهاده که نه سخت نقصان به وګالئ "برداشت کړئ " يعنې په جهاد في سبيل الله کې بې زړه توب، وېره او بې همتي مه کوئ، او د مريي توب "غلامی " د ژوندون په لارې منډې مه وهئ.

د المائدآ سورآ 22 آيت:

ترجمه: وويل دغو "بني اسرائيلو " اې موسی ! بېشکه په دې ځمکه کې يو قوم دی ډېر زوررور "چې موږ يې د مقابلې طاقت نه لرو " يعنې ډېر قوي هيکل، مېړني، پياوړي او له رعبه ډک او وېرونکي دي او بېشکه موږ له سره نه ننوځو په دغې ځمکې کې تر هغو پورې، چې ووځي دوی له دې ځمکې نه؛ نو که ووځي دوی له دې ځايه "بې له جنګه "؛ نو بېشکه موږ ننوتونکي يو.

تفسير: يعنې د مقابلې همت په موږ کې نشته. هو ! بې د لاسونو او پښو د خوځولو څخه پخه او تياره خورو. تاسې د خپلې معجزې په زور دوی وباسئ.

د المائدآ سورآ 24 آيت:

ترجمه: وويل دغو "بني اسرائيلو " اې موسی ! بېشکه، چې موږ له سره نه ننوځو دې ښار ته هېڅکله څو، چې وي دغه "عمالقه " په کې، پس ځه ته او "ځې دې " رب ستا "يا ته او مشر ورور او مريي ستا چې هارون دی "؛ نو جنګ وکړئ دواړه بېشکه موږ دلته ناست يو له جنګه "په انتظار د برې ستا ".

د المائده سورآ 25 آيت:

ترجمه: وويل "موسی " اې ربه زما ! بې شکه زه مالک نه يم "اختيار نه لرم " مګر د ځان خپل او د ورور خپل، چې هارون دی؛ نو بېلتون "جدايي " وکړه په منځ زموږ او په منځ د قوم د فاسقانو کې، چې د فرمان له وېرې نه وتلي دي.

د المائدآ سورآ 26 آيت:

ترجمه: نو وفرمايل "الله تعالی " پس بېشکه دغه "مقدسه ځمکه " حرامه کړی شوې دي پر دوی باندې "ننوتل هغې ته " څلوېښت کاله، چې حيران، سرګردان به ګرځي دوی په هم دې ځمکه کې نو مه خپه او متاسف کېږه پر قوم فاسقانو "وتونکي له فرمانه ".

په دې توګه د قرآني آياتونو د صراحت په مخ له څلوېښتو کلونو نه وروسته د شام ملک د بني اسرائيلو له خوا فتح شو او بني اسرائيلو وکولای شول د لومړي ځل لپاره د ځمکې پر مخ خپل ملت او دولت جوړ کړي. څرنګه، چې ګرانو لوستونکيو د پورتنيو آياتونو په ترجمو او تفاسيرو کې ولوستل. موسی عليه السلام ته د خپل قوم د ژغورنې په اړخ کې د لوی خدای(ج) له لوري دا وظيفه هم سپارل شوې وه، چې فرعون ته د رښتيني لارې بلنه ورکړي. يعنې لومړنی هدف د بني اسرائيلو ژغورنه وه،

چې هغوی ډېره اوږده موده پر مصائبو او مشکلاتو صبر کړی و. او بل دا ، چې ابراهیم علیه السلام ته د لوی خدای(ج) له لوري دا وعده هم شوې وه ، چې د هغه اولادې ته به د شام ملک ورکوي ، او د هغه حنیف ملت ته به د ځمکې پر مخ وده او پراختیا ببښي ، چې د موسی علیه السلام دغه د بني اسرائیلو د ژغورنې او خپلواکۍ ته د رسولو کار په دې لیاره کې د ابراهیمي ملت جوړونې لو مړنی بنسټیز پوخ ګام ګڼل کېدای شي.

او همدا رنګه په پورته تفاسیرو کې مو ولوستل ، چې موسی علیه السلام د هغو بني اسرائیلو د وژلو امر هم کړی دی کومو ، چې د خوسي بت ته سجدې کړې وې. په دې توګه چا ، چې خوسي ته سجده کړې هغه د موسی علیه السلام په امر وژل شوی دی؛ نو له دې امله د ښاغلي سرباز "صافي " خبره ، چې وايي موسی علیه السلام؛ خو د پیغمبرۍ په مهال کې څوک نه دي وژلي ، مګر وژلي یې دي ، چې په دې لیکنې کې ولوستل شول.

د ښاغلي سرباز "صافي " د پورتنیو دوو موادو د نیوکو په هکله ښايي همدغه لنډه لیکنه ، چې په پورته توګه وشوه بسنه وکړي او ښاغلي لوستونکي به هم په دې ټکي پوه شوي وي ، چې د لوی خدای(ج) اراده وه ، چې ابراهیم علیه السلام ته په زړښت کې زوی وبخښي او بیا د هغه په کورنۍ کې دومره لمسیان او کړوسیان راوپنځوي ، چې په سیاسي اړخ کې ځانته یو ملت شي او د عقیدې له پلوه دده او لاده بیا ځانته یو امت شي. دغه؛ خو هم هغه خبره ده ، چې هېڅوک ترې سترګې نه شي پټولی او ترېنه نه شي منکرېدلی. یعنې "دین " د معنی له مخې هم عقیده او هم ملت دی ، او دغه دواړه توکي د موسی علیه السلام په مټو په بني اسرائیلو کې تحقق وموند. په دې مانا ، چې هم یې دین او هم یې دنیا ودانه کړله. یو خوا یې بني اسرائیلو ته پلرنۍ ګروهه ، چې د یوه خدای(ج) لمانځنه ده وښودله او په بله خوا کې یې هغوی ته د آزادۍ د ښېښلو سره جوخت د شام د ملک د نیولو امر هم ورکړ او هغوی یې وهڅول ، چې د آزاد ژوند د لرلو لپاره باید د شام ملک د جګړې له لیارې تر لاسه کړي. آزاد ژوند یعنې څه؟ یعنې خپل وطن لرل او په خپل وطن کې د خپل واک خاوندان کېدل ، چې نیشنلیزم هم همدا دوه توکي غواړي نه نور بل څه. بدمرغي په دې کې ده ، چې که موږ وو ایو ملت پالنه ، ملت جوړونه ، ملت روزنه او ملت ویښونه؛ نو ګناهګار یږو او باید توبې وباسو. او که چېرې وو ایو ، چې "ناسیونالیزم یا نیشنلیزم " دا ، چې دغه دواړه کلیمې یا غونډلې له اروپا نه راغلې دي پرې کافر کېږو. یعنې د تکفیر حکم ته باید غاړه کېږدو.

نه پوهېږم ، چې دا ولې؟ د یونان د فلاسفه وو ټول علم د اسلامي واکمنانو په امر وژباړل شو او په اسلامي نړۍ کې خور شه؛ خو څوک پرې کافر نه شول. له لویدیځې نړۍ نه موټرې ، رېلونه ، الوتکې او نور رنګ په رنګ تخنیکي سامان الات را وارد شول؛ خو څوک پرې کافر نه شول. تر دې اخوا لا د اسلامي نړۍ د واکمنانو په شمول د ډېرو متنفذو افرادو او ګروپونو په جېبونو کې د لویدیځې نړۍ ډالرې او پونډونه ګرځول کېږي او لګیا دي د هغو په زور په اسلامي نړۍ کې سیاست او حکومت کوي؛ خو یو یې هم کافر نه شو. مګر که چېرې وو یل شي ، چې نیشنلیزم ملت پالنه ده ، ملت جوړونه ده او دا د دین په بنسټ پورې هم ځان نښلوي. بیا نو د تکفیر غږونه راپورته شي هغه هم یوازې په افغاني ټولنه کې د پښتنو لپاره.

که محمد علي "جناح " د انګرېزانو په زور د خپلو اردو ژبیو د واکمنۍ لپاره پاکستان جوړوي نه

کافر کېږي. که عبد العزيز "ابن سعود "د انګرېزانو په زور د سعودي د کورنۍ د واکمنۍ لپاره د حجاز ټاپو وزمه د "سعودي" په نامه اړوي او سلطنت جوړوي نه کافر کېږي. که "مصطفی کمال" د انګرېزانو په زور نوې مودرنه ترکيه جوړوي نه کافر کېږي. که روح الله "موسوي خميني" د اسلام په نوم د شيعه ګانو ايران جوړوي، يعنې د اسلام رسۍ د تشيع په موږي کلکه تړي او په دې توګه په افغانستان، لبنان، پاکستان، عراق او نورو اسلامي هېوادونو کې مېشته وو شيعه ګانو ته پيسې او وسلې ورکوي، چې سني مسلمانان ووژني نه کافر کېږي. که په افغانستان کې د دعای قنوت د نه زده لرلو په ګناه مسلمان ځوانان وژني نه کافر کېږي. که په افغانستان کې يو ډېره ور مسلمان بل ډېره ور مسلمان د دښمنانو په لمسه او پيسو وژني او خپل دا عمل لا هم روا ګڼي نه کافر کېږي. که مسلمان، مسلمانان وژني او خپلې واکمنۍ باندې د اسلامي دولت نوم ږدي نه کافر کېږي؛ نو زه به هم د ډېرې خرېيلو په تور هم هېڅکله کافر نه شم، او دا به هم زما په ګناهونو کې شمېر نه شي، چې ما ويلي دي: "هر دين په خپل بنسټ کې نيشنليزم دی" ځکه، چې دين په خپله اصلي لغوي مانا کې عقيدې او ملت ته وايي، هغه عقيده او ملت، چې د موسی عليه السلام د مبارزې اصلي زړی و.

هـ: اديان د قرآن له نظره:

د الحج سورة په 67- 68 او 69 آيتونو کې د اديانو د بنسټ په هکله او دا، چې هر امت ته جلا شريعت ورکړ شوی دا سې لولو:

ترجمه: لپاره د هر يوه ملت مقرره کړې ده موږ يوه لاره د بندګۍ، چې ددې عمل کوونکي وي، د هغه نه پس نه ښايي جګړه وکړي، دا خاوندان د اديانو خامخا تا سره په دې کار "دين" کې ځکه، چې محمدي دين حق او ظاهر دی او بلنه کوه د خلکو توحيد او عبادت د رب خپل ته، بېشکه ته يې خامخا په هغه سمه صافه لياره، چې برابره تللې ده حق ته. او که جګړه کوي په امر د دين کې کفار له تا سره؛ نو وو ايه اې محمده(ص) دوی ته، چې الله(ج) ښه پوه دی په هغه جګړه او عناد، چې کوئ يې تاسې. الله(ج) به حکم وکړي په منځ ستاسې کې په ورځ د قيامت په هغه شي کې، چې وئ تاسې، چې په هغه کې مو اختلاف کاوه، چې د دين امر دی.

تفسير: ټول انبياء د دين په اصولو کې سره متفق دي. د هر امت لپاره الله تعالی د عبادت مختلف صورتونه په مختلفو زمانو کې ټاکلي دي، چې د هغوی سره سم، هغو امتونو د الله تعالی عبادت کاوه. لکه دې محمدي امت ته هم يو خاص شريعت لېږل شوی دی. لېکن د دين اصل تل تر تله يو شی و او دی. او پرته له الله تعالی څخه د بل هېچا او هېڅ شي لپاره عبادت نه دی مقرر شوی؛ نو ځکه په توحيد او نورو متفق عليه ديني مسايلو کې هېچا ته نه ددې لايق او نه د هغه له حاله سره مناسبت لري، چې څه اختلاف او څه جګړه وکړي. کله، چې کافران په دا سې واضح او ښکاره شيانو کې هم دعوی او جګړې وکړي؛ نو تاسې د هغوی هېڅ پروا مه کوئ. تاسې په هم هغسې سمې صافې لارې باندې روان شئ، او نور خلق هم هغې ته راوبولئ. او د معاندينو د جګړې فيصله الله تعالی ته وسپارئ، چې هغه د دوی په ګردو "ټولو" حرکاتو ښه پوه او خبر دی. د قيامت په ورځ به د دوی ددغو ټولو اختلافونو او جګړو عملي فيصله وکړي. ته د دعوت او تبليغ فرض ادا کړه او د دوی په فکر کې ډېر سر مه خوږوه، د دا سې معاندينو علاج يوازې پاک الله(ج) سره دی.

تنبيه: د (فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ) مطلب دا هم کېدای شي کله، چې د هر امت لپاره الله تعالی بېل دستور العمل مقرر کړی دی، چې په هغه سلسله کې د دغه محمدي امت ته هم شريعت راغلی دی؛ نو بيا د جګړې سبب څه شی دی؟
"وَهَذَا قَبْلَ الْاَمْرُ بِالْقِتَالِ" ځينو مفسرينو د "منسک" معنی په ذبح او قرباني سره کړې ده. مګر اقرب هم هغه ده، چې مترجم اختيار کړې ده، والله اعلم.
ددې آيت د حکم او روښانتيا له مخې کولی شو ووايو، چې د ابراهيمي ملت لپاره، چې همدا اوس په دريو امتونو کې وېشلې ژوند کوي دري اديانه يا درې شريعته ورکړل شوي دي؛ خو ددې واړو بنسټ يو دی، چې په توحيدي عبادت کې تنظيمېږي. کله، چې خبره په هر يوه ملت څرخي؛ نو بيا موضوع د ابراهيمي ملت نه بره نورو ملتونو ته هم رسېږي. دا، چې دا نور ملتونه څه نومېږي او چېرته او په کومې زماني او مکاني حالاتو کې اوسېدل او د هغوی د شريعت نومونه څه دي؟ په قرآن کې د المؤمن سورآ د 78 آيت نه پرته نور څه په روښانه توګه ما نه دي ليدلي. د المؤمن سورآ په 78 آيت کې؛ خو يوازې دومره حضرت محمد(ص) ته ويل شوي دي، چې له تا نه پخوا 124 زره انبياء او رسولان استول شوي، چې د 29 تنو پيغمبرانو نومونه او قصې په قرآن کريم کې راغلې او د نورو په هکله توضيحات نه شته او دا هم نه ده څرګنده، چې د ابراهيمي ملت څښتنه؛ خو د سامي په نژاد کې اېښودل شوي آيا په هماغه مهال کې د انساني ټولنې په نورو نژادونو کې هم کوم ملت، چې د مستقل شريعت خاوند و موجوديت لاره او که نه؟ په هر حال د ځينو عالمانو او پوهانو په قول همدا اوس، چې د ابراهيمي ملت نه پرته نور کوم اديان شته دي او د هغوی تاريخ د اسلام له دين نه لا پخوا زمانو ته رسېږي ښايي په هماغو ملتونو کې وشمېرل شي، چې په قرآن کريم کې ورته اشاره شوې ده.

و: د اسلام دين که عربي فرهنګ:

ما د خپل ليک په يوه برخه کې د اوس مهاله اسلامي هېوادونو پر عملي سيستم نيوکه کړې او ويلي مې وو، چې هغه رښتينی اسلامي دين، چې په مکه او مدينه کې را نازل شوی و، په مدينه کې خاورو ته سپارل شوی دی او مورِ ته، چې څه راغلي يا راځي دا د عربو فرهنګي يلغار نه پرته بل څه نه دي، چې ددغې خبرې په مقابل کې ښاغلی زلمی "مومند" ډېر زيات پارېدلی او ډېر زيات زورېدلی دی، چې ګنې خدای(ج) مه کړه ما به کفر ويلي وي، يا به زه کافر شوی اوسم. نه داسې نه ده شکر الحمد لله لا هم مسلمان يم او مؤمن مسلمان يم، يعني يوازې لوی خدای(ج) ته مؤمن او مسلمان يم نه بل چاته. له دې امله په هر لمانځه لا په هر مهال کې لوی خدای(ج) نه پناه غواړم، چې د رټل شوي شيطان له وسوسو مې وژغوري. په دې هکله، چې څه ما ليکلي و او ښاغلي زلمي "مومند" له هغه نه څه انګېرلي دي؟ او بيا زما د درېغ دليل او برهان څه دی؟ يو درېيم ګړی کس غواړي، چې قضاوت وکړي، چې په دې لياره کې پوره پوهه ولري او د سياست له اړخه هم پوره ناپېيلی وي. که نه؛ نو تاريخ روښانه کړې، چې په عملي سيستم کې د پيغمبر لپاره د حضرت ابوبکر صديق رضي الله تعالی عنه او د حضرت عمر فاروق رضي الله تعالی عنه له خوا په پوره امانت په پرله پسې توګه تعقيب شوه؛ خو د حضرت عثمان رضي الله تعالی عنه د کار له پيل نه تر نزاع لاندې راغله څو، چې هغه حضرت شهيد کړل شو. په همدې توګه د

حضرت علي کرم الله وجهه د کار له پیل نه هم همغه د ځوکۍ لېونیانو د جګړې لپاره غوره کړله، چې په سلګونه سوچه مسلمانان لا، چې د حضرت پیغمبر اصحاب هم په کې ووژل شول؛ نو چې کله حضرت معاویه د واک په ګدۍ کېنېناست له دې نېټې نه دې وروسته ښاغلی زلمی "مومند" ووایي، چې څه وشول؟ آیا د عربو فرهنګي یلغار پیل شو او کنه، که ووایي، چې نه؛ نو بیا د امویانو او عباسیانو کړکېښ یا تاریخ ته دې مراجعه وکړي او ودې ګوري، چې دغو دوو په نامه اسلامي خلافتونو یوازې او یوازې د زلمي "مومند" له سیمې نه یې په کال کې څومره نجونې د وینځو په څېر او څومره هلکان یې د مریانو په نامه خپلو دربارونو ته وړې دي؟ په اسلام کې خو مریې توب له بېخه او بنسټه محکوم شوی او لغوه شوی و هغوی، چې د اسلام د خلافت دربار ته بې ګناه انسانان د وینځو او مریانو په نامه غوښتل او په دربار کې به یې له هغوی نه ناوړه، غیر اسلامي او غیر اخلاقي استفاده کوله او په دې توګه به یې د اسلامي احکامو په خلاف په انساني ټولنه کې د مریي توب ناوړه سنت ته وده ورکوله لکه، چې د زلمي "مومند" د بصیرت له سترګو نه بهر پاتې دي او هېڅ یې نه ویني.

پیغمبر حضرت محمد(ص)، چې د اسلام د دین د عملي سیستم باني هم دی، په عملي سیستم کې د واکمنۍ لپاره یې د ځای نیونې په هکله له پوهې، تقوی او پرهېزګارۍ له خاوندانو نه پرته بل څوک نه دی وړ ګڼلی، چې له همدې امله وه چې حضرت ابوبکر صدیق رضي الله تعالی عنه یې په خلافت کې وټاکل شو؛ خو چې کله معاویه واکمني تر لاسه کړله؛ نو اسلامي خلافت یې یوازې خپلې کورنۍ ته محدود او محصور کړ، او په دې توګه یې د عربو لپاره د اسلام په نامه او د اسلام تر بیرغ لاندې د عربو امپراتوري جوړه کړله.

لکه څنګه، چې د عملي سیستم د بحث په پخوانیو کرښو کې مو ولوستل او دا دی دلته یې هم لولو د معاویه د واکمنۍ د زماني نه را په دېخوا د اسلام دین په دوو جلا پړاوونو کې پر مخ تللی دی، چې یو یې نظري پړاو او بل یې عملي پړاو دی. نظري پړاو لکه څرنګه، چې ښایي د دیني علماوو او پوهانو له خوا سره د ټولو اختلافونو، چې د مذاهبو له لیارې رامنځته شوي په ښه توګه او په اصولي بڼه وروستني نسلونو ته رارسېدلي؛ خو عملي پړاو یې بیا د خواشینیو او غمونو نه ډک تاریخ لري. وګورئ پیغمبر(ص) او د هغوی راشدین خلفاء په دنیا کې فقیرانه ژوند لرلو او له دنیا نه یې هم په تشو او خالي لاسونو رحلت کړی دی؛ خو د هغوی نه وروسته نور؛ نو اسلامي واکمنانو د فرعوني دبدبې او قاروني شتمنیو سره یو ځای له دې دنیا نه تللي دي.

تېر په هېره همدا اوس او په همدا اوسني افغانستان کې به وګورو. هغوی، چې ځانونه د اسلام د دین وارثان ګڼي کله یې هم په خپلو لاسونو کار کړی دی؟ او کله یې هم چېرته خپل لاسونه تناکې کړي دي؟ چې هر یو یې میلیاردر دی. او هر یو یې هم د اسلام په نامه د ولس د واک مدعي دی؟ د شیعه ګانو کار؛ خو لا بل منګه دی. دغه واکمنه عملي سیستم د دې سبب شوی دی، چې د اسلام د دین د اصولو د غوښتلو په لیاره کې هره هڅه نیمګړې او نیمه خوا پاتې شي. موږ د ایران د اسلامي انقلاب په پلوۍ چیغې ووهلې؛ خو هغه انقلاب د شیعه مذهب په تنګه سیمه کې د خمیني له خوا په یوه نه خوځېدونکي موږي "مېخ" کلک وتړل شو.

موږ په افغانستان کې د اسلامي انقلاب د جهاد په پلوۍ هر څه وښندل؛ خو په نتیجه کې څو تنه میلیاردره لېډران او پاټک لرونکي قوماندانان مو وګټل، چې هر یو یې د واکمنۍ پر سر د بل د سر

پر ښکولو ته شپېږ شماري. هسې میلیاردران، چې د جهاد د زمانې نه مخکې د افغانستان په اسمان کې یې ستوری نه لاره او په ځکه کې یې سیوری. مګر اوس هر یو یې د جهاد له برکته شخصي ټوپکیان لري، پاټکونه یې جوړ کړي، لیارې شوکوي او جنایتونه کوي؛ خو موږ افغانان لا اوس هم ناست یو له ځانو کټوري غواړو. زلمی "مومند" چې یقین دی لکه زما په څېر به لا هم له افغانستان نه بهر اوسي او افغانستان ته د تللو لیارې به هم پرې بندې وي؛ خو د خپلو دغسې د پردیو له خوا جوړو شویو میلیاردره اسلامي لېډرانو نه په اسلامي نړۍ کې اسلامي خلافت غواړي؛ نو پوښتنه داده، چې څرنګه خلافت؟ آیاد خلفای راشدینو په څېر؟ که د معاویه له خوا، چې کوم خلافت رامنځته شوی و؟ که چېرې وو ایي، چې د خلفای راشدینو په څېر خلافت غواړي؛ نو دا هم باید ومني، چې د داسې اسلامي میلیاردره لېډرانو په لاسونو هم هېڅکله هسې اسلامي خلافت نه شي جوړېدلی او دا هم همغه خبره ده، چې وايي: ته چې له لال خان نه او به غواړې، تږی نه یې.

تر دې لا بر بنده جفا په فرهنګي اړخ کې ده، چې د دغو میلیاردرو له خوا لکه د مثال په توګه د ښاغلي عبد الرب رسول سیاف په مستقیم امر او هدایت عملي شوې ده. وګورئ د نوموړي د تنظیم چاپي خپرونو ته، چې د جهاد په دوران کې په پېښور کې یې لرلې. هغو به په ډېره ناروا او غیر دیني توګه د پښتون پښتني نومونه غیر اسلامي ګڼل او پر هغوی به یې عربي نومونه اېښودل او بیا به یې د خوشالۍ د محفل په ترڅ کې هغه پښتون، چې له نیکونو نه راهیسې مؤمن او مسلمان و په نوي نامه سره نوی او سوچه مسلمان ګڼلو. آیا دغسې چال چلند د نورو ولسونو د فرهنګ په له منځه وړلو کې بربنډ فرهنګي یلغار دی او که نه؟ او نه پوهېږم، چې ښاغلی زلمی "مومند" به دغسې کارونو ته د عربو فرهنګي یلغار وايي او که نه؟ که چېرې ځواب منفي وي؛ نو بیا دې لطف وکړي او ودې وايي د اسلام په نامه د نورو ولسونو د فرهنګ او کلتور نابودولو او محوه کولو کار د قرآن شریف د کوم آیت د حکم پر اساس جواز لري؟

ښاغلي زلمي "مومند" خو د اسلام په هکله د خپلو انګېرنو د تایید لپاره د یوې انګلیسي ژورنالیستې مېرمن "ریډلي" نوم هم اخستی او ویلي یې دي، چې د طالبانو له خوا ځو ورځې په جلال آباد کې پندي شوې وه. زه هم وايمه، چې رښتیا ما هم اورېدلي و؛ خو د دعوت د خپرونې په همدغې ګڼې کې، چې د زلمي "مومند" نیوکه پکې خپره شوې دغه خبر هم په 14م مخ کې خپور شوی دی. نوموړې مېرمنې ویلي دي، چې د طالبانو له خوا ترغیب او تشویقه شومه څو د اسلام دین ومنم. کله، چې له بنده راخلاصه شومه او لندن ته راغلمه، په لندن کې مې له یوه اسلامي عالم نه د اسلام د دین په هکله خپل معلومات بشپړ کړل او دا دی د اسلام دین مې ومانه. د دعوت خپرونه په خپل دغه خبر کې د نوموړې مېرمنې له خوا زیاته کړې، چې: په هېڅ یوه اسلامي هېواد کې د اسلام ریښتونی سیستم نشته. هغې د طالبانو او همدا راز د سعودي په چارو اکو ګوت نیونې کړې او ویلي یې دي، چې اسلام یې د خپلو اهدافو او کلتوري چارو لپاره ګرځولی دی.

دا وه د مېرمن "ریډلي" خبره، چې بیا هم پر عملي سیستم راڅرخي، او د زلمي "مومند" انګېرنو ته منفي ځواب وايي.

ز: مؤمن او مسلمان د قرآن له نظره:

د الحجرات سورآ په 14 آيت کې داسې لولو:

ترجمه: وويل صحرايانو ايمان راوړی دی موږ، ووايه محمد(ص): دوی ته له سره ايمان نه دی راوړی تاسې ليکن ووايئ اسلام راوړی دی موږ او له سره نه دی ننوتی ايمان په زړونو ستاسو کې.

تفسير: دلته دا رابښيي، چې ايمان او يقين کله، چې په پوره ډول "طريقه" په زړه کې را ښخ شي او بېخ ونيسي؛ نو په هغه وخت کې غيبت، عيب لټول او نور خراب خصلتونه له سرې ځنې لرې کېږي. هر هغه سړی، چې د نورو عيبونه لټوي او آزار ور رسوي؛ نو دی دې وپوهېږي، چې تر اوسه پورې يې ايمان په پوره ډول "طريقه" په زړه کې ځای نه دی نيولی. د ابن کثير رحمآ الله عليه په اتم جلد 24 مخ کې يو حديث ليکلی شوی دی:

يا معشر من آمن بلسانه ولم يفض الايمان الى قلبه الا تغتابو المسلمين ولا تنبعو اعوراتهم.

تنبيه: له دې حديث څخه د ايمان او د اسلام فرق ښکارېږي او هم دا خبره له حديث د جبرئيل او نورو څخه هم ثابتېږي په حديث مرويه د ابي هريرآ رضي الله تعالى عنه کې، چې په کتاب الايمان د مشکوآ کې راغلی فرق د ايمان او اسلام داسې فرمايي:

المسلم من سلم المسلمون من لسانه و يده، والموْمن من آمنه الناس عل دمائهم و اموالهم. "

ترمذي "له اکثري نصوص څخه داسې معلومېږي، چې هغه څوک، چې په اسلام راوړلو سره دا نظر هم ولري، چې له شکنجې د مسلمانانو څخه مامون پاتې شي او يا داسې نور اغراض، چې کفر ته اړونکي نه وي، غوره کړي. داسې شخص مسلمان بلل کېږي، چې هنوز نور د ايمان دده په زړه کې نه دی کامل شوی؛ نو هم دا وجه ده، چې له غيبت کولو او عيب لټولو څخه ځان نشي ساتلی. او هغه څوک، چې بلا قيد او شرط او په خپل ذوق سره په اسلام کې داخلېږي دا هغه اشخاص دي، چې نور د ايمان د دوی په زړونو کې کامل شوی؛ نو خولې او ټول حواس يې نه غواړي، چې په غيبت او يا نورو باطلو باندې وخوځېږي.

د الحجرات سورآ په 15 آيت کې په پرله پسې توګه لولو چې:

ترجمه: بې شکه، چې صادقان موْمنان هغه کسان دي، چې ايمان يې راوړی دی په الله(ج) او په رسول ددغه "الله(ج)" باندې بيا شک نه کوي په ايمان کې او جهاد کوي دوی په مالونو خپلو سره، چې لګوي يې په اعلا د کلمآ الله کې او په ځانونو خپلو سره، چې جهاد کوي په لياره د الله(ج) کې دا کسان هم دوی رښتيني دي په دعوی د "ايمان" کې.

دا وه د موْمن او مسلمان تر منځه د تفکيک روښانه بېلګه. او په دې توګه به موږ وپوهېږو، چې موْمن څوک دی او مسلمان څوک؟ او دا به هم ووايو، چې هغو کسانو، چې د جهاد په نامه د جهاد له اړخه ميلياردران شوي دي؛ نو هغوی به په کومې کټه ګوری يا ډله کې راشي؟ ځکه، چې د هغوی اوصاف نه په موْمن کې شته او نه په مسلمان کې. هغو، چې د جهاد په نامه او د جهاد له اړخه ميلياردران شوي او هر يو يې ددغو شتمنيو په زور د ناروا نفوذ او وجاهت خاوندان شوي دي، ځانته ځانته ټوپکيان لري، ځانته ځانته په لپارو او واټونو کې پاټکونه جوړوي او په دې توګه شوکې او جنايتونه کوي، بې ګناه انسانان وژني او خلق الله ازاروي. دغسې کسان، چې نه د موْمن په ډله کې

راځي او نه د مسلمان په ډله کې آیا ددې ورټیا به هم ولري، چې د اسلامي ټولنې د رهبرۍ او زعامت مدعیان واوسي؟.

ح: د مؤمن مسلمان د قتل په هکله:

د النساء سورا آ په 93 آیت کې داسې لولو:

ترجمه: او هر څوک، چې مړ کړي کوم مؤمن په قصد سره او د مسلمان دغه قتل روا هم وګڼي؛ نو جزا دده دوزخ دی، په داسې حال کې، چې تل به وي دی دغه حلال ګڼونکی د قتل په هغه دوزخ کې او غضب "قهر" کړی دی الله(ج) په ده باندې او لرې کړی دی "الله(ج)" دا قاتل له خپل رحمت څخه او تیار کړی دی ده لره عذاب لوی.

تفسیر: یعني کوم یو مسلمان په غلطۍ سره نه؛ بلکې په قصد سره او سره له دې، چې ښه یې پېژني، چې مسلمان دی؛ وژني یې؛ نو دده لپاره په آخرت کې جهنم او لعنت او لوی عذاب دی او په کفاره سره ترې نه خلاصېږي او دنیوي سزا یې همغه ده، چې په (2) جزء د البقره په (178) آیت (22) رکوع کې تېره شوه.

فایده: د ګردو عالمانو په نزد "خلود فی النار" هغه چا لره دی، چې د مسلمان وژل حلال ګڼي. ځکه، چې د هغه په کفر کې شک نشته. یا باید له "خلود" تل تر تله ځنې تر اوږدې مودې پورې په جهنم کې هستوګن وي. یا خو به داسې قاتل مستحق د همداسې لویې سزا وي. وروسته الله تعالی په خپله مالک او مختار دی او "خلود فی النار" او "خروج عن النار" دواړه دده کار دی، هر څه، چې اراده یې وي همغسې کوي. والله اعلم.

یادونه: د البقرآ سورآ "178" آیت د قصاص په هکله دی، چې باید اصیل سړی د اصیل سړي په بدل، مریي د مریي په بدل او ښځه د ښځې په بدل کې قصاص شي.

په پورته توګه مو ولوستل، چې: څوک، چې د یو مؤمن مسلمان سړي په قصدي توګه وژل روا ګڼي، د هغه په کفر کې شک نشته. ځکه، چې ښه یې پېژني مسلمان دی؛ خو وژني یې، او په دې توګه یو ناروا عمل، چې قتل عمدي دی روا ګڼي. له دې امله د دوزخ، لعنت او د لوی عذاب مستحق ګڼل کېږي. زموږ په هېواد کې دا پینځه ویشت کاله کېږي، چې د جهاد په نامه او د جهاد له اړخه میلیونو او میلیاردرو مشرانو په امر، چې هر یو یې ځانته مسلحه تنظیم لري د سوونو زرو مسلمانانو وینې تویې شوې او په لکونو کونډې، بورې، یتیمان یې تر مستقیم ظلم، زور او آزار لاندې ساتلي دي. لا، چې د اسلامي نظام د مشرتابه د واکمنۍ مدعیان هم دي. هغه د چا خبره، چې زه دې په پیرۍ کې شک لرمه، ته لا ځانته مریدان نیسې.

د قرآن کریم د روښانه آیت د حکم په اساس د دوی په مسلمانۍ کې شک دی؛ خو دوی د نورو مسلمانانو پر مسلمانۍ باندې نیوکې لري لا، چې هم په ډېره بې حیایۍ سره مدعیان دي او وایي، چې موږ د جهاد په لیاره کې قربانۍ ورکړې دي او له دې امله د مشرتابه حق زموږ دی. مګر داسې چا هم له هغوی نه ونه پوښتله، چې وروره! مهرباني وکړه او ووایه، چې: تا د جهاد له دوران څخه مخکې څه لرل؟ او اوس څومره کورونه، ځمکې، اپارتمانونه، سرایونه او په داخلي او خارجي بانکونو کې ډالرې

لري؟ دغومره ډېره سرمايه دې له کومې لياري پيدا کړله؟ که چېرې خبره د جهاد في سبيل الله وي؛ نو تا بايد د پيغمبر او د خلفاء راشدينو او نورو صحابه وو په څېر د لوی خدای(ج) د امر په اساس خپله سرمايه د جهاد په لياره کې لګولې وای او اوس دې هېڅ نه لرلای؛ خو ته په خلاف د هغوی لوی سرمايه دار يې او څوک ستا له لاسه په خپله سيمه کې يوه بسوه ځمکه هم د سر پناه د جوړولو لپاره نه شي پېرلی. دا ځکه، چې تا په ناروا توګه ډېرې پيسې تر لاسه کړې او هر چېرته، چې څوک خپله ځمکه، کور يا نور جايداد وپلوري ته يې په لوړه بيعه رانيسې. په دې توګه په لومړي پړاو کې د جهاد له اړخه په ناروا توګه دې ځان د شتمنۍ خاوند ګرځولی او په دې دويم پړاو کې په هماغه ناروا وو شتمنيو سره لګيا يې د بې وزلو انسانانو د ژوند سيمه تنګوې، او له دې امله پر خلق الله باندې ظلم او تېری کوې.

دا خو د زموږ په هېواد کې د جهاد د ميراث خورو حالت. د اسلامي نړۍ په نورو عربي او غير عربي هېوادونو کې هم څه ناڅه په ډېر لږ توپير سره د واکمنۍ د مدعيانو حالت هم لا داسې دی.

ط: په نړۍ کې د يو واحد اسلامي عملي سيستم:

په افغانستان کې ځان ځاني او د شتمنيو لمانځنه مو په خپلو اسلامي ډلو او د جهاد په مدعيانو کې وليدله. ښه به وي، چې وڅېړو آيا په ټوله اسلامي نړۍ کې د داسې ځواکونو له خوا د يو واحد اسلامي سياسي سيستم د جوړېدلو امکان شته او که نه؟ ځواب يو دی او هغه دا، چې: هغوی، چې په خپل کلي، خپل ښار او خپلې سيمې کې د واحدې مشرۍ پر واکمنۍ نه جوړېږي؛ نو په ټوله اسلامي نړۍ کې به څنګه پر يو واحد سيستم او واحد مشرتابه باندې روغې جوړې ته ورسېږي؟ له دې امله ما مخکې تر دې په خپلې ليکنې کې ويلي و، چې اسلامي نړۍ اوس اوس پر يو واحد عملي سيستم باندې نه شي راټولېدلی. مګر ښاغلي زلمي "مومند" په خپل غبرګون کې زما خبره له بنسټه رد کړله او مدعي شو، چې لکه څنګه، چې پخوا هم اسلامي نړۍ پر يو واحد عملي سيستم راټوله شوې وه، له دې وروسته هم دا خبره ممکنه ده، چې يو ځل بيا پر يوواحد عملي سيستم راټوله شي. هغه د خپلې خبرې په تاييد د مثال په توګه د تېرو زمانو اسلامي خلافتونو ته د دليل په توګه اشاره کړې او په اوس مهال کې يې په پاکستان، افغانستان او يران کې د مېشته وو سنيانو او شيعه ګانو د يو ځای ژوند کولو ثبوت ښودلی دی.

فکر کوم، چې تاريخي پېښې د زلمي "مومند" د فکر او اند په خلاف دريځ لري. هغه دا، چې: په عملي سيستم کې د اسلام لومړنی سوچ خلافت د حضرت ابوبکر صديق(رض) او د حضرت عمر فاروق(رض) خلافتونه وو، چې د پيغمبر(ص) پر لياره به يې يون لاره؛ خو لا هم د عربو په جزيره کې محدود وو. کله، چې د دغه واحد سيستم خلافت حضرت عثمان(رض) ته رسېږي څه ناڅه خپل سوچه توب ښيي. مګر هغه حضرت په شهادت رسېږي او د خلافت دنده حضرت علي کرم الله وجهه ته سپارل کېږي. په دې مهال کې، چې د خلافت د واکمنۍ سيمه د عربو د جزيرې نه بهر لا تر افغانستانه هم رسېدلې وه، پر خلافت باندې نزاع او جګړه راپېښېږي، چې په نتيجه کې حضرت علي کرم الله وجهه له خلافت ګوښه او د خلافت واکې حضرت معاويه ته سپارل کېږي او حضرت معاويه؛ نو د خپل خلافت د واکمنۍ واکې د سوتې په زور ساتي. که د هغې زمانې تاريخي پېښو ته وکتل شي، هېڅوک به داسې ونه شي ويلی، چې ګنې د امويانو او بيا د عباسيانو په خلافت کې عربي او غير عربي مسلمانان ټول په

ټوله د خلافت په عملي سیستم باندې راضي وو، او اسلامي نړۍ په یو واحد اسلامي عملي سیستم کې ژوند کاوه. په دې توګه باید ووایو، چې په ټوله اسلامي نړۍ کې د یو واحد اسلامي عملي سیستم واکمنېدل یوه خبره او په یوه سیمه کې د سني او شیعه د ګډ ژوند لرل بله خبره ده، چې سره جلا موضوعګانې دي او هېڅ ممکن نه دی، چې یو د بل سره پیوند ومومي. راغلو دې ته، چې آیا د تاریخ په اوږدو کې پر اسلامي نړۍ باندې کوم یو واحد اسلامي عملي سیستم کله هم واکمن شوی و او که نه؟ دغې خبرې ته تاریخ په خپله په روښانه توګه ځواب لري او زه نه غواړم له دې نه زیات په دې هکله څه ووایم.

ی: نارینه او ښځینه وو ته مساوي مکافات او مجازات یا په بله ژبه مساوي حقوق:

د آل عمران سورا، چې مدني دی په تلاوت کې دریېیم او په نزول کې (89 یم) سورا دی په (195 یم) آیت کې داسې لولو:

ترجمه: پس قبولې کړې دوی لره دا دعاوې رب د دوی په دې شان، چې بېشکه نه ضایع کوم عمل د هېڅ عمل کوونکي له تاسې نه، نارینه وي دا عامل یا ښځینه وي. ځکه، چې ځیني ستاسې دي له ځینو نورو او ماته په مکافات کې ګرد سره یو یئ.

تفسیر: یعنې نارینه وي که ښځینه، زموږ په دربار کې د هېچا خواري او تکلیف نه ضایع کېږي. هر څوک، چې هر کار وکړي ثمره به مومي. دلته عمل شرط دی. د نېک عمل په وسیله یوه ښځه هم د خپل استعداد سره سم د آخرت هغه لوېې درجې حاصلولی شي، چې نارینه یې حاصلولی شي. کله، چې تاسې نارینه او ښځې د انساني یوې نوعې افراد یئ او له یوه آدم علیه السلام څخه پیدا شوي یئ او په اسلامي رسۍ سره تړلي یئ، او یو اجتماعي ژوندون لرئ، او د معاشرت په چارو کې ګرد "ټول" سره شریکان او مله یئ؛ نو عملونه او د هغوی ثمرات مو هم یو شی وګڼئ.

په روایتونو کې راغلي دي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ام سلما(رض) عرض وکړ: یا رسول الله(ص) په قرآن کریم کې هېچېرې زموږ د ښځو د هجرت او نورو حسنه اعمالو په نسبت کوم خاص ذکر نه دی راغلی. نو د هغه ځواب په دې آیت سره ورکړل شو.

د پورتني آیت د حکم پر اساس د ښځو او نارینه وو تر منځ ټول هغه توپیرونه او امتیازات، چې په ټولنه کې د نر او ښځې تر منځ واکمن وو، لغوه شوي او دا خبره په ډاګه شوې، چې د دواړو لپاره مکافات او مجازات په برابره او مساوي توګه تاکل کېږي. وګورئ مکافات د ښو کارونو او اعمالو لپاره او مجازات د ناوړه کارونو او اعمالو لپاره وي. که څوک په ټولنه کې ددې واک او اجازه ونه لري، چې په آزادانه توګه د خپل ژوند ازمېښت وځلوي، هغه به څرنګه د مکافاتو یا د مجازاتو وړ او مستحق وګرځي. د ژوند په ډګر کې د ازمېښت لپاره، چې ښایي دغه خبره د انسان د خلقت رښتینی راز وګڼل شي. آزاد نه وي او لکه څرنګه، چې په ځینو اسلامي ټولنو کې لا تر اوسه پورې هم ددغه ذهنیت واکمني دوام لري، چې ښځه نه شي کولی له کوره بهر په آزادانه توګه کار او فعالیت وکړي، له بنسټه غلطه او ناروا ثابتېږي. ددې آیت دغه حکم ددې سره سره، چې ښځو ته لومړنی حق، چې ځان پېژندنه ده ورښودلې، هغوی ته یې په ټولنه کې لا د ټولنې د کار په پراخه ډګر کې هم د کار او ازمېښت د مساوي حق ضمانت کړی دی. ځکه، چې په دې آیت کې دواړو ته مکافات او مجازات په مساوي او برابره توګه

اعلان شوی دی. له دې امله هېڅوک نه شي کولی، چې وو ایي په اسلام کې د ښځې او نر لپاره مساوي حقوق نشته. یا دا ، چې ښځه نه شي کولی له کوره بهر کار یا د زده کړې لپاره لاړه شي.
ددې آیت له محتوا نه دا هم ځرګند ېدلی شي، چې په آخرت کې هم لکه څرنګه، چې نارینه وو ته په مکافاتو کې جنت، حورې او غلمان ور رسېږي. ښځو ته هم په هماغه توګه جنت، حورې او غلمان په مکافات کې شته؛ نو د پښتو ژبې ددې لنډۍ پر مخ چې وایي:

په دنیـــا ښـــه راسره وکـــــــــړه
په آخرت کې د هر چا بېل دې کورونـــه

دا هم په ډاګه کوي، چې په آخرت کې د مکافاتو له امله ښځو ته هم لکه د نارینه وو په څېر په مکافاتو کې جنت، حورې او غلمان په انتظار کې دي؛ نو زما خبره د هغو ښځو خاوندانو ته ده، چې هغوی په دنیا کې د ښځو حقوقو ته په درنه سترګه نه ګوري، خپلو ښځو سره د حیواناتو په څېر چال چلند لري او رنګا رنګه سزاګانې ورکوي. د دا رنګه چال چلند خاوندان به وکولی شي په اخرت کې د خپلو دنیایي مېرمنو سره یو ځای ژوند وکړي او که نه؟ ځواب ځرګند دی، چې:
په آخرت کې د هر چا بېل دي کورونه

ک: ږیره او مسلماني:

ښاغلی زلمی "مومند " د ږیرې په هکله ډېر زیات زور ېدلی دی، چې زه نه غواړم ځوک له ما څخه خواشیني وي. ما په ټول قرآن کریم کې یوازې یو آیت وموند ، چې د مفسر له خوا په تفسیر کې په ږیرې پورې یې هم تړاو میندلی، هغه هم داسې لولو:
د النساء سورآ 119 آیت:

ترجمه: شیطان وایي: او زه به هرو مرو ګمراه کوم خامخا دوی او هرو مرو زه به په باطلو امیدو کې خامخا واچوم دوی او هرو مرو به زه امر وکړم خامخا دوی ته، چې پس هرو مرو څیروي به دوی خامخا غوږونه د چارپایانو او زه به هرو مرو امر وکړم خامخا دوی ته پس هرو مرو تغییر به ورکړي دوی خامخا پیدا اینبت د الله(ج) ته.
تفسیر: یعني هغه کسان، چې زما په برخه کې راځي دوی به له حقې لیارې څنې ګمراه کوم او د دوی په زړونو کې به د دنیوي ژوند او د فاني دنیا مینه اچوم او دوی به له قیامت، حساب، کتاب او نورو اخروي امورو څخه غافل کوم. او دا خبره به دوی ته ورښیم، چې د څناورانو غوږونه څیرې کړي او د بتانو په نامه یې خوشې کړي، او د الله تعالی پیدا کړې صورتونه او د هغو مقررې کړې څېرې واړوي.
فایده: د کافرانو دستورو ، چې د غوا ، خوسي ، مېږې "ګډې "، ورې او اوښ "جونګې " به یې د بت په نامه کول، او د هغو غوږونه به یې څیرول او په غوږونو کې به یې نښې اچولې، بیا به یې سرخوشې پرېښودل. د صورت بدلول لکه خصي کول یا په ستنو سره د بدن سورې کول او په هغه سره شنه یا بل ډول خالونه ایښودل یا زرغون داغ ورکول یا د وړوکې پرسر باندې په کوم اسم او رسم سره کمځۍ او بل رنګ وېښتان د بل چا په نامه ایښودل "یا په منهیاتو " کې د خپلو اندامونو خوځول، یا د حلالو تحریم،

یا د حرامو تحلیل او نور، چې په موږ مسلمانانو باندې لازم دي، چې له دغو ګردو ځنې ځانونه وژغورو.

د ږیرې خرېیل "کلول" هم په همدې تغییر کې داخل دي او د الله تعالی هر څومره احکام، چې دي د هغه حرامول، یا یې حرام حلال ګڼل، انسان له اسلام ځنې باسي؛ نو هر څوک، چې په داسې خبرو کې مبتلا وي په یاد دې ولري، چې د هغه شیطان په همغه ټاکلې برخه کې داخل دی چې ذکر یې پاس وشو.

دا وه د آیت ترجمه او د مفسر تفسیر. که په رښتیا سره د ږیرې په خرېیلو "کلولو" په څېره کې تغییر او بدلون راځي؛ نو په دې حساب او سني د سک د طریقي پیروان، چې نه ږیره خریي، نه برېت او نه د سر وېښتان؛ نو د مفسر په قول ددې آیت د حکم سره سل په سلو کې سم روان دی. او دا حکم یې په پوره توګه عملي کړی دی. کنه؛ نو اصلي څېره هغه ده، چې انسان له موره پیدا شي. که په پیدایښي څېره کې کوم مصنوعي بدلون راوستل کېږي البته هغه به په حرامو کې راځي؛ نو په دې اساس کله، چې ماشوم له موره پیدا شي هغه نر وي یا که ښځه امرد وي. یعنې پر مخ یې وېښتان نه وي؛ خو کله، چې د بلوغ حد ته ورسېږي او بالغ شي، که نارینه و؛ نو پر مخ یې وېښتان رازرغون شي او که ښځینه وه؛ نو مخ یې په خپل حال پاتې کېږي؛ نو په دې توګه دغه د مخ وېښتان د هغه د وجود نه بهر د هغه د جنسي پېژند ګلوۍ نښه شي. له دې امله زما په اند ږیره نه یوازې، چې د سړي د پېژند ګلوۍ نښه ده؛ بلکې د سړیتوب ګاڼه یې هم ګڼلی شو. دلته ده، چې په دې هکله ټولنه د تبلیغ، ترغیب او تشویق له لیارې پوهونه غواړي، نه د سوټي، په وسیله وهل ټکول، بند او ځنځیر. تر دې علاوه که څوک وایي، چې د ږیرې اوږدول د احادیثو په قول فرض دي یا که د زلمي "مومند" په څېر څوک وایي، چې ږیره سنت موګد او واجب ده. یا که څوک وایي، چې نه فرض ده نه واجب ده او نه سنت ده. تر اوسه پورې زما تر سترګو څه نه دي راغلي. په قرآن کریم کې، چې د اسلامي دین د اصولو اصل دی. په دې هکله په روښانه توګه ما څه نه دي لیدلي، چې فرض وګڼل شي. په احادیثو کې؛ خو زما پوهه نیمګړې ده. که چېرې په ثقه وو احادیثو کې داسې څه وای؛ نو ښایي ډېر پخوا به د ټولنې د پوهولو لپاره خپاره شوي وای. سره ددې هم ددې بحث مخه پرانستې پاتې ده، هیله ده که چا په دې هکله قرآني آیت یا کوم ثقه حدیث وموند هغه به اسلامي ټولنې ته وړاندې کړي. راغلو دغه ذهنیت ته، چې په دغه تېرو دوه درې لسیزو کې زموږ پر افغاني ټولنې یې کلکه او نه ماتېدونکې واکمني لرله، چې: ږیره لرل فرض دي او که څوک ږیره خریي "کلوي" هغه د فرضو تارک دی. یا دا، چې حرام یې حلال ګڼلي او کافر دی. د تامل وړ او تر پوښتنې راتلونکی امر دی.

باید ارومرو وپوښتل شي هغه کسان یا ډلې، ټپلې او ځواکونه، چې اسلام یوازې او یوازې پر ږیره لرلو مشروط او محدود ګڼي، هغوی به په خپله د دا رنګه ذهنیت د لرلو او چال چلند سره د اسلام د دین له اصولي دایرې څخه وتلی وي او که نه؟

ږیره د سیاست په څپو کې کله فرض شي، کله واجب شي، کله سنت شي او کله هېڅ. دغې ستونزې زموږ په سیمه کې یوازې زموږ د ولس د هر رنګه بنسټیزو پرمختګونو مخه ډب کړې او لا، چې یې د ځینو بې ګناهو مګر سوچه مسلمانانو افغانانو ژوند هم اخیستی دی. هغوی، چې زموږ ولس د ږیرې په نه لرلو زورولی، رټلی، وهلی او وژلی او همدا رنګه هغوی، چې زمو ولس د ږیرې د لرلو په تور ربړولی او له ژونده بې برخې کړی دی، دغه دواړه ډلې ارو مرو زموږ د ولس دښمن او د تاریخ جنایت کاران شمېرل کېږي او باید وغندل شي.

(نچوړ)

څه، چې ما ویلي دي او څه، چې په غبرګون کې نورو وویلي او څه، چې په قرآن کریم کې ویل شوي دي په تېرو کرښو او مخونو کې مو ولوستل. د هغو ټولو څرګندونو پر مخ دغو لاندېنیو پوښتنو ته په رښتینه ځواب اړین برېښي:

-1 ژبه د لوی خدای(ج) مخلوق دی او که نه؟ که چېرې ژبه د لوی خدای(ج) مخلوق ګڼل کېږي؛ نو هغه کسان، ډلې، ټپلې یا ځواکونه، چې د ځینو ولسونو د ژبو سره دښمني کوي، هغوی د لوی خدای(ج) د مخلوق سره د دښمنۍ له امله د لوی خدای(ج) دښمنان هم ګڼل کېږي او که څنګه؟ د قرآن کریم د الروم سورآ د 22 آیت په مخ ژبه د لوی خدای(ج) د قدرت د سترو نښو څخه شمېرل کېږي آیا د لوی خدای(ج) د قدرت د نښو سره دښمني به د هغه لوی ذات سره دښمني نه وي؟.

-2 نیشنلیزم کفر دی او که نه؟ که کفر وي په کوم دلیل؟.

-3 ملت پالنه، ملت روزنه، ملت وینښونه او ملت جوړونه د نیشنلیزم له مبادیو څخه شمېرل کېږي او که نه؟.

-4 د موسی علیه السلام د دین په بنسټ کې ملت پالنه، ملت ویښونه، ملت روزنه، او ملت جوړونه ځلېدلي ده او که نه؟.

-5 د موسی علیه السلام دین ته سوچه نیشنلیزم ویلی شو او که نه؟.

-6 د بني اسرائیلو همدا اوسني دولتي تشکیلات پر اسرائیلي نیشنلیزم ولاړ دي او که نه؟

-7 د اموي، عباسي او عثماني خلافتونو ته سوچه اسلامي خلافت ویلی شو او که نه؟.

-8 کله هم د خلفای راشدینو نه وروسته چېرته هم د اسلام د دین پاک، سوچه او سپېڅلی سیاسي نظام رامنځته شوی او که نه؟.

-9 د اسلامي نړۍ لپاره په اوسنیو واکمنو حالاتو او شرایطو کې د خلفای راشدینو د اسلامي خلافت په څېر سیاسي واکمني به غوره وي او که نه؟ که چېرې غوره وګڼل شي؛ نو د جوړولو امکانات یې څرنګه مطالعه کېدلی شي؟.

-10 زموږ په هېواد کې او همدا رنګه په ګاونډیو اسلامي هېوادونو کې، چې کومې سیاسي اسلامي ډلې، ټپلې او ځواکونه کوم، چې څه په واکمنۍ کې دي او څه د واکمنۍ لپاره په هلو ځلو بوخت دي، د اسلام د دین له نظره د اسلامي خلافت د جوړولو وړتیا لري او مستحق ګڼل کېږي او که نه؟.

-11 په افغانستان کې د جګړې یا د جهاد له امله را زېږېدلي میلونران او میلیاردران، چې څه د مشرانو او څه د قوماندانانو په نومونو همدا اوس او س په افغاني ټولنه کې لا، چې د ټولنې پر ولیو بار دي او واکمني لري د اسلام د دین د اصولو پر مخ سوچه مؤمنه مسلمانان ګڼل کېږي او که نه؟.

-12 د اسلام د دین لارښود حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او د هغوی صحابه کرام او خصوصاً

خلفای راشدینو ؛ خو د اسلام د دین لپاره د جهاد په لیاره کې خپلې تولې شتمنی وښندلې او کله، چې له دې دنیا نه یې رحلت کاوه خالي لاسونه وو. مګر زموږ په هېواد کې لا زموږ په ګاونډیو اسلامي هېوادونو کې د اسلام او جهاد په نامه یو شمېر زیاتو وګړیو ډېره زیاته شتمني تر لاسه کړې او د همدغو ناروا وو شتمنیو په زور پر خپلو هېوادوالو واکمني کوي. آیا ددغو دغه عمل اسلامي عمل دی او دوی په رښتینه توګه سوچه مسلمانان ګڼل کېدلی شي او که نه؟.

-13 هغو کسانو، چې د افغانانو غیر عربي نومونه په عربي نومونو بدل کړل او خپل دغه عمل یې اسلامي وګڼلو، د اسلام د پاک او سپېڅلي سوچه دین د احکامو سره برابر دی او که نه؟.

-14 یهودي امت، عیسوي امت او اسلامي امت د ابراهیمي ملت غړي دي او که نه؟ که چېرې دغه درې واړه امتونه د ابراهیمي ملت غړي وشمېرل شي؛ نو ددغو درې واړو امتونو تر منځ دښمني، جګړه او وژنې روا دي او که نه؟.

-15 په اسلامي امت کې د رامنځته شویو مذاهبو تر منځ دښمني، جګړې او وژنو ته په کومه سترګه کتلی شو؟.

-16 زلمي "مومند" په خپلې لیکنې کې ږیرې ته سره ددې، چې سیاسي رنګ ورکړی هغه یې سنت موکد او واجب ګڼلې ده. مګر د طالبانو د نظام د سیاسي واکمنانو په ګروهه ږیره له فرضیاتو څخه ګڼل کېدله او چا، چې ږیره خرېلې وه، هغه ته به یې ښه درنه سزا ورکوله. لکه ښکنځل، وهل او بندي کول. پوښتنه داده، چې ږیره سنت ده؟ واجب ده؟ او که فرض ده؟ دا ځکه، چې سزا؛ خو د جرم د ماهیت پر مخ ورکول کېږي؛ لکه د قباحت د جرم لپاره قباحتي سزا. د جنحې د جرم لپاره د جنحې د جرم سزا او د جنایت د جرم لپاره د جنایت د جرم سزا. که چېرې ږیره لرل فرض وي؛ نو تارک یې د جنایت د جرم مستحق دی. او که چېرې واجب وي؛ نو د جنحې د جرم د جزا وړ دی او که چېرې سنت وي؛ نو د قباحت د جرم د سزا وړ ګڼل کېږي. مګر طالبانو به بې له دې، چې د ږیرې د خرېیلو د جرم ماهیت او نوعیت تثبیت کړي د جنحې د جرم سزا ورکوله. یعنې په قول کې به یې د ږیرې خرېیل عمل جنایت ګاڼه او په عمل کې به یې د جنحې د جرم سزا ورکوله. او په دې توګه د هغوی د قول او عمل تر منځ توپیر موجود و.

-17 آیا مذاهب د سیاست د څپو زېږنده ده او که نه؟.

-18 ډېره غتېه او هر څه د مخه لومړنی پوښتنه داده، چې آیا د دین یا مذهب په نامه د نورو ولسونو فرهنګي دودونه او کلتوري رواجونه له منځه وړل روا عمل دی او که نه؟ که روا وګڼل شي په کومو دلیلونو؟.

دغو پورتنیو پوښتنو ته که چېرې په رښتینه توګه څرګندوني او معلومات وړاندې شي، زه باور لرم، چې خامخا او ارومرو هر وګړی به ووایي، چې: هر دین په خپل بنسټ کې نیشنلیزم دی. یعنې ملت پالنه، ملت وینبونه، ملت روزنه او ملت جوړونه د هر دین د اصولو څخه ګڼل کېږي. لکه څنګه، چې موسی علیه السلام هم خپل قوم یعنې بني اسرائیلو ته دغه خدایي موهبت په لاس کې ورکړ او ویې ویلې: ای قومه زما ! که چېرې غواړئ، چې آزاد او خپلواک ژوند ولرئ؛ نو د عمالقه وو د قوم سره وجنګېږئ، هغوی له دې ښاره وباسئ او ښار تاسې ونیسئ، چې دا د لوی خدای(ج) وعده ده، او دغه وعده یوازې ستاسې له خوا د جهاد او جګړې له لیارې تحقق مومي.

لکه څنګه، چې د موسی علیه السلام د مبارزې د زرې نچوړ وینو دا راته جوته کېږي، چې د هغه

مهال د سیمه ییزو او ټولنیزو ولسي شرایطو تر مخه د ملت پالنې، ملت روزنې او ملت جوړونې لپاره د لوی خدای(ج) له لوري یو رنګ احکام او هدایات راغلي، او بیا د عیسی علیه السلام په مهال کې د ملت جوړونې، ملت روزنې او ملت پالنې لپاره د ځینو بدلونونو سره د لوی خدای(ج) له لوري بل رنګ احکام او هدایات راغلي او همدا رنګه د ابراهیمي ملت د بشپړې جوړونې، روزنې او پالنې لپاره د حضرت محمدصلی الله علیه وسلم په مهال کې د هغوی په وسیله د اسلامي امت د موجوده دین احکام او هدایات راغلي دي.

او همدا رنګ دا هم د منلو وړ برېښي، چې: د المؤمن سورآ د **78** آیت پر مخ د نورو ملتونو د جوړونې، پالنې او روزنې لپاره هم د هغوی د مهال د سیمه ییزو، ټولنیزو او ولسي شرایطو سره سم د احکامو او هدایاتو سره یو ځای استازي استول شوي وي.

ددې اصل پر مخ ویلی شو، چې هر کله او په هر ځای کې لومړی د ملت زړی لکه د بني اسرائیلو په څېر په یوه قبیله، ځانګه یا ولس کې ایښودل شوې او زرغونه شوې او بیا ددغه زړي د ونې ښاخونو د نورو، ولسونو پر سر سیوری غوړولی دی.

دین، چې د ملت جوړونې اصلي جوهر دی؛ لکه د معمار په څېر یې هم د ملت د تعمیر د بشپړ اعمار لپاره له ژبې او وینې نه د خښتو، تیږو او سیمټو په څېر کار اخیستی دی. او دغه توکي لکه، چې د موسی علیه السلام په مبارزه کې وکارېدل، هر کله او د هر ملت په جوړونه کې هم کارېدلي دي، چې څوک ترې سترګې نه شي پټولی او هېرولی یې هم نه شي. همدغه لامل دی، چې ګروهې او ولس ته په لنډه توګه د دین نوم ورکړل شوی او دغو دوو توکو یعنې ملت او عقیدې باندې د دین نوم ایښودل شوی دی؛ لکه، چې دین بې له ولسه، او ولس بې له ژبې څه ارزښت نه لري، همدا رنګه هم ژبه بې له ولسه او ولس بې له ګروهې خپل ځلښت نه شي ځلولی او ارزښت نه شي تر لاسه کولی.

دريمه برخه

منظوم کلام

بولله

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
ځه غوندې سوله
ځه غوندې روغه
ځه غوندې مینه- د وروروليۍ را
ځه غوندې ژوند
ځه غوندې خوند
یو ځه ریښتینه- سمونوليۍ را

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
هاغه د پلار
نغری مې تود کړې
هاغه د کلي
ویاله مې رود کړې
ځه غوندې کښت
ځه غوندې زرعه
په خپل پټي کې- د خپلوليۍ را

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
د هجر شپه مو
چې پرې رڼا شي
چې یارانه مو
ښه په وفا شي
ځه غوندې ستوري
ځه غوندې سپوږمۍ
ځه غوندې لمر- بیا پر بليۍ را

ای لویه خدایه!
ای لویه خدایه!
چې واک مې خپل وي
په هر یو کار کې
چې ژواک مې خپل وي
په هر دیار کې
څه غوندې واک
څه غوندې ځواک
یو څه غښتلی- د ژوند بولۍ را

❋❋❋

ای لویه خدایه!
ای لویه خدایه!
له ولړې نه یو
هېڅ چرته تللي
له وچکالیه
تښتو له کلي
څه غوندې اوبه
څه غوندې دانه
د ژوند درمند کې- دلۍ را

❋❋❋

ای لویه خدایه!
ای لویه خدایه!
لږ څه خواږه کړه
دغه تراخه مو
لږ څه سیده کړه
دغه کاږه مو
څه غوندې هوسا
څه غوندې بسیا

یو څه نېکمرغه- د ژوند سلګۍ را

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
بیا مې تاریخ ته
سر لوړی بوځه !
بیا مې په سیمه
پوهیالي روزه !
څه غوندې بریا
څه غوندې غوریا
په هر مهال کې- د اتلولۍ را

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
دې بېلتانه یم
ډېر ځورولی
ډېرو وعدو یم
په زړه داغلی
څه غوندې وفا
څه غوندې وصال
د ژوند سندره- د ژوند ډولۍ را

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
بیا کړه زرغونې
وچې هیلې مو
بیا کړه ودانې
رنګې د برې مو
څه غوندې هڅه

څه غوندې وسه
دې مړوا يې تن ته- د ژوند ګولۍ را

اى لويه خدايه !
اى لويه خدايه !
په هاغه بڼ کې
د پلار نيکه مو
وټوکوه بيا
زړې اوده مو
څه غوندې ګل
څه غوندې تل
يو څه ښېرازه- د ښې سيالۍ را

اى لويه خدايه !
اى لويه خدايه !
د سر شملې ته
پګړۍ ريښمينه
د خپو خپلۍ ته
جرابې وړينه
څه غوندې نوې
څه غوندې ښکلې
تن ته جامې را- سر ته خولۍ را

اى لويه خدايه !
اى لويه خدايه !
د فريد خان
د خوشال خان
د ميرويس خان
د احمد خان

څه غوندې هوډ
څه غوندې هڅه
د پښتون والي - ریښتین ولۍ را

❋❋❋

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
زمونږ هرې پېغلې
هر یو زلمي ته
لا هم تر تله
هر یو بچي ته
څه غوندې ننګ
څه غوندې رنګ
څه غوندې وینه - د پلرګنۍ را

❋❋❋

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
دا پردېسي مو
ډېره اوږده شوه
دا بې وسي مو
لا هم توده شوه
څه غوندې وس
څه غوندې رس
په خپل هېواد کې - د نېکمرغۍ را

❋❋❋

ای لویه خدایه !
ای لویه خدایه !
څوک چې پر مونږ
سوچ کا د بلوسې
هغه هم ژر

له منځه يوسي
څه غوندې دوستان
څه غوندې ياران
د ژوند پر سيمه- غاړه غړې را

❋ ❋ ❋

اى لويه خدايه !
اى لويه خدايه !
چې مو مشرانو
شمله شي لوړه
چې مو کشرانو
هڅه شي وړه
بيا مو هر يو ته
په ښې سيالۍ کې
لا ښه غښتلي- اس د سورلۍ را

❋ ❋ ❋

اى لويه خدايه !
اى لويه خدايه !
بيا مې امين کړه
هره غوښتنه
چې مې کړه وړاندې
لويه څښتنه
يو څه په ژوند کې
له برمه ډکه
له خپله وره- ډکه ځولۍ را

❋ ❋ ❋

بن جرمني
200/7/10

د زرغون خان نورزي په ياد

چې نه مې راځي سترګو ته هېڅکله هېڅ مهال
راځه خو مې يو ځلې په ورشو کې ته د خيال

هېڅ و مې نه ليدي که مې کتلي په هر لوري
له ښاخه مې د پوهې وشلېده د فکر تال

که وهم که ګومان دی، که مې دي څه نور حواسه
په لټه د تا ښکاري، ستړي ښه ملال

وښايه چې يې چېرې؟ او له کومه ځايه څارې؟
پر ما دې هغه شوي، چې راغلي پر بلال

د لمر په څېر ښکاره شه، تود مې کړه پر خپلو وړانګو
يخنۍ د بېلتانه ته کړه لمبه اور د وصال

دا څه د ژوند پر سيمه مې، د غم وريا راغلې؟
هر څوک دي نن د ښمن ته، د وژلو مې دلال

چې ورنګوي سيمه ښه، زما د تن په وينو
ګاونډ کې مې هر ځواک دی، راولاړ لکه دجال

کودي مې پر سر مات شول، د منګي زما د کور
اوبه مې لا هم وچې وې چې څښل مې په تږول کال

راوښايه وريا به د خوښۍ له کومې راشي؟
منګي به راته جوړ کړي د خوښۍ کوم يو کلال؟

بيا هم به پښتانه شي په دې سيمه د سيالۍ کې
سرلوړي، ښه هوښيار، بسيا ، نېکمرغه او ننګيال؟

را ياد مې زرغون خان شو د نورزيو د ټبر
هغه چې پښتو ناوې ته اوبدلو د سر شال

هغه چې په مېړانه کې نامتو د پښتنو و
هغه چې د پښتو و د ادب د زنې خال

هغه چې به په ژبه د پښتو شعر ویلو
هغه چې د پښتو ادب ته وباښه جلال

هغه خو و د سیمې د ادب ښه پهلوان
هغه و په سیالانو کې، لا ښه غښتلی سیال

هغه رانه هېر نه کړې د پېریو په اوږد و کې
هغه په یاد ساته، زمونږ د هریو فرهنګپال

ښاغلی هېواد مل چې په پښتو پښتون مین دی
په هکله د نورزي د لمانځنې وکړ سوال

ښاغلی هېواد مل دی او ښاغلي یې اندونه
ښاغلي دي کارونه لا د دغه هېواد پال

هوسا ، بسیا ، نېکمرغه او اوږد ژوند ورلره غواړم
جنت کړې ور په برخه، بې خلله بې زوال

"انځور" نه کړې رنځور، چې لا تندی یې دی روښانه
له "ستوریو" کړې را ډکه هره خوا مې د هلال

ای ته چې نه مې ذهن کې ځایېږې، نه دی وینم
ساته ما "څاپی" هم له هرې پېښې د وبال

بن جرمني
3/3/2001

یادونه:

1. هېواد مل- زلمی.
2. انځور- زرین.
3. ستوریو- کبیر ستوری او زامن یې.

طالب ته!

زه وایم په تا پسې، ته وایې په ما پسې
وایي نور عالم په ما او تا پسې

خومره پسپسکې چې دي ما پسې
هومره پسپسکې دي هر چا پسې

دا خو دغه ژبه ده په خولې کې مو
اورې چې را اورې هره خوا پسې

جوړې کړې فتنې هر کله هر رنګه
راوړې د تیارو لښکر رڼا پسې

مه ګڼه سیالګره د سیالۍ په دود
هر څه که تباه شي په بلا پسې

هر څه ته اړتیا شته د ژوند سیمه کې
نه یوازې زېرمې د عقبا پسې

نه یوازې زه د ژوند اړتیا غواړم
ته لا ځغلې هم د ژوند اړتیا پسې

زه درته دعا د خیر کومه تل
ته راته پرانیزې خوله ښېرا پسې

زه وایمه ورانې را ودانې کړه
ته مې ورانوې ودانې لا پسې

ما ګڼل چې تا سره به وپایم
تا کړمه له دې هیلې جلا پسې

زه وایمه غلی اوسه کار وکړه
ته کوې غوغا لا په غوغا پسې

زه وایم لومړی خو ځان غښتلی کړه
ته کوې کنځا په غښتلیتا پسې

خوا کې ګاونډیان شول اتومي طاقت
ته نه لرې هېڅکله پروا پسې

غواړي رقیبان چې ځان پیاوړی کړي
ته لګیا د ږیرې په سودا پسې

هاغه د فساد لښکرو ولوټل
هر څه شتمنۍ مو د بابا پسې

هاغه غټ شریر جګړه مار اخلي لا
زمونږ د ستر دښمن نه وسلې لا پسې

هاغه د فساد او شر لښکر د بل
نه غواړي افغان ته ژوند هوسا پسې

وایه خپل راتلونکي ژوند ته څه لرې؟
ده چې توره شپه ستا د سبا پسې

ته وایې په فقر قناعت وکړه
ښېښه نور د لوی څښتن رضا پسې

فقر که د ژوند څه شتمني وي خو
ټول عالم ملنګ به وای په دا پسې

نه شته پر نېستمن څه فرایض د ژوند
نه ورځي ګدا ، هېڅ په ګدا پسې

ښه ده شتمني لا هم شتمن دي ښه
ځي ملنګ فقیر په اغنیا پسې

ووایه ! تا کړي دي بچو ته څه؟
وایې بد او رد چې په دادا پسې

اى چړي ! په خداى كه به ملا شې ته
مه ځه نور په دې نيمګړي ملا پسې

هلته د مكې او مدينې ترمنځ
شيخ ځي د خپل بت په تماشا پسې

دلته د اسلام په نوم بمونه خو
ږدي په ماتولو د بودا پسې

هلته د عبرت د ځاى په نوم شي بت
دلته شي د كفر سل غوغا پسې

څه شوه كه له پوهې برخمن نه يو
يا مونه شته سترګې ښې بينا پسې

ګوري به عالم په ښو رڼو سترګو
ستاسو د يو بام او دوه هوا پسې

څو پورې به شيخ زمونږ په غرونو كې؟
ګرځي به په ښكار لا د عنقا پسې

څو به زمونږ روا ته ناروا وايي؟
څو به ناروا كړي خپل روا پسې؟

څو به خپلو بدو ته ښه ووايي؟
څو به شيندي هره خوا بها پسې؟

بس دى دغه ټولې اعرابي كړنې
ځي دى نور له سيمې نه په شا پسې

هر چا لا له پخوا نه پېژندلى دى
دا ډاكو راغلى دى په غلا پسې

ای د انساني نړۍ دښمنه ژر
پورته به په دار شې په سزا پسې

بس دی چې وطن مو ټول ویجاړ شولو
ځه خپلې کیږدۍ خپلې بیدیا پسې

پرېږده مو آرام ته چې سا وباسو
نور له دې تاړاکه په ویسا پسې

ډېر ولا ارمان د سولې روغې ته
پرېښودل کورونه په سارا پسې

دوې لسیزې تېرې په جګړو کې شوې
درېیمه یې هم کاندي لا غړمبا پسې

وبایللو سر په دغو لیارو کې
چا چې ځان سپارلو په ریښتیا پسې

وایي چې د سولې لښکر درغی
دغه لښکر لا شي د جنګ بیا پسې

نه شته د دروغو او دوکو پایښت
هر څه رسوا کېږي په رسوا پسې

ښه ده چې په ډک زړونو له مینې شو
تل روان د ژوند ژواک په ښکلا پسې

ښه ده چې مو ژوند پیل شي خوږو باندې
دا د انساني ښکلې دنیا پسې

ښه ده چې وي سوله روغه جوړه تل
ښه ده چې وي دوه ورونه پخلا پسې

څو به په ترخو د ژوند اخته یو لا؟
څو به مو ژړا وي په ژړا پسې؟

څو به وي رتل، وهل، وژل هسې؟
څو به وي آزار، بېګار، کنځا پسې؟

بس دی نور د زړونو آزار مه اخله
وتره ښه ملا دې په دعا پسې

بس دي شړول، ویجاړول بس دی
بس دي نور وهل وژل د ستا پسې

کینه خپل "څاپي" ته د وروری په دود
واخله تري سبق د مینې لا پسې

بن، جرمني
20/4/2001

څلوریزه:

اسوېلي

اسوېلي مې شولي ورېځې په هوا کې
پر بلې به د غلیم د کور د پاسه
د ړلیو او ګولیو وریا وکړي
ښه عبرت به شي د هر یوه به پاسه

بن، جرمني
25/7/2004

برهان الدین رباني

ډېر خو يې زيرک هوښيار، زه به درته څه وايم؟
لا چې يې محيل مکار، زه به درته څه وايم؟

هر څه دې لوستلي دي، لا دې ښه زده کړي دي
فقه او فلسفه کې بار، زه به درته څه وايم؟

ما ګڼل عالم يې ته، شرعه کې قايم يې ته
لاړې د شيطان په ليار، زه به درته څه وايم؟

جوړ دې پاټکونه کړل، ښغ دې ټوپکونه کړل
شوې چې د تاريخ لوټمار، زه به درته څه وايم؟

هاغه د شمال توپان، دغه بيا د تا بيان
شوې چې په دې رنګ غدار، زه به درته څه وايم؟

څه شوې هاغه لافې دې؟ لا هاغه ګزافې دې؟
هېر دې شولو مور او پلار، زه به درته څه وايم؟

بيا د سقاوي تکرار، ګټه وه د ښمن لره
ورک شو په کې ستا اتبار، زه به درته څه وايم؟

غټ پروفيسر وايې، ځانته هر ميدان کې هم
نه کوې په حق اقرار، زه به درته څه وايم؟

هره کړنه هر کله، هاغسې بدل غواړي
هر يو ژغ لري ژغار، زه به درته څه وايم؟

هم يې په سياست کې پوه، هم په فراست کې پوه
اخلې د انسان آزار، زه به درته څه وايم؟

څوک چې نه شي کوم يو کار، هغه نه کړي هاغه کار
ته لګيا په داسې چار، زه به درته څه وايم؟

ما ګټل کاروان سره، د واړه تر منزل به ځو
واوښتې په منځ د ليار، زه به درته څه وايم؟

عقل نه دې وخوړل، پوهې نه دې وڅښل
لا چې يې په خرونو شمار، زه به درته څه وايم؟

نه پټېږي پټما پټ، ټولي پټ پټانې ستا
هر څه دې هر ځای او ځار، زه به درته څه وايم؟

اور دې چې بل کړی دی، سوځې به هم ته په کې
وايي د لمبو غرار، زه به درته څه وايم؟

هېر دې هاغه ورځې شوې، تا به چې جهاد ګاڼه
هېر دې شو هغه کردار، زه به درته څه وايم؟

هېر دې تقريرونه شول، هېر دې تاويلونه شول
تا به چې کول هزار، زه به درته څه وايم؟

هېر دې زمونږ وينې شوې، هېر دې زمونږ مينې شوې
هېر دې د شهيد مزار، زه به درته څه وايم؟

هاغه شهيدان دې هېر، دغه يتيمان دې هېر
نه لرې له کونډو عار، زه به درته څه وايم؟

نن چې د دوستۍ په نوم کومه دښمني کوې
دی د دوه مخۍ اظهار، زه به درته څه وايم؟

تن کې دې غيرت نه شته، ځانته قهرمان وايې
شو ولس له تا فرار، زه به درته څه وايم؟

وګوره خپل ځان له، نه شته کومه پته ستا
نه دې په هېڅ ځای قرار، زه به درته څه وايم؟

خوله خو يې درځيږي کړه، ستوني کې مړی غټې

ساتې لا په څېر د مار، زه به درته څه وايم؟

دغو خيانتونو دې، لنډ هر يو واټن کړلو
ستا او د څوکۍ او دار، زه به درته څه وايم؟

حق دې ډېرکې غواړې، نه ګورې خپل شمېر لره
ته يو لږکی يې خوار، زه به درته څه وايم؟

هاغه هم ناحقه دی، بيا چې واکمنې غواړي
ځان ګڼي دُر، دُرار، زه به درته څه وايم؟

پرېوتې مردارو کې، ژوند دې په مردارو شو
کړې لکه خنځير خرار، زه به درته څه وايم؟

ورکه تاجيکواله شه، ستا او ستا له ختې نه
دا و د "څاپي" آزار، زه به درته څه وايم؟

بن، جرمني
21/6/2001

ای زمانې!

راغی او لاړ کوم یو وار چې مې و
کوم د ځوانۍ ښکلی بهار چې مې و

خزان په خپلو څپو وځپلو
هاغه ګلبڼ ښه سمنسار چې مې و

دښمن د اور په لمبو وسېځلو
کوم یو د سر سیوری چنار چې مې و

ملا یې راماته کړه خو تیټ نه شو سر
پر دواړو ولیو د جنګ بار چې مې و

د بېلتانه دېوانو وشلولو
د ملغلرو کوم یو هار چې مې و

لا یې د غاړې غړوندې کړې راته
یو څه اومه د ګوتو تار چې مې و

د خپو له دوړو مې هم روند شو غلیم
هاغه هجرت نه په تلوار چې مې و

بېلتونه هر کله ښېرا درته کړي
هاغه زړګی درنه آزار چې مې و

وایه ! چې تا به ترینه څه انګېرل
ملي اتل او جګړه مار چې مې و

د زمانې ملالې وزېږېدې
هاغه غلیم باندې ناتار چې مې و

بې له تراخو خولې ته مې رانغله څه
هاغه خواږه د خپل دیار چې مې وو

بیا به مې څوک پر خټکیو کړي یاد ؟
کوم د کندز او د مزار چې مې وو

څوک به مې یاد کړي پر انګورو باندې؟
هاغه د پلار نیکه خمار چې مې و

لا به مې کله په نصیب کې شي هم
هاغه خواږه انار چې مې وو

څوک به لا وو ایي سندرې په کې
هاغه سر مسته کندهار چې مې و

لا به هم ښکلی کړي ادب د پښتو
ګل د نارنج د ننګرهار چې مې و

بیا به ودان شي له بنسته که نه؟
هاغه بغلان ټول شکرزار چې مې و

غلیم له بېخه راته ونړاوه
کوم یو دېوال د خټو کار چې مې و

لغمانه وساته ښه برم د کاوون
هاغه د ژوند د اوبو سار چې مې و

هاغه سپین غر، هاغه شمشاد ولمانځه
ځلې د ویاړ او افتخار چې مې وو

هاغه پامیر او هندوکش ته سلام
هاغه بخدي هغه تخار چې مې و

هاغه چونغر د ګربتانو ځاله
هاغه له ښکلیو نه فرخار چې مې و

ای زماني ! پل به مې پاتې شي لا؟
له دې پاته چار او ناچار چې مې و

نګسي سترګو پېښورو لا زده کړل
د کابلۍ زرکو رفتار چې مې و

هاغه منګي او منګوټي چې څه شول؟
هغو کې ډوب د زړه اسرار چې مې و

په ژوندانه را باندې تشې کړه ټول
کوم کنډولي پاتې انبار چې مې وو

وروسته تر مړینې مې قاضي به وي هم
د دې مهال یار او اغیار چې مې و

وایي به لا هم په ژړا ژړا کې
دښتې او غرونه لاله زار چې مې و

لاړ په ارمان کې د مرګي کومي ته
هاغه "څاپی" دلته کوم یار چې مې و

خدایه ! جنت کې ورته ځای ورکړې ته
هاغه آشنا د تا په لیار چې مې و

بن، جرمني
29/7/2001

ځلوريزه:

دوړه

د جنون د سارا دوړه، د مجنون د مخ ښيښه ده
د ښکلا د ميينانو، د فطرت د دود ريښه ده
څه د واک خبره نه شته، څه د ځواک پوښتنه نه شته
د ځرخي کومه په پره ده، د ځغاستونکي کلا پښه ده

بن، جرمني
2/9/2002

ترانه

جرګې د قامولۍ چې په هر ښار کې جوړوم
تقدير مې د تدبير ويارلي چار کې جوړوم

پرون چې د يو والي غږ راته له بري خوا نه
تصديق د هاغه غږ مې په دې وار کې جوړوم

څو تټول پښتون راټول په يو مرکز د قامولۍ شي
جرګې مې د نمرود د اور انګار کې جوړوم

د مينې ملغلرې د قامي وحدت په ګوتو
ليلا ته مې د غاړې ښکلي هار کې جوړوم

تاریخ دي رانښودلي په سنګر د اتلولۍ
دفتر د نام او ننګ مې په دې ليار کې جوړوم

راتلولې هرې خوانه چې ريښې د ګړبوانه کړم
تنهۍ مې په شلېدلي ګرېوان تار کې جوړم

پرون که پېښور و جرګه ځای مو د يو والي
ګانده به مې جرګه په کندهار کې جوړوم

چې ووسم سر لوړی ښه د سيمې پر سيالانو
شمله د پښتونوالې په دستار کې جوړوم

سوګند مې د "ثاپي" شه پر شهيدو ترمو اوښکو
ګودر د مستقبل مې په تکلار کې جوړم

بن، جرمني
20/8/2001

ساندې

بیا راوواته نمرود د زمانې
ورسره دي ډېرې سترې خزانې

د اتوم په وسلو هر چانه غښتلی
د جګړو لرې هم ډېرې سامانې

ملا تړلی عزرائیل د زمانې دی
غواړي بوري کاندي مېندې پښتنې

د بشر د حق په نوم چې هر څه وکړي
غروي هر کله هر ننګ ترانې

چې وژل ویجاړول وکړي هر چېرې
لټوي هر چاته هر نګه بانې

په ظاهره د پومبې غوندې پوست ښکاري
په باطن دی کلک په خبر د پوندانې

د افغان په ملک یې وذانګل خو پام کړه
هلته ډېر دي ازمایلي زمانې

څه د دروغو د دوکو خبره نه ده
اوربدلي لا هر چا یې افسانې

چې مو مات شي ملي هوډ پر بمباريو
بيا روانې دي هغه رنګه کانې

هېڅوک نه شته چې د حق خبره وکړي
د نړۍ په خوله کې وختې دانې

ګوره څنګه پر پښتون باندې يې بار کړل
د عربو د جرمونو پيمانې

يوه ورځ به له باطله حق جدا شي
ما ليدلې دي تر منځه يې پانې

هره لوېشت کې مو د سيمې له ظالمه
پاتې شوې د ظلمونو کهانې

نن ډالرو راته ړوند دوست او اشنا کړ
چا ته وښيم د ظلمونو نښانې؟

کڼه شوې ده نړۍ پر دواړو غوږو
چا ته يوسم د ژړا و بيانې؟

څو هېواد لره مو سوله روغه راشي
ورکوو به د سرونو نذرانې

د "څاپي "له خولې چې کومې "ساندې" اورې
د يتيمو سترګو اوښکو دي دانې

بن، جرمني
7/11/2001

ځلوریزې:

ځله؟

دغه هسک چې بیا غړمبېږي وايه ځله؟
دا سیلۍ چې بیا لګېږي وايه ځله؟

دلته هېڅ چا ګل غوټۍ لیدلې نه ده
ګل له بېخه چې وچېږي وايه ځله؟

ځله؟

غرونه غرونه دې غمونه په ما راغلل
دومره غم او زه ناتوان وو وايه ځله؟

ما خو هېڅ کله ګناه نه وه کړې ستا سره
تا چې کړم دومره حیران وو وايه ځله؟

بن، جرمني
20/11/2001

ځله؟

بیا غړمبېږي دا اسمان وو وايه ځله؟
بیا شونېږي دا توپان وو وايه ځله؟

په دې سیمه خو سپرلی راغلی نه و
دا راغلی بیا خزان وو وايه ځله؟

دلته نه و څه شنیلي نه څه ګلونه
شیندي اور پړوچ میدان وو وايه ځله؟

د بې وزلو پر کوډلو مو ده وشوه

د بمونو دی باران ووایه څله؟

کلی کور دی خالي شوی، افغان اوسي
آواره پر بیابان ووایه څله؟

وستلونه د جرګو شوې کندې کندې
لا واټونه شولو وران ووایه څله؟

که جومات و که روغتون که مېلمستون و
پاتې نه شولو ودان ووایه څله؟

غرونه غرونه پر افغان راغلل غمونه
دومره غم او دا ناتوان ووایه څله؟

د عربو پر جرمونو سزا وینې
هر وګړی د افغان ووایه څله؟

د چنګېز په یاسا، بیا هر څه تباه شول
که نبات و که حیوان ووایه څله؟

دا نړۍ خو ډېره پراخه ده هر چاته
چا چې تنګه کړه پر ځان ووایه څله؟

په ډېر قهر او غضب وحشیانه کې
ورانوې افغانستان ووایه څله؟

دغې پېښې د نړۍ پر هره څنډه
غورځنګي کړ هر ارمان ووایه څله؟

دا "څاپي" یوازې نه دی چې حیران دی
په حیرت دی ټول جهان ووایه څله؟

بن، جرمني
30/11/2001

پردې سره لېونتوب

مینه لکه اور دې چې وي بَل په لوی ځنګل پسې
دا پتنګ زړګی مې لېونی شو د اور بل پسې

هلته اور بند نه شته، اور دی بَل لا هم په شتو د ژوند
هره څانګه، سته ده د غوټۍ او د بدل پسې

هره خوا به ګرځي په شلېدلیو ګرېوانو کې
نه دي لېونیان په غم د ژوند شډل بډل پسې

نه شته په نصیب د لېونیانو د خندا متاع
شمېري لېونیان لا د غم غوټې ول په ول پسې

مینه لېونۍ ده، لېونیانو سره مینه کړي
چېرته هوښیاران، چېرته له عقله شوټ او شل پسې

نه شي په دوکو او په چلونو خپلولی څوک
مینه بېګانه شي، که څوک چل وکړي په چل پسې

څه به له هوسا ژونده، خبرې لېوني ته کړې
هاغې لېونۍ خو، پرې یرغل کړی یرغل پسې

دا د لېوني د زړه د مینې له انګاره نن
هره خوا لمبې دي راختلې یو په بل پسې
مه وایه عاقله له هغې مبارزې نه څه
نه ورځي یاران نور د هغه رنګه تکل پسې

دا د لېونو د اتڼ څونې بیا د چا په ویاړ؟
هره خوا ته غورځي، که ځدراڼ دي که منګل پسې

ډېر د ژوند کلونه د طبیب په اسره تېر شول
رانغی ښاغلی، د رنځونو د درمل پسې

اور په اوروربېږي، څه پردې سره لېونتوب دی دا؟
توری بوری څاري د "څاپې" د ژوند اجل پسې

بن، جرمني
15/4/2002

~~ځلوريزې~~

پښتون

د پيرۍ او مريدۍ په تور مکتب کې
ښه يې زده کړله د پرديو غلامي
په تن لوخ په خېټه وږی لا تر څو
وي به هر کس او ناکس ته سلامي

بن، جرمني
30/4/2002

د ژوندون خبره

څومره ده ستره ستا د سترګو د افسون خبره
لاړه رسوا شوه په دې چم کې د مجنون خبره

چا چې خوړلی ستا د سترګو د غمزو غشه ده
هغه به څه اوري محشر کې د پاڅون خبره

کوږو د سترګو هسې وځپل وګړي چې هم
پر سر د دار ګڼي لا هم ښه همايون خبره

مينه زمينه ده هر انسان ته د کمال تر پوره
مينې کې شته لا د ژوندون د هر مضمون خبره

مينه تا ده کړي د هر چا د ژوند ساره اړخونه
مينې کې شته د تورو شپو د سباوون خبره

د ببلتانه خبرې به مو تر ميانه وشوې
بس نورو کړه د دوه زړونو پيوستون خبره

د مرګ ناري مو يو پر بله سره ووهلې
راځه! چې وکړو له دې وروسته د ژوندون خبره

څو به په پېښو کې وي پټې د رښتياوو بڼې؟
څو په تيارو کې به د شپو وي د پښتون خبره؟
څو به تراخه د ژوندانه ستونه ترخه کړي زما؟
څو به له غبېږې د ليلا وي د بېلتون خبره؟

څو له شمشاده له پاميره مې لا سر نه شي دنګ
مه وايه ما ته د سپين غر او د کاوون خبره

په تکفيرونو به شي مړه چېرې د پوهې ډيوه؟
چېرې به مړه شي په نړی د پوهنتون خبره؟

هاغو تور زړيو که وستل د جرګو ونړاوه
بل ځاى کې لمانځم به د مينې د آزمون خبره

د بودايي ګروهې لا هم ډېر پاګودونه شته دي
په لمر خاته اورم بنکاک نه د رنګون خبره

هېره له ذهنه به د هېڅ يوه افغان نه، نه شي
هاغه ترمنځ د اباسين او د جيحون خبره

څومره چې وژني دې سيمې له وګړو نه څوک
هومره هم لا پسې کږه شي د سمون خبره

تا د "ځاپي" پر زنګانه پرون ويلي وو څه؟
څنګه دې هېره د پرون شوه د زنګون خبره

بن، جرمني
3/7/2002

څلوریزې

اوښکې

چې د سترګو په رڼو مې څڅېدلې
هغه اوښکې مې بهېږي نن له پوزې

خدایه ! زه خو یې ساتنه کې ناکام شوم
ملغلرې تر کنجکو بېرته بوځې

بن، جرمني: **11/8/2002**

افغانستان

کلي وران شوي، ولس نه شته، کنډوالې پاتې دي
ځمکه ده شاړه، بڼ دی وچ، ړنګې ویالې پاتې دي

له هسکه اور دی ورېدلی، هر څه سوي دي ټول
نښې د ژوند خو، بس ایرې خورې ورې پاتې دي

کابل، افغانستان

ګور شو د ژوندیو کور

زړه مې د کابل په لور، سترګې پېښور ته
تن مې له هیلو سره، بیا یې دغه لور ته

خیال شو تصور کې ډوب، نه چې څپه راغلله
غواړي لېونتوب مې ځان، وغورځوي اور ته

هاغه د جنون سارا، ډکه له غباره شوه
نه چې بیا دماغ د چا، وسپارلو شور ته

دوړې په هوا شولې، توره تیاره راغلله
برخه د بې وزلو ده، کلي ته او کور ته

کور، کلي، ښارونه مو، غرونه ځنګلونه مو
بیا په بې پروا توګه، وغورځېدل اور ته

ښځه له مېړه جدا، زوی جدا له پلاره هم
سپاري به سارا زامن، کله به وري مور ته؟

بیا د زماني ظالم، ډېر په زور راغلی دی
ګور شو د ژوندیو کور، ژوند ننوت ګور ته

ډېرې بې حیاوې دي، دا د زماني سترګې
تور وایي و سپینو ته، سپین وایي و تور ته

دغو غلچکو غوغاو، وشلول خپلوۍ مزي
نه کا نور درناوی څوک لا چې ورور او خور ته

نه شته انساني مینه، وه چې زمونږ وینه کې
اوس د ښمن د سرښکاري، ورونه لا خپل ورور ته

څه به په ښتانه وي دا، څه به یې مېړانه؟

نه کا چې کاته په ځير، خپل د تاريخ غور ته

پرېږدئ چې په خپله ځي، دا د زماني مجنون
پلی په خپل واک کې دی، نه سپاري ځان سپور ته

زه مې مينه لمانځمه، ته وايه چې څه وايې؟
نه يم د تهران په لور، نه چېرې لاهور ته

دا د "څاپي" غاړه خو، کلکه له پولاده ده
خوشې به ځان ستړی کړې، نه کږېږي زور ته

بن، جرمني
29/8/2002

په ګوندۍ توګه

هر څه به د عيش مومي، وي چې په رندۍ توګه
مري به د توبو زاهد، خوشې په زندۍ توګه

ستا د تورو ربل په لور، زړه او سترګې لا چې هم
خيال د تصور سره، ځي په ګړندۍ توګه

دوړې را روانې دي، ښکاري د جنون سارا
ډکه برېوکو نه شوه، بيا په ښه توندۍ توګه

هره شېبه شمار سره، تګ د تن په لور لري
هسې مې د ساه په څېر، غم دی په ګوندۍ توګه

سپین کاغذ به تور کړمه، وینه مې رګونو کې
اورد ترانو واخیست، راګ دی په هندۍ توګه

رنګ یمه ګلپاڼو نه، ستا په شبنمي خاطر
ورږم سره الوزم، لمر ته سربښندۍ توګه

ساتمه په خیال کې چې، لا په هر مهال کې مې
ستا د نامه هرټکی، ښه په اړوندۍ توګه

شمعې ته پتنګ راځي، ګل لره بلبلې لا
ما لره ستا مینه هم، راغله غړوندۍ توګه

مه وایه له عقله څه، واک د لېونیانو دی
غاړه کې ځنځیر هسې، ساته په بندۍ توګه

نوم به د لندن اخلو، خیال به د مسکو ساتو
داسې مو د ژوند رموز، شو په بې خوندۍ توګه

غوارمه د مینې ژوند، ژوند په میینانو کې
اوسې مې په زړه کې لا، مینه په ژوندۍ توګه

څو به ستا په وړاندې هم، داسې په وحشت "څاپې"
اوښکې د ژړا څاخي، ښه په بولندۍ توګه

بن، جرمني
2/9/2002

ناپوهي

درد او غم چې وي د ژوند د ونې سره
خوښي څه غواړې له داسې ونې بره؟

د زمري له خولې مرۍ لاس ته راوړل دي
پنځېدلی دغه ژوند دی جګړه وره

د ښکاري د دام د لومې بس ستايل دي
ګټه نه شته نور له تايمز له آبزروره

تن او خېټه ده موخه د ساتنې
نور څه مه پوښته له خپله مهاجره

که پوهېږې له کړکېښنه ددې سيمې
ساده مه بوله بري پرې بهادره !

دغه دود دی منل شوی په هر ځای کې
قربانېږي زر له يو او يو له زره

د ازرښت په نوم نوښت دی دنيا ومنو
پام د لاس تله دې نه شي مروره

په بمونو چې دې رنګ په رنګ بمبارد کړ
اوس څه غواړې له دې ملکه کنډ کپره؟

چې وربشې خورې وري به ښه درانه وړې
بې له دې نه راته نه يې په کار خره !

پوهه هر کله ده غوره خدايه ! ورک کړې
ناپوهي بده بلا ده مولا ته بېره

څو به غشي د تورونو په ما اوري؟
څو به يم د غم لينډۍ ته برابره؟

ثو به لا پسې پردېس د بل هېواد یم؟
ثو به هرې خوا ته ګورمه اوتره؟

ثو به یمه بې پروا له ښو او بدو؟
ثو به خورمه ګوزارونه سر په سره؟

ددې غم چاره به هله "ثاپی" وشي
په پښتو سره چې شي ښه متۀ وره !

چې توفیق د اتفاق وي ثه غم نه شته
لاندې باندې، ښکته پورته، کوز او بره

بن، جرمني
3/10/2002

ثلوریزې

چې وار زما شو

چا اړولي پر سر جامونه
چا ته دي ایښي ډک ډک خمونه
چې وار زما شو، له بده مرغه
طالب رامات کړل، ټول بوتلونه

هجرت

ډېره ده ګرانه، د هجرت د پردېسۍ شپه
لا هم ترخه ده، د بېلتون د بې وسۍ شپه
خدایه! رامه وړې، پر هېچا بانديې
د یار د مینې، د مایوسۍ شپه

بن، جرمني

ځپېره

ښکلیو کې ښکلا شوه په ځلا چې نن
غم هم په ځپو شو هره خوا چې نن
وبه خوري ځپېره د چوپتیا پر مخ
ښکلې د ښکلا ده، په خندا چې نن

ګونځونه

ستا د وچولي پر ګونځونو اوتو کېږي
زما د پوهې د کمیس هره تړانګه
څه به خیږوي د هغه سړي په کور کې
چې یې نه وي د ښېګڼو کومه وړانګه

بن، جرمني
17/1/2003

دعا !

دا پاتې ژوند وایم آرام کې دې شه
تل د خوښۍ څښاک په جام کې دې شه

په تن روغتیا په ژوند نېکمرغه شېبې
بری لا هم په هر اقدام کې دې شه

د زغره والو مشینګنو نه ډک
د دښمن هر لښکر په دام کې دې شه

دنیا ومنئ د ښه اغېز مهال کې
د لوړو غرو غرڅان په رام کې دې ښه

د ناکامیو ناهیلیو شېبې
بدل په ښو هیلو د کام کې دې شه

د توري شپې چې کوم د پای ټکی دی
د سباوون ستوری په بام کې دې شه

هغه چې ته ورته ژغورنه وایې
د هر ژوندي واک په انعام کې دې شه
د نړیوالو د کاروان سره سم
دا زمونږ کور کلی په پام کې دې شه

سوله او روغه، رغونه موبیا
د لاس په کار، د خولې کلام کې دې شه

که د سیالانو سره سیال شولې ته
ښه شابسی په ننګ او نام کې دې شه

چې په سلام شالوم درنښت دې ومونډ
غواړم درناوی هم رام رام کې دې شه

چې د پښتون ولس يو والى غواړي
ښه برکت په هر پيغام کې دې شه

سړى هغه دى چې يې خلک ومني
منښت د خلکو په دوام کې دې شه

د جګړه مارو ظالمانو پر ځاى
عدل او انصاف قايم په قام کې دې شه

د مبارز "څاپي" دعا ده ربه
ښه اغېزه په هر کلام کې دې شه

بن، جرمني
1/11/2002

نه لمانځمه

لاړلې زړه نه زما، نور به دې نه لمانځمه
هېره کړه مينه مې تا، نور به دې نه لمانځمه

لاړلې او هېره دې شوه، مينه سپېځلې زما
وه چې د ښکلا و ښکلا، نور به دې نه لمانځمه

خيال کې دې چې نه راځمه، خيال ته به مې نه راځې
دا مې ده د ژوند مدعا، نور به دې نه لمانځمه

زړه دې راته ژوبل کړلو، اوسومه په اور د کرکې
مه راځه مې مخې ته بيا، نور به دې نه لمانځمه

تا خو په څو ځلې له ما، خپل مخ اړولى و

واوښتې دا ځل له ما، نور به دې نه لمانځمه

ما ګڼل څو شپې به سره، خوا په خوا کې ووسو
لاړې لکه ګرد په هوا، نور به دې نه لمانځمه

څومره چې مې وستایلې، څومره چې مې ولمانځلې
هومره دې کړم سپک د هر چا، نور به دې نه لمانځمه

یو عمر دوستي وه سره، یو عمر د ژوند خبرې
کړله دې ټولو ته شا، نور به دې نه لمانځمه

ستا د درنښت هسک له لوري، مخه د اندونو مې هم
واوښته دا ځل بله خوا، نور به دې نه لمانځمه

اوس که په زړګونو ځلې، کوږدې په کوږ ګروباندې
وکوې هر رنګ پر ما، نور به دې نه لمانځمه

شي که د هیلو انګازه، یا که د ژغورنې اسره
لا که شي په څېر د بودا، نور به دې نه لمانځمه

هوډ د پښتونوالي نه مې، جوړ شو د تنګونو سنګر
نه ما تېرې هېڅکله دا، نور به دې نه لمانځمه

مینه د رښتینو سره، کار د رښتینوالو دی
تاوکړه دوکه په رښتیا، نور به دې نه لمانځمه

چول د برېبوکیو ته دې، پرېښودلم زه "څاپې"
زه او دغه وچه بیدیا، نور به دې نه لمانځمه

بن، جرمني
9/10/2003

د زماني ازمېښت

سترګو مې کړه هر کله له هره چا ژړلي دي
خولې کې مې که هر کله هم کلک سوکان خوړلي دي

ما د زماني هر رنګ سیلیو مخ ډب کړی دی
ما ته غلیمانو هم منګولې تل مروړلې دي

زه یم چې هر کله د ظالم پر ضد ولاړ یمه
زه یم چې هر کله توپانونه ودرېدلي دي

ما د خپلې سیمې سمندر په توپانونو کې
ډېرې بېړۍ هم لکه د نوح په څېر ژغورلې دي

ما له تیندکونو غورځنګونو ښه زده کړي دي
زه یم چې له هره چا مې لوبې تل ګټلې دي

ما د وچو غرونو وچ ډاګونو ژوند منلی دی
زه یم چې بچیان مې سرښندنو ته روزلي دي

چا راته د دین چا د مذهب خبرې وکړلې
چا راته له پلاره نیکونو هم ویلي دي

څوک راته اریېن څوک د یهودو اولاد وایي
ډېرو په هر ځای کې له پښتو نه مې ستایلي دي

ډېرې مې د مینې ترانې د بزم سندرې لا
هر کله هر ځای کې او هر چا هم اورېدلي دي

کله هم د ژوند په تورو شپو او بدو ورځو کې
ډېر د غم دیوان مې زولنو کې هم تړلي دي

ما باندې لا هر کله هر چا هم بهانو سره

ستر سترتوغندي د مرګاني ډېر ورولي دي

زه یم لا ژوندی د تاریخ هر یو پړاوونو کې
ما ته د ښمنانو په درناوي هم کتلي دي

ډېر د برۍ لیارې لا د ژوند په کړلېچونو کې
ما ته د پښتو پښتونولۍ قانون ښودلی دی

ما په دغې لیارې کې تر او سه د برۍ سره
ډېر ښه ازمېښتونه د تاریخ پر مخ لیکلي دي

کله مې خندلي په شېبو د ژوند خوښیو کې
کله مې د غم په هر ګړۍ کې هم ژړلي دي

مه وایه جانانه! چې ګرېوان دې ولې څیرې دی؟
ما خو ګرېوانونه ستا په مینه کې څیرلي دي

مه وایه چې ولې پښې یېلې او سپېره ګرځې؟
دا مې ستا په مینه کې له څېرمې هم منلي دي

مه وایه چې څنګه هم نالوستی پاتې شوی یې؟
دې ستم هر کله ولسونه ډېر ځپلي دي

مه وایه په تېښته پر تا ټوله نړۍ ډکه شوه؟
دغسې حالاتو ولسونه تل پاشلي دي

مه وایه غلیم خو پر تا لوبې رنګ په رنګ وکړې؟
دا سې پېښې ډېرې پر ما هر کله راغلې دي

زه د زمانې په ازمېښتونو کې لا پروت یمه
ما ته د "څاپي" ترانو هر څه هم سپارلي دي

بن، جرمني
20/10/2003

افقي او عمودي څلوريزه:

ژړا

د ژوند　　　په غم　　　يم سرګردان
په درد　　　اخته يم　　　سر په بيابان
په چيغو　　　ژاړم　　　خوار او حيران
ژاړم　　　اوتريم　　　څيرې ګرېوان

بن، جرمني
20/10/2003

د لمر څرک

سپوږمۍ خاندي ستوري ناځي
د تورتم شپې بو پرغاړو
چې د شپو جنازې درومي
د لمر څرک سر په ولاړو

پـه رنګونـو د لمـر وړانګـو
هـره ورځ هـره شـېبه ژونـد
د نــړۍ شــونډې انګېــري
پــه رنګونــو کــې نخېــږي

د پنځ ښې ښکلې مسکا تـه
د رازونــــو پــــه خبړلــــو
فلسفې پـه سـوچ کـې تللـې
دماغونــــه ســــتړې شــــوي

بيا به وړانګې راخورې شي
بيا به ګل پـه خندا شنه کړي
د ښــکلا لــه پراخــه هــسکه
د ســـحر د ګرېـــوان وښـــکه

بيا به ژوند پر سيمه راشي
وږمـه ييـز بـه چاپېريـال شي
شـــنيلي بــــه وتـهــــو کېږي
ګــل غــوټۍ بــه وخنـد ېږي

د لمـر ورځـو پـه کـاروان کې
نېکمرغـۍ د ژونـد اسرې تـه
بدرګــه بــه زېــرى راشــي
وريـن تندى بـه د هـر چا شي

بيـا بـه سـوله روغـه راشـي
بيا به ورونو غوندې يو ځاى
زمـونږ پـر سـيمه پـر هېـواد
پـــر تـهـــاتوبي شـــو آبـــاد

ددې زېـــري د راوړونکـــي
درودونـــه بـــه پـــرې وايـــو
ســـتا مينـــه بـــه کـــوو تـــل
لمانځنـــه بـــه کـــوو تـــل

بن جرمني
1/11/2003

راشه چې پخلا شو

ځو به د سیلۍ کړي زما د ژوند متاع پر باد باد
خاوره به مې شندي هرې خوا ته له بنیاد باد

زه لوګی لوګی ستا په مجمر د سپېلني په څېر
ته لګیا پوکې کوې د ظلم او د بېداد باد

زه د خپلې سیمې د تاریخ د سر د تاج ویاړ
زه به دعاګانو د هر چا کې یم هم یاد باد

تا که د خځلې غوندې سپک کړمه عجب نه دی
الوځوي ځمکې نه هوا ته هم پولاد باد

ما له مرورو شونډو ستا نه پېرزو کړې وه
ګوندې د ګلونو په ورېمو به مې کړې ښاد باد

کله نه چې لګي ستا له مهره له غضبه هم
چېرته ودانې چا ته پرېنښوده آباد باد

نه وای که ورېمې د نارنج ګل او د نرګس په کې
وو به سوځوونکي همېشه جلال آباد باد

ما په ژوندانه کې تول امرونه ستا منلي دي
مه وایه چې نه راځي له تا د اعتماد باد

ما مې خپلې وینې د رودونو سېلابونه کړل
تا ته په وړیا کې شو تر لاس پښتون آباد باد

ګورو به چې څه کوي لولۍ د زماني دلته
وا چاوه په غاړه ورته هار د انقیاد باد

مه ګڼه خیر خوا د زماني دنیا و منئ په دود
څوک چې په دماغ کې خپل لري د استبداد باد

بندې کړه د بلوسې د سیلۍ څپې دې بندې کړه
پرېږده چې یوازې پر ما ولګيي آزاد باد

وخاته پر لوړو د لوی خدای د ارادو سره
خپور به هرې خوا ته شي د مینې د زوزاد باد

راشه چې پخلا شو ددې ژوند شېبې را لنډې دي
نه کړي کومه ګټه پس له مرګه د فریاد باد

ښه ده پخلاینه د دوه زړونو مرورو تل
داسې په فطرت کې د "څاپي" ده د نژاد باد

بن، جرمني
11/11/2003

د سیاست لوبغاړي

سر مې مات شو ستا په کاڼو، خون یې توی لاړ
ورسره مې افغاني ښایسته خوی لاړ

بیا له هرې کورنۍ نه، ستا له بدو
لوڅ لغړه که ماشوم و، او که لوی لاړ

پچه وختــه په نوم، د بې وزلانو
مور او پلار په ژړا پاتې، ورنه زوی لاړ

مینې زړه کې د خدای مینه لټوله
خیال له وېرې نه، بهر په جستجوی لاړ

په حیرت د زماني له بدو چارو
په ناڅاپه مې له سره هر یو موی لاړ

ددې چاري به چاره له چانه غواړم؟
هر یو غړی مې د کور چې په هر سوی لاړ

لا د ننه کور ته نه وننوتی
د عمرونو مسافر مې بیا له کوی لاړ

چا چې چور او چپاول او وژلې وکړې
د ولس واک بیا په لاس کې د هغوی لاړ
د زرګونو انسانانو مې قاتل هم
وایه بیا هغه کابل ته په کوم روی لاړ؟

د وحشت د خاوندانو چې وار راغی
شرافت د ټوپکیانو په ولجوی لاړ

د ملګرو ملتونو خو تش نوم دی
په ریښتیا کې هر استازی هم د دوی لاړ

که د کیڼ و که د ښي و، چې خوږمن و
له هېواده مو په شور او په های هوی لاړ

ستا د عطرو له دکانه، زما په چم کې
په بدل د ګل د وږم ګنده بوی لاړ

په ناحقه به وي غورځي د طنین
له انګرېزه که دې خوا ته کوم یو ګوی لاړ

عاقبت به ارتاوېږي و ګړنګ ته
څوک چې دلته د دښمن په تګ او پوی لاړ

"څاپیه" ستاسو د سیاست دغه لوبغاړي
د ماشوم غوندې هر یو په پټاتوی لاړ

بن، جرمني
17/12/2003

ژوند

ژوند هر ګوره یوه ساه ده   دغه ساه د ژوند نڅا ده
څو نڅېږي هومره پایي   په دې شان د ژوند بقا ده
نور څه نه مومې په تن کې   یا ژړا ده یا خندا ده
په دې دواړو کې به اوسي   که تیاره ده که رڼا ده
که خوښي ده او که غم دی   څه تقدیر دی که قضا ده
نور څه نشته په دا منځ کې   یا ثواب دی یا ګناه ده
خپلو کړنو نه به وینې   که جزا ده که سزا ده
له رنګونو نه ده جوړه   که دا ځمکه که فضا ده
بس د پل د پاسه پل دی   که دا خاوره که هوا ده
پاتې کېږي به و بل ته   که زما ده که د تا ده
څه چې وایي هغه اوري   که دروغ دي که رښتیا ده
دغه ژوند کله هېنداره   مخامخ او شا په شا ده
په هېنداري کې مخ ګوري   چې چټله که صفا ده
په دې دوو کې واکمن یې   که روا که ناروا ده
د ژوند پای سره به مخ شي   که دا نن دی که سبا ده
له "څاپي" نه که یې اورې   بس یوه د خولې دعا ده
ښه کوه چې ښه ښکاره شې   په ښېګڼه کې ښکلا ده
یارانه کې تل پېښېږي   که وفا ده که جفا ده

نور دې خوښه چې څه غواړې
د ژوند مخه درته وا ده

بن، جرمني25/12/2003

ځلوريزه:

ازمېښت

يو ښه ازمېښت و د مهال خو په لاسونو د بل
ډېرې څېرې شولې رسوا چې وې په دروغو پټې

هاغه د مينې د خدمت د صداقت مدعيان
په حقيقت کې د خيانت او دښمنۍ وې سټې

بن، جرمني 25/5/2004

خيال او اميد

چې نه رسي انسان ورته، هغه دي دا دوه څيزه
د خيال د ورشو څنډې او سراب د اميدونو

دا ژوند خو د هر ژوي دی هر ځای هره شيبه کې
روان په دغو ليارو او په داسې بهيرونو

بن، جرمني 2/6/2004

ترانه

دا مو ده ځمکه، دا مو اسمان دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی
دا پر مونږ ګران، افغانستان دی

دلته اوسېږو، دلته وسېږو
دلته پر مینه، ښه هوسېږو
دلته مو غم دی، دلته ښادي ده
دلته هر کار ته، ډېر ښه هڅېږو
دلته به مرو هم، دا مو ارمان دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی

دلته مو موروه، دلته مو پلارو
دلته آباد وو، دلته مو کارو
دلته نیکونه، دلته نیاګاني
دلته مو هر څه، ښه اعتبارو
دلته به اوسو، دا مو مکان دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی

دا مو اوبه دي، دا مو هوا ده
دلته مو کور دی، دا مو فضا ده
دا مو ده خاوره، دا مو بادونه
دا مو ده سیمه، دا مو ښکلا ده
دا ټول تېر مو، دلته ودان دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی

دا مو کېږدۍ ده، دا مو اورونه
دا ورشوګانې، دا ځنګلونه
دا مو ثړ ځای دی، د اوړي ژمي

دا مو دي دښتې، دا مو دي غرونه
دا مو دي واورې، دا مو باران دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی

دا مو دی لمر، دا مو سپوږمۍ ده
دا مو دي ستوري، دا مو بلۍ ده
دا مو انګړ دی، له پروړو ډکه
دا مو ده مېنه، دا مو ګلۍ ده
دلته مېشته یو، دا مو ایمان دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی

دا هدیره ده، دا مو وستل دی
دا مو حجره ده، دا مو هوټل دی
دا مو مشران دي، دا مو کشران دي
دلته هر کار مو، په مینه مل دی
د ژوندانه مو، تاریخ روښان دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی

دا مو نغری دی، له اوره ډکه
دا مو دی ثلی، ښه اسمان ثکه
دا مو جومات دی، د کلي منځ کې
دا مو لمونځونه، له عیبه سپکه

دا مبارز "ثاپی" ورته روان دی
دا مو نړۍ ده، دا مو جهان دی
دا پر مونږ ګران، افغانستان دی

بن، جرمني: **10/7/2004**

اغزن خوبونه

بېګاه مې شپه وه پر اغزنو، لپونو خوبونو
يم تر سهاره کړولی، د غربت غمونو

چې به مې خوب راغی د سترګو د بڼو ځوکو ته
لکه ګربت به په هوا کړم، د غرور موجونو

د خيال څپو کې به تر لوړو نا پيدا سيمو ته
ور الوتمه پر رنګينو، زر زري وزرونو

کله به هم لکه ګولۍ شومه ښوېوه را لاندې
کله مې کتل وم په لګيا، پر چوند خې ټوپونو

د اندېښنو سره يو ځای به د خيالونو څپو
هم به په دښتو کې کړم پلی، هم پر لوړو غرونو

شبېه ادم، شبېه ملک، شبېه ابليس به شومه
د ناستې ځای به مې لمبه کړ، په دا درې خوبونو

کله ګيدړ، کله لېوه، کله زمری به ومه
کله د سپي غوندې هر څوک به مې داړل داړونو

کله باچا، کله ګدا، کله مريی به شومه
کله اسير، کله په ځنځير، رنګ په هر رنګ تورونو

کله حاکم، کله محکوم، کله د دواړو تر منځ
هسې هر چا به ياد ولم په هر رنګ نومونو

کله قاتل، کله مقتول، کله وارث د دواړو
کله قاضي به وم عادل، سر په فتوی حکمونو

کله به هم د خپل وطن په هوا والوتمه
وم به هوا کې په هر رنګه غور ځنګي چورتونو

چې به پر سر د خپلو ورانو کليو ورسېدم
شوم به په ياد کې د هجرت د پېښور کمپونو

کله به مو ړوم د جهاد پر بسپنيزو پيسو
کله به وږی وم اخته، په درد او غم رنځونو

کله به خوښ وم له مشرانو د جهاده خو بيا
زړه به مې تور شو د سياست له تور مخيز کارونو

کله به وم لکه د بوش او د شارون جګړه مار
غره پر شوبلو، توغند يو، اتومي بمونو

ټولې نړۍ ته به مې ورکړل چېلنجونه هر رنګ
د ژوبلې، وژلې، د ورانۍ، د رنګ په رنګ ګامونو

کله به ځان مې اسامه غوندې نامتو ليدلو
په پټو پټو، يرغليزو، توپاني سوچونو

کله به وم زه د مسکو د کرملن ماڼۍ کې
که مې کتل وم به په خپلو کنډوالو کورونو

کله به هم د واشنګټن سپينه ماڼۍ کې ومه
ګرده نړۍ به مې د باو لاندې نيول امرونو

په سپينه خوله په چينګو داړو د ګيدړو غوندې
وم به په منډه هره خوا ته په هر رنګ چلونو

لکه ابليس به وم غره پر دښمنۍ د انسان
په نړۍ واله جاسوسۍ او انګرېزي چمونو

په دغو هسې رنګا رنګه مړ خوبجن خوبونو

له درد او غم، له رنځه ډک واندېښنو خيالونو

شپه مې سبا شوله د لمر په تمه پاڅېدمه
لمر را ونه خاته هر ګوره په دې زمونږ بامونو

ورځ په تيارو کې شوله تېره، بيا د شپې له لوري
دا دی روان يمه پر ستړيو د وحشت ګامونو

ده وېروونکې زما د خوب د ويښتياوو نړۍ
چاته وښايمه مخ پټ د وېرې ډک رازونو

هغه هوښيار دی چې د خپل د ورور پر وينو باندې
توره تېره کړي هر ثه خپل کړي، د پيسو مالونو

د منصبونو د رتبو په هوس ورور وژني
بمونه واچوي هر رنګ پر هر کلي، ښارونو

دا مبارز "ثاپی" له چا ځنې پوښتنه وکړي
چې په هېواد کې لمبې خېژي د جګړو اورونو

بن، جرمني: **22/6/2004**

کبار

چې مو نیت شو د یو بل په لوري شاړ
هره خوا شوه د کر ځمکه لکه کاړ

ننګیالي مو د وطن سر په کفن شول
زماني کړو د بې ننګو خلکو پاړ

مساپر مو د عمرونو انتظار
په کوم لیاره چې راغلي وو هم لاړ

د وفا غونډه مې هیڅ نه ده لیدلې
د وعدو د غونډو جوړ د بیړوباړ

په وعده کې به وفا و برېښي کله؟
ددې غونډې که څوک ناست دی که ولاړ

په عمل کې چې څوک نه شي ښکارولی
دغه ټکی د وفا دی ولې کراړ؟

هر وګړی د خپل چم چې چېرته وینم
په زرګونو دي غمونو کې لتاړ

یو لښکر د بېلتانه د غم راغلی
مخامخ دی د مین پر کوري بې باړ

کوم امید مې چې لاره د ژوند له وېرې
د دښمن د ستر آفت په اور کې لاړ

هره تیږه هر کمر کې ددې غرونو
زماني ده نښبه پرېښې د هر تاړ

د ظالم له زور او ظلمه او ناتاره
هر وګړی د افغان شو لکه ساړ

د "ثاپي" د ژوند متاع يې تار په تار کړه
لا هم پلوري په هر چا لکه کباړ

بن، جرمني: **10/8/2004**

❀❀❀

ثلورمه برخه

متفرقه ليکونه

پرانستی لیک:

بن، جرمني د 2001 کال د سپتمبر میاشت

نباغلیجمهور ریس بوش

کله چې په افغانستان کې طالبان په واک کې راغلل، داسې وانګېرل شوه، چې: CIA او ISI د هغوی ملاتړي دي.

د افغانستان ډېرکي ولس "پښتنو" د دغې انګېرنې په مخ و پتېیله، چې د طالبانو ملاتړ وکړي، په دې کار کې دوه دلیله موجود وو:

1- د امریکې د ولس سره ښه دوستي او نېکه وروړګلوي.

2- د طالبانو سره جګړه به د ISI سره جګړه وي. د ISI سره جګړه به د CIA سره جګړه وي او د CIA سره جګړه به د امریکې د متحده ایالاتو د ولس سره جګړه وي.

نو له دې امله افغان ولس د طالبانو په ملاتړ ودرېد او په دې لیاره کې یې په سلګونو زره انساني قرباني هم ورکړه.

خو زموږ د ولس دغه د دوستۍ او وروړګلوۍ ښه نیت او عالي انساني احساسات دادی تاسو ښاغلی بوش د سپتمبر د یوولسمي نېټې د خواشینوونکي پېښې له امله، چې زموږ هر افغان هم پرې زښت زیات خواشینی شوی دی، په دښمنۍ واړوله او په خپل ستر پوځي ځواک مو افغانستان او افغان ولس د بمباریو او تباهیو تر تهدید لاندې ونیولو. هغه هم د اسامه بن لادن په بهانه.

زموږ هیله داده چې: که چېرې په رښتیا سره تاسې ښاغلی بوش غواړئ، چې عدالت تامین او تطبیق شي، لومړی باید خپل د زنې لاندې د CIA هغه کسان، چې په دې تېرو دري لسیزو کې یې په افغانستان کې د خپلو غلطو پلانونو او پروژو په پلي کولو سره د افغان ولس په نزد ګناهګاره دي محاکمه او په سزا ورسوئ. په دوهم پړاو کې د پاکستان ISI او ورپسې بیا د طالبانو غوړونه ومنبئ.

د ستا CIA او د پاکستان ISI جمع د روسانو KGB هر یوه په خپل وار زموږ هېواد او ولس سره دښمني کړې ده. KGB د خپلو شوروي پوځونو جمع افغاني کمونستانو زموږ په هېواد یرغل وکړ. موږ یې ووژلو، ورټلو او زموږ هېواد یې د لس کلنې جګړې په ترڅ کې رنګ او د خاورو سره خاورې کړ.

CIA او ISI زموږ په هېواد د مجاهدینو په نامه یوه کوچنۍ سکتاریستي ډله واکمنه کړله، د کورنۍ جګړې اور یې بَل کړ، د هېواد اقتصادي، فرهنګي او ټولنیز بنسټونه یې ونړول. پر کنډوالو یې بیا طالبان راوستل. د طالبانو د ډلې په واکمنولو سره زموږ پر هېواد او پر ولس د سکتاریستي ډلې توره وژونکي او ورانونکې څپه لړې وغورځول شوه. یو څه امنیت، یو څه هیلې او یو څه رڼایي وځلېده؛ خو په خواشینۍ سره دغه ټولې هیلې د اسلام په نامه، د عربو فرهنګي یلغار په توره پرده کې ونغښتلې او په اور کې وسوځولې شوې.

CIA او ISI په خپلو صادرو کړیو مجاهدینو او طالبانو سره نه یوازې، چې زموږ اقتصادي، کلتوري او ټولنیزه بنسټونه ونړول، چې زموږ د ټولنې ډېر کلک فرهنګي بنسټ (پښتونولي) ته یې هم

مرکونی ګوزار ورکړ.

د CIA او ISI د دغو ظلمونو د پاسه اوس تاسو ښاغلی بوش هم غواړئ په خپلو بمونو او راکټونو زموږ د ولس د مېلمه پالنې اداب او کلچر نابود کړئ.

که اسامه تروریست وي هغه؛ خو عرب دی نه افغان. که اسامه تروریست شوی وي، هغه به د عربو د داعيې له مخې وي، نه د افغاني داعيي پر بنسټ کوم، چې نو موړي د CIA او ISI له خوا د طالبانو د زېږېدو نه لا ډېره موده دمخه په افغانستان کې زموږ د ولس پر وليو سپور کړل شوی و.

خدای(ج) مه کړه که تاسې هم پر افغانستان نظامي حمله وکړئ او افغانان و وژنئ په دې صورت کې به د افغان ولس په نزد تاسې ښاغلی بوش، بریژنیو، ISI, CIA, KGB مجاهدين، طالبان او بن لادن به په يوه قطار کې راشئ او د افغان ولس د قاتلانو په حيث به تاريخ ته وپېژندل شئ.

له دې کبله د دې ليک په وسيله له تاسو ښاغلي بوش نه غواړو، چې د افغانستان او افغان ولس د تباهۍ په ګناه کې تر هغه مهاله پورې، چې د CIA او ISI ګناهګاره واکمنان نه وي محاکمه او مجازات کړي، پر افغانستان باندې خپل بمونه مه غورزوئ. که چېرې تاسو د ګناهګارو وګړو د مجازات څخه دمخه پر افغانستان بمونه وغورځول، افغان ولس به پر تاسو ښاغلي بوش او د CIA د ګناهګارو وګړو پر ضد د ستاسو د هېواد په عالي محکمه کې دعوی وړاندې او تاسو به محاکمې ته کش کړي.

د اسامه بن لادن د لانجې د حل لپاره زموږ مشوره تاسو ته داده، چې د امريکې د ولس د درې اديانو يعنې يهودي، مسيحي او مسلمانو ټولنو ديني درې کسيزه هيئت دې د طالبانو سره د بن لادن لانجه د خبرو له لارې حل کړي. موږ دغه د حل لياره څکه غوره ګڼو، چې طالبان ځانونه ديني ډله ګڼي، چې د ديني ډلې په ژبه او منطق ديني ډله پوهېږي، نه سياسي ډلې ټپلې.

په دغه لياره کې ستاسو پاملرنه ژر تر ژره را اړول غواړو، څو د يو بل ستر مصيبت له مخه مخنيوی وشي.

په خورا درناوي

خان مبارز "څاپی".

✲ ✲ ✲

د قبایلي مېرمنو د خیر ښېګڼو ټولنې مشرې درنې
خور ډاکټر بېګم جان !

سلام او ښې چارې!

ماته د پوست له لیارې د نوي ژوند خپرونې دوې ګڼې را ورسېدلې، ومې لوستلې او ستاسو هلې ځلې مې د قبایلي مېرمنو د چارو په هکله د ستایلو وړ وميندلې.
رېښتیا ، چې قبایلو ته او بیا قبایلي مېرمنو د ژوند هر اړخیزو چارو ته تر او سه پوې هېڅ پاملرنه نه ده کړې. زما هیله داده:
لکه څرنګه، چې ستاسو د خپرونې له اهدافو څخه ښکاري په هماغه توګه په دې لیاره کې به لا پسې اغېزمن ګامونه پورته شي. په دې هکله لکه څنګه، چې تاسو هم انګېرلې ده د پښتني سیمې او بالخاصه د قبایلو د مشرانو، روحانینو، سیاسي ګوندونو، فرهنګي کړیو، پوهانو او هنرمندانو هر اړخیز ملاتړ تر لاسه کول د وخت یو کلک لومړنی ضرورت دی. له لویه خدایه ښاغلي ګورنر صاحب سید افتخار حسین شاه، تاسې خور او ستاسې د ټولنې اغېزمنو ملګریو هر یو: ډاکټر شېرزمان "طایزی"، شېرشاه "ترخوی" ډاکټر زلمی "شهریار" او نورو ته د لا پسې اغېزمنو ګامونو د پورته کولو توفیق غواړم.
په پای کې دغه ټکی هم یادوم، چې: که چېرې په خپرنیزو چارو کې د پښتو واحد لیک دود مراعت شي او همدا رنګه د انګلیسي نومونو د لیکلو سره جوخت د پښتو نومونه هم ولیکل شي، ډېره به ښه وي، لکه هسپتال سره "روغتون"، یونیورستي سره "پوهنتون" او داسې نور.

روغ، هوسا، بسیا، نېکمرغه او بریالي اوسئ.
ستاسو ورور
مبارز "څاپي" بن، جرمني 10/8/2002

***

د ښاغلي عطامحمد "شېرزي" د سترګو لیدلي حالاتو پر کتاب څو خبرې

د 1357 هجري لمريز کال د غويي "ثور" په پېښه کې، چې کېڼ لاسو په قهر آمېزه توګه په افغانستان کې واک ترلاسه کړ. زه په لغمان کې بندي شوم، کله، چې له بنده ووتم، بغلان ته لاړم، په بغلان کې زما د پخوانیو دوستانو له ډلې نه يو کېڼ لاسی د ولايت د مستوفي په توګه ټاکل شوی و هغه، چې زما له راتګ څخه خبر شو، زه يې مېلمه کړلم، کور ته يې ورغلم، په کور کې يې د مور او پلار نه سربېره خوېندې او ورونه هم ورسره وو. د خبرو اترو په ترڅ کې يې له ما نه وپوښتل، چې بهر ولس زموږ په هکله څه وايي؟ ما ورته وويل: د خلکو تر منځ ګنګوسې دي، چې روسان به ډېر ژر پر افغانستان راودانګي، خلقيان به وټکوي او پرچميان به د واک پر ګدۍ کښېنوي، لکه څرنګه، چې په بخارا کې پېښه شوه، په هماغه توګه به روسان پر افغانستان هم واکمن شي.

هغه راته بې له کومه ټاله وويل، چې: دا د دښمنانو له خوا دښمنانه پروپاګنډه ده.

د هغې شپې له مېلمستيا نه دا درويشت کاله تېر شوي دي، هغه مستوفي هم نور ژوندی نه دی؛ خو څه، چې د 1357 کال نه را په دېخوا پېښنو سره په سرو ښودله او څه، چې ګران لوستونکي د درانه ښاغلي عطامحمدخان "شېرزي" د سترګو ليدلو حالاتو په دې ليکلې شوې ټولګې کې لولئ، زما د هغې شپې هغې کټ مټ رښتياوالی ښيي، چې هماغسې په افغانستان کې په پرله پسې توګه را پېښې شوې. بدمرغي په دې کې ده، چې زموږ ولس تل د خطر زنګ د پېښېدو نه مخکې وهلی دی؛ خو پر ولس واکمنې ډلې خپل غوږونه کاڼه اچولي، يا دا، چې پرې هېڅ نه دي پوهېدلي.

په هر حال ما، چې خپل ښی او کېڼ لاس پېژندلی، په ګران هېواد افغانستان کې راته د تاريخ ډېره توره څېره د شاشجاع څېره ښکاره شوې وه؛ خو ددې ټولګې د محتوياتو په مخ او همدارنګه په کال 1371 هجري لمريز کې، چې پر افغانستان کوم مصيبت واکمن شو، او بيا د افغانستان دا نننۍ حالات، چې د امريکايانو او د هغوی د متحدينو ځواکونو په ډاګه کړي ښکاروي، چې:

اوس به خاندي شاه شجـــاع
پـر ببرک او ظاهرشـــــــــاه

يعنې شاه شجاع به پر ببرک کارمل خاندي او وايي به، چې: که زه د انګرېزانو د پوځونو په زور پر افغانستان باچا شوم، خپل عمل مې خيانت وګاڼه او ځان مې خپل ولس ته وسپاره؛ خو ته، چې د روسانو پر ټانکونو سور افغانستان ته راغلې او واکمن شوې، خپل دغه خاينانه عمل ته دې د ژوند تر وروستۍ سلګۍ پورې انقلاب ووايه څو، چې د روسانو په لمنه کې دې د کمونستانو ستر مشر "لېنن" ته ساه و بخښله.

همدارنګه شاه شجاع به پر ظاهرشاه هم خاندي، او وايي به، چې: که زه د انګرېزانو د پوځونو سره

راغلم، د باچا په مرتبه کې وم. مګر ته، چې د امریکایانو او د هغوی د متحدینو په زو راغلی یې "د بابای شورای نظار" په درجه کې شوې؛ نو په دې توګه زه تر تا ډېر سپین یمه. یعنې ما د انګرېزانو په زور پاچاهي ګټلې وه؛ خو تا د امریکایانو په زور د "بابای شورای نظار" درجه وګټله.

د پای ټکی:

د افغانستان د معاصر تاریخ د لیکلو په چارو کې په دې اند، چې: د یوه هېواد د سیاسي پېښو په هکله په ریښتینه توګه موْرخین دي، چې قضاوت کولی شي. ښایي د افغانستان ریښتینو موْرخینو ته د ښاغلي شېرزي صاحب دغه د سترګو لیدلي حالاتو لیکل شوې ټولګه به یوه باوري سرګنه وګڼله شي.

په درنښت

مبارز "څاپی" بن، جرمني.

14/11/2002

بلن لیک

گرانه او عزتمنده !

السلام علیکم ورحمآ الله وبرکاته !

د ډیورنډ کرښې د جنوبي آسیا او په خصوصي ډول د پښتون/ افغان قوم په تاریخ، کلتور او اقتصادي سیمه ییز انډول باندې ډېر ژور اثر غورځولی دی. او اوس هم پښتون/ افغان قام ددغې کرښې د منفي اثراتو تر مخه په څلورو ټکړو تقسیم پروت دی. د ډېر افسوس خبره داده، چې پښتون/ افغان قوم تر ننه پورې ددغو منفي اثراتو جوت احساس نه لري.

موږ هم ددغه احساس د را ژوندي کولو لپاره د اکتوبر 15 او 16 په پېښور پرېس کلب کې دوه ورځنی کانفرنس رابللی دی. تاسو ته په دې کانفرنس کې د شرکت او خپلې رایې د اظهار دعوت درکوو.

هیله ده، چې د قومي ارزښت په دې مسئلې باندې به موږ ته د تعاون لاس راکړئ او خپل ګډون به یقیني کړئ.

ستاسو د ځواب په طمع

محمد افضل خان

مرکزي صدر، پښتونخوا قومي پارټي

درشخېله. کال: 2003

فون نمبر: 5958333 -0936

دروند مشر نباغلی محمد افضل خان لالا !

هیله ده روغ، جوړ، هوسا، بسیا، نېکمرغه او بریالی واوسې. د لوی خدای(ج) په دربار کې دعا کوم، چې تا دې موږ ته ډېر کلونه نور هم ژوندی ولري.

زموږ مشره ! د ډیورنډ د کرښې په هکله ستاسو له خوا تجویز شوی پرېس کانفرنس ته بلنلیک را ورسېده. ما ته له وجایبو څخه وه، چې په دې کانفرنس کې مې برخه اخیستې وای، او د خپلو مشرانو حکیمانه وینا وې مې اورېدلې وای؛ خو په خواشینی سره باید عرض وکړم، چې د ژوندانه د ځینو راپېښو شویو معاذیرو له مخې بریالی نه شومه، چې دغه وجیبه ادا کړمه.

له دې امله د خپلې ناسوبتیا د ښنخنې له غوښتنې سره جوخت د ډیورنډ د کرغېړنې کرښې په هکله د کانفرنس برخه والو ته خپل پیغام په لاندې ډول وړاندې کوم او د هغوی بری غواړم:

زموږ په سیمه کې د زمانې له ظالم، جابر او استکبارنه راپاتې یوه هم د ډیورنډ کرغېړنه کرښه ده، چې یو واحد ولس یې په څو ټوټو وېشلی دی. څرنګه، چې خان لالا هم انګېرلې، په هماغه توګه دغې کرښې ډېرې سیمه بیزې ناروا او ناجایزې اغېزې هم له ځانه لرلې دي، چې له هغو اغېزو نه یوه دغه هم ګڼلی شو: په افغانستان کې ډېره موده کېږي، چې د اسلام او دیموکراسی په نومونو هلې ځلې روانې دي، څو د افغان له خولې نه پښتو ژبه وباسي او په بدل کې ورته په خوله کې پارسي ژبه ورننباسي. په همدې توګه په پاکستان کې هم د اسلام په نوم د پښتون/ افغان قوم له خولې نه پښتو ژبه وېستله کېږي او په بدل کې ورته په خوله کې د اردو ژبه اېښودل کېږي. دغه پښتون/ افغان قام سره دښمنانه چال چلند، چې په ډېر زور او شور سره لا هم روان دی، د همدغې کرغېړنې کرښې د ناروا او ظالمانه اغېزو څخه شمېرل کېږي. تر څو، چې دغه کرښه پرته وي، او په دې توګه د پښتون/ افغان قام په څو ټوټو وېشلی پاتې وي، تر هغو پورې به هم د پښتون/ افغان قام د ژبې او فرهنګ سره دښمنانه چال چلند روان وي. دا، چې لوی خدای(ج) په خپلې حکیمانه ارادې سره لوړې پښتو ژبه خلق او بیا ورته پښتون/ افغان قام ورپنځولی دی، څو د پښتو ژبې ویونکي و اوسي؛ نو که څوک د پښتون/ افغان قوم د ژبې، ژوند او ژواک سره دښمني کوي، هغوی د لوی خدای(ج) د حکیمانه ارادې دښمنان هم دي، که دا د اسلام په نوم هم وي.

ددغې خبرې پر بنسټ او دا، چې پوهان وایي: په اتفاق او یو والي کې ژوند پروت دی؛ خو په بېلوالي او بېلتانه کې مرینه. غوره به وي که د پوهانو د ارشاداتو په رڼا کې د بېلتانه د بیدیا له تورتم نه د یو والي د ښار د روښانه ژوند په لور روان شو، څو زموږ راتلونکی پښتون/ افغان قام د یو والي او اتفاق له خوږو نه برخه من و اوسي. که داسې نه کېږي؛ نو د تل لپاره به له که د تېر په څېر د بېلتانه د بیدیا د برېوکیو په څپو کې ورک او نابود پاتې یو.

د یو والي د ښار په لور د ستاسو د یون د برې په هیله

مبارز "څاپې" بن، جرمني.

1/10/2003

ملګري ملتونه، لويه جرګه
او
اساسي قانون

دا خو دويار خبره ده، چې د افغانانو تاټوبی د جرګو او مرکو کور دی او لويه جرګه د افغانانو د پربکړو خورا ستره عنعنوي مرجع ګڼله کېږي. دغه دود او دستور، چې له پېړيو راهيسې د يوې خورا منلې عنعنې په څېر پر افغانانو درنښت لاره، داسې ښکاري، چې د عيسوي ميلادي 2001 کال د سپتمبر د مياشتې د يوولسمې نېټې د ناوړو پېښو نه را وروسته او د امريکايي ځواکونو له خوا د طالبانو د اسلامي امارت د ړنګولو سره جوخت د ناوړه ملنډو او سپکاوی سره مخ شوې ده. د مثال په توګه په عيسوي ميلادي 2002 کال کې د اضطراري لويې جرګې په نامه په کابل کې د يو شمېر ايلا جاري وګړو له خوا د ملګرو ملتونو په سر پرستۍ يوه غونډه جوړه شوه او څومره، چې د لويې جرګې د دښمنانو له لاسه کېدله، هغومره يې دغه درنه جرګه سپکه او بې ارزښته کړله، چې افغانانو لا څه، چې نړيوالو هم په خپلو غوږونو واورېدل او په خپلو سترګو يې وليدل.

لکه څرنګه، چې ملګرو ملتونو د بن د پترس برګ په غونډه کې له افغانانو سره جفا وکړه، په هماغه توګه يې په اضطراري لويې جرګې کې هم خپله جفا تکرار کړله، چې وروسته بيا پښېمانه شول؛ خو په خواشينۍ سره دادی بيا هم وليدل شول، چې ملګرو ملتونو پر هماغه پخوانۍ لیارې تګ پيل او په کابل يې د 2003ع کال لويه جرګه د يو شمېر پېژندل شويو ټوپک والاوو او جنګي جنايت کارانو د رابللو سره جوړه کړله.

ددې لويې جرګې او د اضطراري لويې جرګې تر منځ توپير دغومره و، چې يو شمېر زياتې مېرمنې ورته رابلل شوې وې نور؛ نو هماغه غر و او هماغه کربوړی. د لويې جرګې دوديزه عنعنه نه وه رعايت شوې، د ولس مخور کسان لکه ولسي مشران او ولسي قانون پوهان ورته نه وو رابلل شوي، او که د ګوتو په شمېر څو کسان رابلل شوي او راغلي وي، هغوی ته؛ خو هېڅ واک نه و، چې د خولې کومه خبره يې هم کړې وای. لکه څرنګه، چې نړيوالو اژانسونو په خپلو خبرونو کې څرګندې کړلې، دغه دواړه په نامه يې لويې جرګې په تهديد، تخويف، تطميع او سياسي پټو معاملو پيل او هم په تهديد، تخويف، تطميع او سياسي پټو معاملو سره پای ته ورسېدلې.

افغانان لکه څنګه، چې د بن له غونډې نه خواشيني او مايوسه پاتې شوي وو، په هماغه توګه له په نامه اضطراري لويې جرګې څخه هم مايوسه شول. او دادی په دې دربيم ځل د کابل د اساسي قانون د لويې جرګې له خوا هم مايوسي او پرېشاني ته وسپارل شول. دا په دا، چې په دې جرګه کې، چې کولای شو هغه د دوديزې لويې جرګې سپکاوی وګڼو، لکه څرنګه، چې د ځينو پر ولس او وطن مَينه وکيلانو غوښتنې وې، د جنګي جنايت کارانو، ملي خاينانو او د ولس او دولت د مالونو او جايدادونو د لوټ

مارانو د پوښتنې او محاکمې په هکله کومې پرېکړې ونه شوې. د دغې لويې جرگې په نامه، چې کومې د اشخاصو پټې سياسي معاملې او تفاهمونه د کاغذ پر مخ راغلي، هغه د جرگې د وکيلانو د خبرو او ځېړنو تومنه او پانگه نه گڼله کېږي. دا او د اسې نورې غټې غټې نيوکې شته، چې د جرگې مشروعيت تر پوښتنې لاندې راولي او د لويې جرگې په نامه د اساسي قانون متن حقوقي ارزښت او اعتبار ته زيان او تاوان رسوي. افغانانو لکه څرنگه، چې پخوا تر دې د پرديو امرونه او هدايات نه دي منلي، په راتلونکي کې هم جوته خبره ده، چې د چا په نغوته او سپارښت خپلو ملي گټو ته شا نه شي اړولی. په دې توگه لکه څرنگه، چې د ملگرو ملتونو د سولې پلان د بن په غونډه کې ناکامه شو، په هماغه توگه د هغوی د سولې هلې ځلې د کابل په اضطراري لويې جرگې کې هم بې نتيجې پاتې شولې. او اولس د پخوا په څېر د ټوپک والاوو او جنگي جنايت کارانو په يرغمل کې پاتې شو. دا دی دغه په کابل کې د اساسي قانون د تصويب لويه جرگه هم لکه څرنگه، چې په تهديد، تخويف، تطميع او د اشخاصو په پټو سياسي معاملو پيل شوې وه په هماغه توگه د يوې سترې اختناقي فضا په سيوري کې د ناوړه سياسي معاملو سره پای ته ورسېده، چې د افغانانو د دوديزې لويې جرگې سره يې هېڅ اړخ نه لگاوه.

په پای کې بايد ووايو، چې د داسې جرگو د پرېکړو د پيل کېدو چانس ډېر لږ تر سترگو کېږي. دا ځکه، چې ولس د پخوا په څېر د جنگي ډلو ټپلو په يرغمل کې پرېښودل شوی، او په وطن کې د امنيت او ډاډ بېني غم هم هېڅ نه دی خوړل شوی. پر دې سربېره د ولس له خوا دغه اساسي قانون ته هم د تهديد، تخويف، تطميع او د سياسي معاملو د قانون نوم ورکول کېږي، چې په دې توگه د قانونيت ارزښت ته يې ډېر زيات تاوان رسېږي.

مبارز "څاپي" بن، جرمني
6/1/2004

پرانستی ليک:

د ډيورنډ د کرښې په هکله

د بي بي سي پښتو پروگرام ته!

ډيورنډ د زمانې د غاصب مامورو، د غاصب د کرښې له امله د افغان ولس دوه ټوټې شوی؛ خو ولس دغه کرښه په دې څه د پاسه يوه پېړۍ کې هم هېڅکله ونه منله. او س يې هم په هېڅ توگه څوک نه مني. که څېرې او سنۍ په کابل کې ناسته واکمنه ډله دغه کرښه په رسميت وپېژني، د دوی دغه کار هېڅکله او په هېڅ توگه قانوني او حقوقي بڼه نه لري او د منلو وړ نه دي. ځکه، چې:

1. دغه واکمنه ډله د ولس له ملاتړ نه بې برخې ده.
2. دغه واکمنه ډله د بهرنیو ځواکونو له خوا کابل ته راوستل شوې.
3. ددغې واکمنې ډلې ساتنه لا تر اوسه پورې د بهرنیانو د ځواکونو له خوا کېږي.
4. په دې ډله کې هغه کسان دواک خاوندان دي، چې په پاکستان کې روزل شوي، او افغانستان ته صادر شوي دي.
5. په دې ډله کې ددې پر ځای، چې د افغانستان لوړو ګټو ته درناوی وشي، د ګاونډیو هېوادونو د ګټو پلوي کېږي.
6. دغې ډلې، چې د ملګرو ملتونو په مرسته او ملاتړ کومې لویې جرګې راغوښتې وې، په هغه کې د اختناق او تهدیدونو له امله د افغانستان د ګټو پلویانو ته که کوم یو و ، ددې وسه نه وه، چې خپله خبره هم وکوي.

دا او داسې نور غټ غټ ټکي شته، چې اوسنۍ واکمنه ډله نه شي لا ، چې حق هم نه لري د ډیورنډ د کرښې په هکله خبرو ته کښېني.

سربېره پر دې د حقوقي بنسټونو پر مخ هم یوه خبره، یو کار یا یوه موضوع، چې په یوه پېړۍ کې چا نه وي منلې؛ نو هغه به اوس څوک ومني؟ او څنګه به د منلو وړ وګڼل شي؟

زما په اند په دې هکله بیا په اوسنیو شرایطو کې، چې په افغانستان کې یو ملي، قانوني او د ولس له ملاتړ برخمن حکومت نه شته، هېڅکله او په هېڅ توګه ضروري نه برېښي، چې خبرې وشي، نه پوهېږم بي بي سي په دې هکله څه هدف لري؟ بي بي سي؛ خو دا شل کاله وشول، چې په خپلو دري، پارسي او تاجکي پروګرامونو کې لګیا ده وایي، چې: ایران، افغانستان او تاجکستان پارسي ژبي هېوادونه دي. آیا هغو افغانستان لیدلی یا افغانستان ورته ویلي دي، چې پارسي ژبی هېواد دی او که نه؟ په افغانستان کې؛ خو پارسیان د نورو لږکیو ډلو په ډله کې یو ډېر کوچنی اقلیت دی. ښه به دا وي، چې بي بي سي خپلې غلطۍ پرېږدي او نور افغانستان ته د پښتو ژبې هېواد ووایي. ځکه، چې افغانستان پښتنو جوړ کړی او پښتانه په افغانستان کې تر نورو ټبرونو نه لا هم یو غټ ټبر دی، چې د نوي اساسي قانون د تصویب په لویه جرګه کې هم په ډاګه شوه.

په خورا درناوي

جنوري 2004ع کال
مبارز "څاپی" بن، جرمني.

حرکت

د حرکت په نامه له حرکته ډکې د لومړنۍ خپرونې لومړنۍ ګڼې یوه ګڼه د درون د مشر ښاغلي "حرکت" له خوا راکړله شوه، چې په خوښۍ او په مینه مې سر تر پایه ولوستله، د خوږو ګڼو او ګڼلو سره یو ځای ښې فلسفي او سیاسي مفاهیم او مطالب په کې ځای په ځای شوي او د حرکت او خوځېدنو تاندې هلې ځلې هم په کې ځلېدلې وې. دغه لامل و، چې زه یې وپارولم د حرکت د خپرونې د ستایوال په توګه څو ټکي د خوښۍ ملغلرې تویې کړم؛ نو لومړی مې د حرکت د توري په معنی د پوهېدلو لپاره د پښتو پښتو تشریحي قاموس پاڼې پرانیستلې او په 1680یم مخ کې مې داسې ولوستل:

حرکت **Harakat**: خوځېدنه، ښورېدنه، خوځي، د سکون ضد. د حرکت قانون "فل" وایي، چې: ټول نړیوال یو له بله سره تړلي او یوه مرتبطه واحده دستګاه ده. په همېشني حرکت او بدلون کې ده او هېڅ شی پر خپل حال نه پرېږدي. سکون او تغیر نه کول فقط ظاهروي. د همدې تغییر په اثر هېڅ مطلق او ابدي شی وجود نه لري. هر څه نسبي او تېرېدونکي دي. مکانیکي حرکت، بیولوجیکي حرکت، ټولنیز حرکت، فکري حرکت.

انتقالي حرکت "جغ" ریوولوشن: د ځمکې هغه حرکت ته وایي، چې ځمکه د یوه شمسي کال یعنې **365** ورځو **6** ساعتو **9** دقیقو او **11** ثانیو په جریان کې پر خپل بیضوي ډوله مدار باندې، چې د محیط طول یې **931** میلیونه کېلومتره دی د لمر په شاوخوا چورلي. د دغه حرکت په نتیجه کې څلور ګوني موسمونه پیدا کېږي او شمسي اعتدال او انقلاب پېښېږي.

وضعي حرکت "جغ" اوتېشن: د ځمکې هغه حرکت ته وایي، چې ځمکه په **23** ساعتونو او **56** دقیقو کې د لویدیزنه د ختیز و خوا ته پر خپل محور باندې وچورلي. د دغه حرکت په نتیجه کې شپه کېږي، ورځ کېږي او د وقتونو تغییر، د ځمکې په کره کې د سرعتونو تغییر، د بادونو د استقامت تغییر او د فرار قوه منځته راځي.

دا وه د حرکت د توري لغوي معنی او مفهوم. اوس به وګورو، چې د "حرکت" خپرونې په خپلې لومړنۍ ګڼې کې د حرکت له توري نه څه انګېرلي دي؟ دغې خپرونې په خپل لومړي مخ کې د "یادونې" تر سرلیک لاندې په یوه برخه کې داسې څرګنده کړې، چې:

حرکت په عالم اسباب کې د خدای(ج) د لوی علم د عامې قانونمندۍ او د هغې د ټولو خصوصي حالتونو په پروسه کې د ټولو پدیدو د ظهور او متقابلو اړونده مناسباتو د علت او معلول سبب ګڼل کېږي. دا لوی جهان موجود دی ځکه، چې متحرک دی او متحرک دی ځکه، چې موجود دی.

متفاوت، رنګا رنګ او متغیر دی. دا جهان هغو مره ابدي دی لکه څو مره، چې حرکت ابدي دی. لوی خدای(ج) د خپل لوی علم د عامې قانونمندۍ له مخې د لوی جهان او حرکت متقابل ابدیت او موجودیت یو تر بله سره لازمي ابدي علت او معلول او همداسې قایم بالذات او خلل نا پذیر ګرځولی او یوازې د قضا او قدر د لوی علم د جبر او اختیار له مخې په هغې کې تغییر او تصرف ممکن ګڼل کېدی

شي.

د حرکت ددې یادونې په یوه برخه کې د سیاسي لوري په هکله هم لولو، چې: موږ دغه ډول تولې پدیدې نسبي ګڼو؛ نو ځکه د لومړۍ ورځې څخه وایو، چې: موږ هېڅکله بې طرفه نه یو.

هو! حرکت هر کله خپل لوری او خپله خوا لري او همدغه لوری او خوا د حرکت په حرکت کې د پایښت او تسلسل لامل ژوندی ساتلی دی. لکه، چې د نړۍ په ابدیتوب کې وینو که ذره له حرکته پاتې شي، که شمال ونې او بوټي ونه خوځوي. که د لمر وړانګې ونه ځلېږي، که وربځې ونه وروي، که اور لمبه ونه کړي، که هوا ونه چلېږي، که زړې زرغون نه شي او که د انسان او حیوان په بدن کې سا ودرېږي؛ نو هر څه به پای ته رسېدلي وي. همدغه خبره ده، چې وایو: حرکت کې برکت شته او برکت د ډېرښت، د ښېګڼې او پایښت ښه ده.

خوځېدنه، هلې ځلې، پاڅېدنه. زغاسته، انګېرنه، کړنه او وینه. دا ټول په حرکت کې نغښتي او حرکت د لوی خدای(ج) د پنځونې د قدرت له ښو څخه شمېرل کېږي. لکه، چې د کوچني انسان په بدن کې سا غوټې وهي او ځي راځي.

لکه، چې وایي:

چې غوټې پسې وهي په لاس به در شـــــي
چا ویل چې پــــــه دریاب کې ګوهر نه شته

ما د حرکت د خپرونې په تل کې د سمندر د تل په څېر ډېرې ملغلرې ولیدلې، ښایي د ژوندانه د سمندر د ماهو ګانو ورته پام شي او د هغو د راوښستلو لپاره په حرکت راشي او په پرله پسې غوټو وهلو د ژوند ښکلې ملغلرې ددغه سمندر له تل څخه راوباسي.

مبارز "څاپې" بن، جرمني.

26/6/2000

د ماخذونو فهرست

د کتابونو نومونه

ګڼه	د کتابو نوم	لیکوال	د چاپ ځای
1.	د قرآن کریم پښتو تفسیر		مکه مکرمه سعودي عربستان
2.	د اریانا دائرآ المعارف پښتو	د افغانستان د اریانا دائرآ المعارف ټولنه	کابل
3.	پښتو - پښتو تشریحي قاموس	د علومو اکاډیمي کابل	کابل
4.	استعمار او ناسیونالیزم	نباغلی استانه ګل "شېرزاد"	پېښور
5.	د دعوت خپرونه	خپرونکی نباغلی طارق "بزګر"	ناروې

مبارز څاپی

مبارز څاپی اصلاً د لغمان ولایت د الیشنګ د ولسوالۍ اوسېدونکی دی، چې بیا وروسته یې د بغلان په ولایت کې استوګنه غوره کړه. نوموړي د هېواد په مختلفو اداري ځانګو کې کار کړی دی. وروستی ماموریت یې د لغمان ولایت د اداري مدیر په حیث سرته رسولی دی.

د ۱۳۴۱ هـ ش کې یې شعر و شاعري پیل کړې، ژوبل احساس یې د هجرت او پردیسۍ ژوند لومړی، ګلپاڼه یې دویمه او زرپاڼه یې درېمه شعري مجموعه ده. په ۱۳۵۷ کال پېښور ته مهاجر شوی او د څه وخت د تېرولو وروسته جرمني ته تللی، چې لا تراوسه پورې په جرمني کې اوسي.

چاپ چارې: د دانش خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه
Tel/Fax:+92-91-2564513/E-mail:danish2k2000@yahoo.com